

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

**PRAKTIČNI VODIČ KROZ UVJETE
DOPUŠTENOSTI**

VIJEĆE
EUROPE

COUNCIL OF EUROPE CONSEIL DE L'EUROPE

Mole se izdavači ili organizacije koji žele reproducirati ovo izvješće (ili njegov prijevod) u tiskanom ili *online* formatu da se za daljnje upute obrate na adresu publishing@echr.coe.int.

© Vijeće Europe/Europski sud za ljudska prava, prosinac 2011.

Vodič je dostupan za računalno preuzimanje na stranici www.echr.coe.int (Sudska praksa – Analiza sudske prakse – Vodič o dopuštenosti).

Ovaj je vodič pripremio Odjel za istraživanje i ne obvezuje Sud. Tekst je dovršen u prosincu 2009. godine, te je ažuriran sukladno stanju na dan 31. ožujka 2011. godine.

SADRŽAJ

SADRŽAJ.....	3
UVOD	7
A. Pojedinačni zahtjev	8
1. Svrha odredbe.....	8
2. Status zahtjeva.....	8
3. Sloboda ostvarivanja prava na podnošenje zahtjeva	9
4. Obveze tužene države	10
(a) Pravilo 39. Poslovnika Suda	10
(b) Utvrđivanje činjenica	11
(c) Istrage	11
B. Status žrtve.....	12
1. Pojam “žrtva”	12
2. Izravna žrtva.....	12
3. Neizravna žrtva.....	13
4. Smrt žrtve.....	13
5. Gubitak statusa žrtve.....	14
I. POSTUPOVNE OSNOVE NEDOPUŠTENOSTI	15
A. Neiscrpljivanje domaćih pravnih sredstava	15
1. Svrha pravila	16
2. Primjena pravila.....	16
(a) Fleksibilnost.....	16
(b) Poštivanje domaćih pravila i ograničenja	16
(c) Postojanje nekoliko pravnih sredstava	17
(d) Prigovor podnesen u biti	17
(e) Postojanje i prikladnost.....	17
(f) Dostupnost i djelotvornost	18
3. Granice primjene pravila	18
4. Raspodjela tereta dokaza	18
5. Postupovni vidovi	20
6. Stvaranje novih pravnih sredstava	20
B. Nepoštivanje roka od šest mjeseci	22
1. Svrha pravila	22
2. Datum od kojega počinje teći rok od šest mjeseci.....	22
(a) Konačna odluka	22
(b) Polazna točka	23
(c) Dostava odluke	23
(d) Nema dostave odluka	23
(e) Nema dostupnog pravnog sredstva	23
(f) Računanje roka od šest mjeseci	24
(g) Trajno stanje	24
3. Dan podnošenja zahtjeva	24
(a) Prvo pismo	24
(b) Razlika između dana pisanja i dana predaje na poštu	24
(c) Slanje telefaksom	25
(d) Razdoblje nakon prvog obraćanja.....	25
(e) Određivanje prigovora	25
(f) Naknadni prigovori	25

4. <i>Primjeri</i>	25
(a) Primjenjivost vremenskih ograničenja na postupovnu obvezu iz članka 2. Konvencije	25
(b) Uvjeti primjene pravila o šest mjeseci u slučajevima višestrukih razdoblja pritvora temeljem članka 5. stavka 3. Konvencije	26
C. Anoniman zahtjev	26
1. <i>Anoniman zahtjev</i>	26
2. <i>Neanoniman zahtjev</i>	26
D. Suvišan zahtjev	27
1. <i>Istovjetni podnosioci</i>	27
2. <i>Istovjetni prigovori</i>	27
3. <i>Istovjetne činjenice</i>	28
E. Zahtjev je već podnesen nekom drugom međunarodnom tijelu	28
1. <i>Pojam postupka</i>	29
(a) Postupak mora biti javan	29
(b) Postupak mora biti međunarodan	29
(c) Postupak mora biti neovisan	29
(d) Postupak mora biti sudski	29
2. <i>Postupovna jamstva</i>	29
(a) Kontradiktorni postupak	29
(b) Zahtjevi koje treba ispuniti sudbeno tijelo	29
3. <i>Uloga postupka</i>	30
(a) U postupku se moraju moći utvrditi odgovornosti	30
(b) Cilj postupka mora biti okončanje povrede	30
(c) Djelotvornost postupka	30
F. Zloupotreba prava na zahtjev	31
1. <i>Opća definicija</i>	31
2. <i>Krivo navođenje suda</i>	31
3. <i>Uvredljiv izričaj</i>	32
4. <i>Povreda načela povjerljivosti u postupku za postizanje prijateljskog rješenja</i>	32
5. <i>Zahtjevi koji su očigledno zlonamjerni ili lišeni bilo kakve stvarne svrhe</i>	33
6. <i>Drugi predmeti</i>	33
7. <i>Kako ovome problemu treba pristupiti tužena država</i>	33
II. OSNOVE NEDOPUŠTENOSTI KOJE SE ODOSE NA NADLEŽNOST SUDA	34
A. Nespojivost <i>ratione personae</i>	34
1. <i>Načela</i>	34
2. <i>Nadležnost</i>	35
3. <i>Odgovornost i pripisivost</i>	35
4. <i>Pitanja koja se tiču moguće odgovornosti država stranaka Konvencije za čine ili propuste povezane s njihovim članstvom u nekoj međunarodnoj organizaciji</i>	36
B. Nespojivost <i>ratione loci</i>	38
1. <i>Načela</i>	38
2. <i>Konkretni predmeti</i>	38
C. Nespojivost <i>ratione temporis</i>	39
1. <i>Opća načela</i>	39
2. <i>Primjena ovih načela</i>	40
(a) Ključni datum u odnosu na ratifikaciju Konvencije ili prihvaćanje nadležnosti institucija Konvencije	40
(b) Trenutne činjenice prije ili nakon stupanja na snagu ili izjave	40

3. <i>Konkretno situacije</i>	42
(a) Trajne povrede	42
(b) "Trajna" postupovna obveza da se istraže nestanci koji su se dogodili prije ključnog datuma	42
(c) Postupovna obveza temeljem članka 2. da se istraži smrt: postupak koji se odnosi na činjenice izvan vremenske nadležnosti Suda	42
(d) Razmatranje prethodnih činjenica.....	43
(e) Postupak koji je u tijeku ili pritvor.....	43
(f) Pravo na naknadu zbog neopravdane osude.....	44

D. Nespojivost *ratione materiae*..... 44

1. <i>Pojam "Prava i obveze građanske naravi"</i>	45
(a) Opći zahtjevi za primjenjivost članka 6. stavka 1.	45
(b) Izraz "spor"	45
(c) Postojanje prava o kojem se može raspravljati u domaćem pravu	46
(d) "Građanska" narav prava	47
(e) Privatna narav prava: novčana dimenzija	47
(f) Proširenje na ostale vrste sporova	48
(g) Isključene stvari	49
(h) Primjenjivost članka 6. na sporedni postupak.....	50
2. <i>Pojam "optužba za kazneno djelo"</i>	51
(a) Opća načela.....	51
(b) Primjena općih načela	53
Stegovni postupak	53
Upravni postupak, porezni postupak, carinski postupak i postupak tržišnog natjecanja	54
Politička pitanja	54
Izgon i izručenje	55
Različite faze kaznenog postupka, sporednih postupaka i naknadnih pravnih sredstava.....	55
(c) Odnos s drugim člancima Konvencije ili njenim Protokolima	56
3. <i>Pojmovi "privatni život" i "obiteljski život"</i>	57
(a) Opseg članka 8.	57
(b) Područje "privatnog života"	57
(c) Područje "obiteljskog života"	60
Pravo postati roditelj.....	60
Glede djece.....	60
Glede parova.....	61
Glede drugih odnosa.....	62
Materijalni interesi.....	62
4. <i>Pojmovi "dom" i "dopisivanje"</i>	62
(a) Opseg članka 8.	62
(b) Opseg pojma "dom"	62
(c) Primjeri miješanja	63
(d) Opseg pojma "dopisivanje"	64
5. <i>Pojam "vlasništva"</i>	65
(a) Zaštićeno vlasništvo	65
(b) Autonomno značenje	65
(c) Postojeće vlasništvo	65
(d) Tražbine i dugovi	66
(e) Povrat imovine	66
(f) Budući prihod	67
(g) Profesionalna klijentela.....	67
(h) Dozvole za obavljanje poslovne djelatnosti	67
(i) Inflacija	67
(j) Intelektualno vlasništvo	67
(k) Dionice trgovačkog društva	67
(l) Naknade socijalnog osiguranja	68

III. NEDOPUŠTENOST UTEMELJENA NA OSNOVANOSTI..... 68

A. Očigledna neosnovanost..... 68

1. <i>Opći uvod</i>	68
2. <i>"Četvrta instanca"</i>	69

3. <i>Jasno i očigledno nepostojanje povrede</i>	70
(a) Naizgled nema proizvoljnosti ili nepoštenosti	71
(b) Naizgled nema nedostatka razmjernosti između ciljeva i sredstava	71
(c) Ostala razmjerno jasna materijalna pitanja	72
4. <i>Nepotkrepljeni prigovori: nedostatak dokaza</i>	73
5. <i>Nejasni prigovori ili nerealni prigovori</i>	73
B. Nema značajne štete	74
1. <i>Pozadina novog uvjeta</i>	74
2. <i>Opseg</i>	74
4. <i>Dvije zaštitne odredbe</i>	76
(a) Traži li poštivanje ljudskih prava ispitivanje osnovanosti predmeta.....	76
(b) Da li je predmet propisno razmotren od strane domaćeg suda.....	76
INDEKS PRESUDA I ODLUKA	77

UVOD

1. Sustav zaštite temeljnih prava i sloboda uspostavljen Europskom konvencijom o ljudskim pravima („Konvencija“) temelji se na načelu supsidijarnosti. Osiguranje primjene Konvencije prvenstveno je zadatak država stranaka Konvencije. Europski sud za ljudska prava („Sud“) trebao bi se umiješati samo kad države nisu ispunile svoje obveze.

Nadzor koji obavlja Strasbourg pokreće se uglavnom pojedinačnim zahtjevom koji Sudu može podnijeti bilo koji pojedinac ili pravna osoba koja se nalazi unutar nadležnosti države stranke Konvencije. Stoga je broj mogućih podnositelja velik: uz osamsto milijuna stanovnika šireg područja Europe i državljana trećih zemalja koji tamo žive ili su u prolazu, postoje milijuni udruga, zaklada, političkih stranaka, trgovačkih društava, i tako dalje (da i ne spominjemo one osobe koje, uslijed eksteritorijalnih čina koje države stranke Konvencije počine izvan svojih državnih područja, potpadaju pod njihovu nadležnost). Sud je sada već dosta godina, zbog raznih čimbenika, preplavljen pojedinačnim zahtjevima (na dan 31. kolovoza 2010. godine bilo je više od 130.000 neriješenih zahtjeva). Međutim, prevladavajuća se većina tih zahtjeva (više od 95%) odbija bez ispitivanja osnovanosti, zbog toga što nisu ispunili jedan od uvjeta dopuštenosti predviđenih Konvencijom. Ova je situacija frustrirajuća iz dva razloga. Kao prvo, budući da se od Suda traži da odgovori na svaki zahtjev, on je spriječen u razumnom roku rješavati one predmete koji traže ispitivanje osnovanosti, a javnost od toga nema nikakve stvarne koristi. Kao drugo, zahtjevi desetaka tisuća podnositelja neizbježno su odbijeni, često i nakon godina čekanja.

2. Države stranke Konvencije, pa tako i Sud i njegovo Tajništvo, stalno traže načine da se uhvate u koštac s tim problemom i osiguraju djelotvornu provedbu pravde. Jedna od najočitijih mjera bilo je donošenje [Protokola br. 14](#) uz Konvenciju. Njime se, između ostalog, predviđa da će u budućnosti po zahtjevima koji su očito nedopušteni, postupati sudac pojedinac uz pomoć izvjestitelja koji nisu suci, a ne višeće od tri suca. Protokolom br. 14. koji je stupio na snagu 1. lipnja 2010. godine uveden je i novi uvjet dopuštenosti koji se odnosi na stupanj štete koju je pretrpio podnositelj, a kojemu je cilj odvratiti od podnošenja zahtjeva osobe koje nisu pretrpjele značajnu štetu.

Dana 19. veljače 2010. godine predstavnici četrdeset sedam država članica Vijeća Europe, koje sve obvezuje Konvencija, sastali su se u Interlakenu, Švicarska, da bi raspravljali o budućnosti Suda i, osobito, o velikom broju zaostalih neriješenih predmeta do kojeg je došlo uslijed velikog broja nedopuštenih zahtjeva. U [svečanoj izjavi](#) ponovno su potvrdili središnju ulogu Suda u europskom sustavu zaštite temeljnih prava i sloboda, te se obvezali povećati njegovu djelotvornost, uz istovremeno očuvanje načela pojedinačnih zahtjeva.

3. Zamisao da se mogućim podnositeljima pruži sveobuhvatna i objektivna informacija o postupku podnošenja zahtjeva i uvjetima dopuštenosti izričito je izražena u točkama C-6 (a) i (b) Deklaracije iz Interlakena. Ovaj praktični vodič kroz uvjete dopuštenosti pojedinačnih zahtjeva treba promatrati u istom kontekstu. Osmišljen je kako bi dao jasniju i detaljniju sliku uvjeta dopuštenosti radi, kao prvo, što je moguće većeg smanjenja broja zahtjeva koji nemaju izgleda da će dovesti do odlučivanja o osnovanosti, i, kao drugo, kako bi se osiguralo da oni zahtjevi čiju je osnovanost potrebno ispitati prvo prođu test dopuštenosti. U ovom se trenutku u većini predmeta koji prođu taj test, osnovanost i dopuštenost ispituju u isto vrijeme, što pojednostavljuje i ubrzava postupak.

Ovo je obiman tekst, namijenjen prvenstveno pravnim praktičarima, osobito odvjetnicima, koji bi mogli biti pozvani da zastupaju podnositelje pred Sudom. Drugi, manje opsežan, dokument izrađen uz korištenje manje tehničkih pojmova, poslužit će kao alat za učenje za šire, manje obaviještene čitatelje.

Svi uvjeti dopuštenosti navedeni u članku 34. (pojedinačni zahtjevi) i članku 35. (uvjeti dopuštenosti) Konvencije ispitani su u svjetlu sudske prakse Suda. Prirodno, neke je pojmove

kao što je rok od šest mjeseci i, u manjoj mjeri, iscrpljivanje domaćih pravnih sredstva, lakše definirati nego druge, kao što je pojam „*očigledno neosnovan*“, koji se može rasčlaniti gotovo *ad infinitum*, ili nadležnost Suda *ratione materiae* ili *ratione personae*. Nadalje, podnositelji se na neke članke puno češće pozivaju nego na neke druge. Neke države nisu ratificirale sve dodatne Protokole uz Konvenciju, dok su neke druge izjavile rezerve glede opsega određenih odredbi. Nisu uzeti u obzir rijetki slučajevi međudržavnih zahtjeva, jer oni traže bitno drukčiju vrstu pristupa. Glede novog uvjeta dopuštenosti, u svjetlu činjenice da je Protokol br. 14. stupio na snagu tek vrlo nedavno, još je prerano da bi se izložila točna slika sudske prakse Suda u tom pogledu. Stoga ovaj vodič ne tvrdi da je iscrpan, te će se usredotočiti na najčešće scenarije.

4. Vodič je pripremio Odjel pravnog savjetništva Suda, te njegovo tumačenje uvjeta dopuštenosti ni na koji način ne obvezuje Sud. Redovito će se ažurirati. Sastavljen je na francuskom i engleskom jeziku. Bit će preveden na neke druge jezike, time da će se prvenstvo dati službenim jezicima zemalja s velikim brojem predmeta.

5. Nakon definiranja pojmova statusa pojedinačnog zahtjeva i žrtve, vodič govori o postupovnim osnovama za nedopuštenost (I), osnovama koje se odnose na nadležnost Suda (II) i o osnovama koje se odnose na osnovanost predmeta (III).

A. Pojedinačni zahtjev

Članak 34. – Pojedinačni zahtjevi

„Sud može primati zahtjeve bilo koje fizičke osobe, nevladine organizacije ili skupine pojedinaca koji tvrde da su žrtve povrede prava priznatih u ovoj Konvenciji ili dodatnim protokolima što ih je počinila jedna visoka ugovorna stranka. Visoke ugovorne stranke obvezuju se da ni na koji način neće sprječavati djelotvorno vršenje toga prava.“

1. Svrha odredbe

6. Članak 34., koji jamči pravo na pojedinačni zahtjev, daje pojedincima izvorno pravo da poduzmu pravnu radnju na međunarodnoj razini. On je i jedno od temeljnih jamstava djelotvornosti sustava Konvencije i jedna od „ključnih sastavnica mehanizma“ zaštite ljudskih prava (*Loizidou protiv Turske* (prethodni prigovori), stavak 70. i *Mamatkulov i Askarov protiv Turske* [VV], stavci 100. i 122.).

7. Kao živi instrument, Konvencija se mora tumačiti u svjetlu današnjih uvjeta. Dobro utvrđena sudska praksa s tim učinkom primjenjuje se i na postupovne odredbe, kao što je članak 34. (*Loizidou protiv Turske* (prethodni prigovori), stavak 71.).

2. Status zahtjeva

8. **Opseg:** Svaka se fizička osoba može protiv države stranke pozvati na zaštitu koju pruža Konvencija, kada se navodna povreda dogodila unutar nadležnosti dotične države, u skladu s člankom 1. Konvencije (*Van der Tang protiv Španjolske*, stavak 53.). Žrtva ne mora konkretno navesti koji članak je povrijeđen (*Guzzardi protiv Italije*, stavak 61.).

9. **Ovlaštenici:** Svaki pojedinac ili pravna osoba može ostvariti pravo na pojedinačni zahtjev, bez obzira na državljanstvo, prebivalište, građanski status, situaciju ili pravnu sposobnost. Za majku lišenu roditeljskog prava vidi *Scozzari i Giunta protiv Italije* [VV], stavak 138.; za maloljetnika, vidi *A. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*; za osobu koja nema

poslovnu sposobnost, bez suglasnosti skrbnika, vidi *Zehentner protiv Austrije*, stavak 39. et seq.

Svaka nevladina organizacija u širem smislu, to jest, osim organizacija koje izvršavaju javne ovlasti, može ostvariti pravo na podnošenje zahtjeva. Glede subjekata javnog prava koji ne izvršavaju nikakve javne ovlasti, vidi *Holy Monasteries protiv Grčke*, stavak 49. i *Radio France i dr. protiv Francuske* (odluka), stavci 24.-26.; za one koji su pravno i financijski neovisni od države, vidi *Islamic Republic of Iran Shipping Lines protiv Turske*, stavci 80.-81. i *Unédic protiv Francuske*¹, stavci 48.-59.

S druge strane, općina (*Ayuntamiento de Mula protiv Španjolske* (odluka)), ili dio općine koji sudjeluje u izvršavanju javnih ovlasti (*Municipal Section of Antilly protiv Francuske* (odluka)), nema pravo podnijeti zahtjev temeljem članka 34. (vidi također *Döşemealti Belediyesi protiv Turske** (odluka)).

Svaka skupina pojedinaca: neformalni savezi, obično privremeni, između nekoliko pojedinaca (predmet “*Belgian linguistic*”). Međutim, lokalne vlasti i druga državna tijela ne mogu podnositi zahtjeve putem pojedinaca koji ih čine ili ih zastupaju, u svezi aktivnosti kažnjivih u državi čiji su dio i u čije ime izvršavaju javne ovlasti (*Demirbaş i dr. protiv Turske** (odluka)).

10. Članak 34. ne dozvoljava prigovore o povredi Konvencije *in abstracto*. Podnositelji ne mogu prigovoriti odredbi domaćeg prava samo zato što se čini da je protivna Konvenciji (*Monnat protiv Švicarske*, stavci 31.-32.), a Konvencija ne predviđa ni podnošenje *actio popularis* (*Klass i drugi protiv Njemačke*, stavak 33.; *The Georgian Labour Party protiv Gruzije* (odluka) i *Burden protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 33.).

11. Zahtjevi podneseni po zastupniku: kad podnositelji odaberu da budu zastupani, a ne da sâmi podnesu zahtjev, tada Pravilo 45. stavak 3. Poslovnika Suda od njih traži da dostave uredno potpisanu punomoć za zastupanje. Za zastupnike je od presudne važnosti da dokažu da su dobili konkretne i izričite upute od navodne žrtve u smislu članka 34., u čije ime namjeravaju postupati pred Sudom (*Post protiv Nizozemske* (odluka)). O valjanosti punomoći za zastupanje vidi *Aliev protiv Gruzije**, stavci 44.-49. O autentičnosti zahtjeva, vidi *Velikova protiv Bugarske*, stavci 48.-52.

12. Zloupotrebavanje prava na pojedinačni zahtjev: glede ponašanja podnositelja protivnog svrsi prava na podnošenje zahtjeva, vidi pojam zloupotrebavanje prava na pojedinačni zahtjev, u smislu članka 35., stavka 3. Konvencije (*Miroļubovs i drugi protiv Latvije*, stavak 62. et seq.).

3. Sloboda ostvarivanja prava na podnošenje zahtjeva

13. Pravo podnijeti zahtjev Sudu je apsolutno i ne dozvoljava postojanje nikakve zapreke. To načelo podrazumijeva slobodu komuniciranja s institucijama Konvencije (za dopisivanje u pritvoru vidi *Peers protiv Grčke*, stavak 84. i *Kornakovs protiv Latvije**, stavci 157. et seq.). S tim u vezi vidi i Europski sporazum iz 1996. godine koji se odnosi na osobe koje sudjeluju u postupku pred Europskim sudom za ljudska prava (CETS br. 161).

14. Domaće se vlasti moraju suzdržati od vršenja bilo kakvog pritiska na podnositelje da povuku ili izmijene svoje prigovore. Prema stajalištu Suda, pritisak može imati oblik izravne prisile i očiglednih čina zastrašivanja prema podnositeljima ili mogućim podnositeljima, njihovim obiteljima ili njihovim pravnim zastupnicima, ali i neprimjerenih neizravnih čina ili kontakata (*Mamatkulov i Askarov protiv Turske* [VV], stavak 102.).

Sud ispituje odvrćuće djelovanje ostvarivanja prava na pojedinačni zahtjev (*Colibaba protiv Moldavije*, stavak 68.).

1. Sud svoje presude donosi na svoja dva službena jezika, engleskom i/ili francuskom,. Tekst presuda i odluka označen zvjezdicom dostupan je samo na francuskom jeziku.

Treba razmotriti ranjivost podnositelja i rizik da bi vlasti mogle utjecati na njega ili nju (*Iambor protiv Rumunjske (br. 1)**, stavak 212.). Podnositelji mogu biti osobito ranjivi kad su u pritvoru i kada se primjenjuju ograničenja kontakata s njihovom obitelji ili vanjskim svijetom (*Cotleț protiv Rumunjske**, stavak 71.).

15. Neki primjeri vrijedni pozornosti:

- vezano uz ispitivanje od strane tijela vlasti, u vezi zahtjeva: *Akdivar i dr. protiv Turske* [VV], stavak 105. i *Tanrikulu protiv Turske* [VV], stavak 131.;
- prijetnje kaznenim postupkom protiv podnositeljevog odvjetnika: *Kurt protiv Turske*, stavci 159.-65.; prigovor vlasti protiv odvjetnika u domaćem postupku: *McShane protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 151.;
- policijsko ispitivanje podnositeljevog odvjetnika i prevoditelja u vezi zahtjeva za pravičnom naknadom: *Fedotova protiv Rusije*, stavci 49.-51.; u vezi ispitivanja koje je naredio predstavnik Vlade: *Ryabov protiv Rusije*, stavci 53.-65.;
- nemogućnost susreta podnositeljevih odvjetnika i liječnika: *Boicenco protiv Moldavije*, stavci 158.-59.;
- nepoštivanje povjerljivosti razgovora između odvjetnika i podnositelja u sobi za sastanke: *Oferta Plus SRL protiv Moldavije*, stavak 156.;
- prijetnje zatvorskih vlasti: *Petra protiv Rumunjske*, stavak 44.;
- odbijanje zatvorskih vlasti da prosljede zahtjev Sudu zbog toga što nisu iscrpljena domaća pravna sredstva: *Nurmagomedov protiv Rusije*, stavak 61.;
- pritisak izvršen na svjedoka u predmetu pred Sudom u vezi uvjeta pritvora: *Novinskiy protiv Rusije*, stavak 119. et seq.;
- odvrćajuće primjedbe zatvorskih vlasti u kombinaciji s neopravdanim propustima i odugovlačenjima u osiguranju pisaćeg materijala zatvoreniku za njegovo dopisivanje te dokumenata potrebnih za njegov zahtjev Sudu: *Gagiu protiv Rumunjske**, stavak 94. et seq.;
- odbijanje domaćih vlasti da podnositelju koji je u zatvoru pribave kopije dokumenata nužnih za njegov zahtjev Sudu: *Naydyon protiv Ukrajine*, stavak 68.;
- zastrašivanje podnositelja i pritisak na njega koje su izvršile vlasti u svezi predmeta pred Sudom: *Lopata protiv Rusije*, stavci 154.-60.

16. Okolnosti predmeta mogu navodno miješanje u pravo na pojedinačni zahtjev učiniti manje teškim (*Sisojeva i drugi protiv Latvije* (brisanje) [VV], stavci 118. et seq.). Vidi također predmet *Nizozemska protiv Švedske* (odluka), u kojem je Sud utvrdio da uništenje magnetofonske snimke sudskog saslušanja prije isteka roka od šest mjeseci za podnošenje zahtjeva Sudu, koje je u skladu sa švedskim zakonom, nije smetnja učinkovitom korištenju prava na podnošenje zahtjeva; vidi i predmet *Farcaș protiv Rumunjske** (odluka) u kojem je Sud smatrao da navodna nemogućnost fizički hendikepiranog podnositelja da iscrpi domaća pravna sredstva zbog nepostojanja posebnih elemenata pristupačnosti javnim službama, nije istoga spriječilo u učinkovitom ostvarenju prava na podnošenje zahtjeva.

4. Obveze tužene države

(a) Pravilo 39. Poslovnika Suda

17. Prema pravilu 39. Poslovnika Suda, Sud može odrediti privremene mjere (*Mamatkulov i Askarov protiv Turske* [VV], stavci 99.-129.). Članak 34. biti će povrijeđen ako vlasti države ugovornice ne poduzmu sve razumne korake radi postupanja u skladu s privremenom mjerom koju je odredio Sud (*Paladi protiv Moldavije* [VV], stavci 87.-92.).

18. Neki noviji primjeri:

- propust pravovremenog osiguranja susreta između tražitelja azila koji je u pritvoru i odvjetnika, unatoč privremenoj mjeri određenoj u tom smislu sukladno Pravilu 39.: *D.B. protiv Turske*, stavak 67.;
- transfer pritvorenika iračkim vlastima protivno privremenoj mjeri: *Al-Saadoon i Mufdhi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 162.-65.;
- protjerivanje prvog podnositelja zahtjeva protivno privremenoj mjeri: *Kamaliyevy protiv Rusije*, stavci 75.-79.

19. Na Sudu je da provjeri je li postupljeno sukladno privremenoj mjeri, a država koja smatra da posjeduje dokaze koji bi mogli uvjeriti Sud da ukine privremenu mjeru treba u skladu s tim obavijestiti Sud (*Paladi protiv Moldavije* [VV], stavci 90.-92.; *Olaechea Cahuas protiv Španjolske*, stavak 70. i *Grori protiv Albanije*, stavci 181. et seq.).

Sama činjenica da je podnesen zahtjev za primjenu Pravila 39. nije dovoljna da obveže državu da prekine izvršenje odluke o izručenju (*Al-Moayad protiv Njemačke* (odluka), stavci 122. et seq.; vidi i obvezu tužene države da surađuje sa Sudom u dobroj vjeri).

(b) Utvrđivanje činjenica

20. Iako je Sud nadležan za utvrđivanje činjenica, stranke trebaju osigurati aktivnu pomoć na način da mu dostave sve bitne informacije. Njihovo se ponašanje može uzeti u obzir kad se traže dokazi (*Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 161.).

U kontekstu sustava pojedinačnih zahtjeva važno je da države pruže svu pomoć potrebnu za djelotvorno ispitivanje zahtjeva. Ako Vlada bez zadovoljavajućeg objašnjenja ne dostavi informacije koje posjeduje, iz toga se mogu izvoditi zaključci koji se ne odnose samo na osnovanost navoda (*Maslova i Nalbandov protiv Rusije*, stavci 120.-21.) nego i na članak 38. Konvencije (nepostojanje pristupa evidenciji o policijskom zadržavanju: *Timurtaş protiv Turske*, stavak 66.; nepostojanje pristupa primjercima istražnog spisa: *Imakayeva protiv Rusije*, stavak 201.). Vezano uz neobznanjivanje Sudu povjerljivog izvješća, vidi *Nolan i K. protiv Rusije*, stavci 56. et seq.

Utvrđeno je da sprečavanje odvjetnika da pristupi medicinskom kartonu klijenta, što je bilo presudno za zahtjev o kojemu je riječ, predstavlja zapreku za ostvarivanje prava na pojedinačni zahtjev u svrhu članka 34. (*Boicenco protiv Moldavije*, stavak 158.). Za sastanke između odvjetnika i podnositelja koji je prisilno zadržan u psihijatrijskoj bolnici vidi *Shtukurov protiv Rusije*, stavci 138. et seq. Usporedi s odgađanjem Vlade da osigura određene dodatne informacije, što je, kako se smatralo, bilo „za žaljenje“, no nije predstavljalo zapreku za ostvarivanje prava na pojedinačni zahtjev temeljem članka 34. (*Öcalan protiv Turske* [VV], stavak 201.).

Glede odnosa između članka 34. i 38., vidi *Bazorkina protiv Rusije*, stavci 170. et seq. i stavak 175. Članak 34., osmišljen kako bi osigurao djelotvorno ostvarivanje prava na pojedinačni zahtjev, svojevrstan je *lex generalis*, a članak 38. izričito traži od država da surađuju sa Sudom.

Sud može utvrditi povredu članka 38. čak i kad ne postoji zasebna odluka o dopuštenosti (članak 29. stavak 3.): vidi *Enukidze i Girvliani protiv Gruzije*, stavak 295.

(c) Istrage

21. Od tužene se države očekuje i da pomogne u istragama (članak 38.) jer država treba osigurati „potrebna sredstva“ za djelotvorno ispitivanje zahtjeva (*Çakıcı protiv Turske* [VV],

stavak 76.). Sprečavanje posjeta za utvrđivanje činjenica predstavlja povredu članka 38. (*Shamayev i dr. protiv Gruzije i Rusije*, stavak 504.).

B. Status žrtve

Članak 34. – Pojedinačni zahtjevi

„Sud može primati zahtjeve bilo koje fizičke osobe, nevladine organizacije ili skupine pojedinaca koji tvrde da su žrtve povrede prava priznatih u ovoj Konvenciji ili dodatnim protokolima....“

22. Na temelju članka 34. Sudu se mogu obratiti samo oni podnositelji koji sebe smatraju žrtvama povrede Konvencije. Dužnost ispravljanja svake navodne povrede Konvencije prvenstveno je na nacionalnim vlastima. Stoga je pitanje može li podnositelj tvrditi da je žrtva navodne povrede relevantno u svim fazama postupka pred Sudom (*Scordino protiv Italije (br. 1)* [VV], stavak 179.).

1. Pojam "žrtva"

23. Pojam "žrtva" tumači se autonomno, neovisno o domaćim pravilima kao što su ona o pravnom interesu za poduzimanje neke radnje ili o sposobnosti da se radnja poduzme (*Gorraiz Lizarraga i drugi protiv Španjolske*, stavak 35.). Tim se pojmom ništa ne prejudicira (*Brumărescu protiv Rumunjske* [VV], stavak 50.) pa može biti dovoljan i čin koji proizvodi samo privremene pravne učinke (*Monnat protiv Švicarske*, stavak 33.).

24. Tumačenje izraza "žrtva" sigurno će se razviti u svjetlu uvjeta u suvremenom društvu i treba ga primjenjivati bez pretjeranog formalizma (*Gorraiz Lizarraga i dr. protiv Španjolske*, stavak 38.; *Monnat protiv Švicarske*, stavci 30.-33.; *Stukus i dr. protiv Poljske*, stavak 35. i *Ziętal protiv Poljske**, stavci 54.-59.). Sud je presudio da status žrtve može biti povezan s pitanjem osnovanosti zahtjeva (*Siliadin protiv Francuske*, stavak 63.).

2. Izravna žrtva

25. Čin ili propuštanje mora izravno utjecati na podnositelja (*Amuur protiv Francuske*, stavak 36.). Međutim, ovaj se uvjet ne može primjenjivati na mehanički i nefleksibilan način (*Karner protiv Austrije*, stavak 25.).

26. Na osnovi okolnosti konkretnog slučaja, Sud je prihvaćao zahtjeve „mogućih“ žrtava, odnosno osoba koje nisu mogle tvrditi da su izravne žrtve povrede.

27. Neki primjeri: presuda o prisluškivanju telefona u Njemačkoj (*Klass i dr. protiv Njemačke*, stavak 34.); za predmet koji se tiče izručenja, vidi *Soering protiv Ujedinjenog Kraljevstva*; za mjere koje ograničavanju raspačavanje informacija o pobačaju ženama u fertilnoj dobi vidi *Open Door i Dublin Well Woman protiv Irske*, stavak 44.

28. Međutim, sumnja ili nagađanje nisu dovoljni da se dokaže status žrtve. Glede nepostojanja formalnog naloga za izgon vidi *Vijayanathan i Pusparajah protiv Francuske*, stavak 46.; navodne posljedice parlamentarnog izvješća: *The Christian Federation of Jehovah's Witnesses in France protiv Francuske* (odluka); moguća novčana kazna za podnositelja trgovačko društvo: *Senator Lines GmbH protiv petnaest država članica Europske unije* (odluka) [VV]; navodne posljedice sudske odluke koja se odnosi na treću osobu koja je u komi: *Rossi i drugi protiv Italije** (odluka). Podnositelj ne može tvrditi da je žrtva u slučaju kad je sam djelomično odgovoran za navodnu povredu (*Paşa i Erkan Erol protiv Turske**).

29. U svezi domaćeg zakonodavstva, pojedinci mogu tvrditi da neki zakon krši njihova prava i kad ne postoje pojedinačne mjere za njegovu provedbu, ako ih obvezuje da izmijene svoje ponašanje pod prijetnjom kaznenog progona (*Norris protiv Irske*; *Bowman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*) ili ako su pripadnici klase osobe izložene riziku da ih zakonodavstvo izravno pogodi (*Burden protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 34.; *Johnston i dr. protiv Irske*). Za predmet koji se tiče Ustava tužene države vidi *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine* [VV], stavak 29.

3. Neizravna žrtva

30. Sud može prihvatiti pojedinačni zahtjev osobe koja se smatra neizravnom žrtvom kada postoji osobna i konkretna veza između izravne žrtve i podnositelja zahtjeva.

31. Neki od primjera: na temelju članka 2.: zahtjev supruge žrtve (*McCann i dr. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV]) i nećaka pokojnika (*Yaşa protiv Turske*, stavak 66.). Na temelju članka 3.: zahtjev majke muškarca nestalog dok je bio u pritvoru (*Kurt protiv Turske*); međutim, brat muškarca koji je nestao nije smatran žrtvom (*Çakıcı protiv Turske* [VV], stavci 98.-99.). Na temelju članka 5. stavka 5.: predmet koji se tiče supruge podnositeljice zahtjeva prisilno zadržanog u psihijatrijskoj bolnici (*Houtman i Meeus protiv Belgije**, stavak 30.). Na temelju članka 6. stavka 1. (pošteno suđenje) vidi *Grădinar protiv Moldavije* (nepristranost sudova); *Brudnicka i dr. protiv Poljske*, stavci 26. et seq. (pravo obraniti ugled preminulog supružnika) i *Marie-Louise Loyen i Bruneel protiv Francuske** (duljina i pravičnost postupka). Na temelju članka 6. stavka 2. vidi predmet koji se tiče udovice okrivljenika koji je bio žrtva povrede presumpcije nevinosti (*Nölkenbockhoff protiv Njemačke*, stavak 33). Na temelju članka 10. vidi *Dalban protiv Rumunjske* [VV], stavak 39., koji se odnosi na interese udovice podnositelja zahtjeva. Međutim, dioničari trgovačkog društva ne mogu tvrditi da su žrtve povrede prava tog trgovačkog društva na temelju članka 1. Protokola br. 1. (*Agrotexim i dr. protiv Grčke*, stavci 62. i 64.), osim u iznimnim okolnostima (*Camberrow MM5 AD protiv Bugarske* (odluka)).

4. Smrt žrtve

32. Zahtjeve mogu podnijeti samo žive osobe ili oni mogu biti podneseni u njihovo ime. Pokojna osoba ne može podnijeti zahtjev, čak ni putem zastupnika (*Kaya i Polat protiv Turske** (odluka)). Međutim, smrt žrtve ne znači da će predmet automatski biti brisan s popisa predmeta Suda.

33. Općenito govoreći, kad izvorni podnositelj umre nakon što je zahtjev podnesen Sudu, članovi njegove obitelji mogu ustrajati u zahtjevu ako imaju dovoljan interes da to učine. Za predmete koji se tiču nasljednika ili bliskih rođaka kao što su udovica i djeca vidi *Raimondo protiv Italije*, stavak 2. i *Stojkovic protiv Makedonije*, stavak 25.; za roditelje vidi *X protiv Francuske*, stavak 26.; za jedan drugačiji predmet vidi *Malhous protiv Republike Češke* (odluka) [VV]; vidi također, obratno, presudu u predmetu *Scherer protiv Švicarske*, stavci 31.-32.; za predmet koji se tiče univerzalnog legatara koji nije u rodu s pokojnikom vidi *Thévenon protiv Francuske* (odluka); vidi i *Léger protiv Francuske* [VV] (brisanje), stavci 50.-51.

34. Međutim, situacija je drugačija kad je izravna žrtva umrla prije podnošenja zahtjeva Sudu (*Fairfield protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)).

Za zahtjev koji se tiče prigovora koji se odnose na smrt bliskog rođaka vidi *Velikova protiv Bugarske* (odluka); za nestanak bliskog rođaka vidi *Varnava i dr. protiv Turske* [VV], stavak 112.

Za prigovore temeljem članka 6. vidi *Micallef protiv Malte* [VV], stavci 48. et seq., te predmete na koje se upućuje u tom predmetu.

Glede bliskih rođaka koji ističu prigovore temeljem članaka 8. do 11. i članka 3. Protokola br. 1. u odnosu na postupak i činjenice koje se tiču pokojnika vidi *Gakiyev i Gakiyeva protiv Rusije*, stavci 164.-68. i predmete na koje se upućuje u tom predmetu. O pitanju prenosivih prigovora vidi *Sanles Sanles protiv Španjolske* (odluka).

35. Nadalje, Sud ima ovlasti procijeniti je li u svrhu zaštite ljudskih prava primjereno nastaviti ispitivanje zahtjeva (*Karner protiv Austrije*, stavci 25. et seq.). Ove su ovlasti ovisne o postojanju pitanja od općeg interesa (ibid., stavak 27. i *Marie-Louise Luyen i Bruneel protiv Francuske**, stavak 29.). Ono se osobito može postaviti kad se zahtjev tiče zakonodavstva, pravnog sustava ili prakse u tuženoj državi (vidi, *mutatis mutandis*, *Karner protiv Austrije*, stavci 26. i 28.; vidi i *Léger protiv Francuske* [VV] (brisanje), stavak 51.).

5. Gubitak statusa žrtve

36. Podnositelj mora moći opravdati svoj status žrtve tijekom cijelog postupka (*Burdov protiv Rusije*, stavak 30.).

37. No ipak, ako domaće vlasti ublaže kaznu ili donesu mjeru povoljniju za podnositelja zahtjeva, to će ga lišiti statusa žrtve samo ako je ta konkretna povreda priznata izričito ili barem u biti i ako je nakon toga ispravljena (*Scordino protiv Italije (br. 1)* [VV], stavci 178. et seq. i stavak 193.). To će ovisiti, između ostaloga, o naravi prava za koje se navodi da je povrijeđeno i o razlozima koji su dani za tu odluku (*Jensen protiv Danske* (odluka)), te o daljnjem trajanju nepovoljnih posljedica za osobu o kojoj je riječ nakon te odluke (*Freimanis i Līdums protiv Latvije**, stavak 68.).

38. Primjeri: *Dalban protiv Rumunjske* [VV], stavak 44. (članak 10.); *Brumărescu protiv Rumunjske* [VV], stavak 50. (članak 1. Protokola br. 1. i članak 6.). Za prigovore na temelju članka 6. u vezi postupka koji je na kraju obustavljen ili nakon kojega je uslijedila oslobađajuća odluka, vidi *Oleksy protiv Poljske* (odluka) (i usporedi s prigovorom u vezi duljine tog postupka), usporedi s *Arat protiv Turske*, stavak 47. i *Bouglame protiv Belgije** (odluka); za druge specifične situacije vidi *Constantinescu protiv Rumunjske*, stavci 40.-44.; *Guisset protiv Francuske*, stavci 66.-70.; *Chevol protiv Francuske*, stavci 30. et seq.; *Moskovets protiv Rusije*, stavak 50. (pritvor); *Moon protiv Francuske**, stavci 29. et seq. (fine); *D.J. i A.-K. R. protiv Rumunjske** (odluka), stavci 77. et seq. (članak 2. Protokola br. 4.) i *Sergey Zolotukhin protiv Rusije* [VV], stavak 115. (članak 4. Protokola br. 7.).

39. Zadovoljština koja je dana mora biti primjerena i dovoljna. To će ovisiti o svim okolnostima predmeta, a osobito o naravi povrede Konvencije o kojoj je riječ (*Gäfgen protiv Njemačke* [VV], stavak 116.).

40. Ima li neki pojedinac status žrtve može ovisiti i o iznosu naknade koji su dosudili domaći sudovi i o učinkovitosti (uključujući i brzinu) pravnog sredstva kojim je naknada dosuđena (*Normann protiv Danske* (odluka) i *Scordino protiv Italije (br. 1)* [VV], stavak 202.; vidi i *Jensen i Rasmussen protiv Danske* (odluka) i *Gäfgen protiv Njemačke* [VV], stavci 118. i 119.).

41. Presedani:

O prikladnosti mjera koje su poduzele domaće vlasti u kontekstu članka 2. Konvencije vidi *Nikolova i Velichkova protiv Bugarske*, stavci 49.-64.

Glede članka 3. Konvencije vidi *Gäfgen protiv Njemačke* [VV], stavci 115.-29. i *Kopylov protiv Rusije*, stavak 150. Glede navoda o povredi članka 3. zbog uvjeta pritvora, vidi *Shilbergs protiv Rusije*, stavci 66.-79. Vidi također *Ciorap protiv Moldavije (br. 2)*, stavci 23.-25., u kojem je Sud utvrdio da je podnositelj i dalje žrtva u smislu članka 34. Konvencije

budući da je naknada koju je dosudio domaći sud bila znatno niža od najniže naknade koju u pravilu dosuđuje Strasbourški sud u predmetima u kojima je utvrdio povredu članka 3.

Na temelju članka 6. stavka 1. (duljina postupka), vidi *Scordino protiv Italije (br. 1)* [VV], stavci 182.-207.; *Cocchiarella protiv Italije* [VV], stavci 84.-107. i *Delle Cave i Corrado protiv Italije*, stavci 26. et seq. za odgodu ovrhe pravomoćne sudske odluke vidi *Kudić protiv Bosne i Hercegovine*, stavci 7.-18. i *Burdov protiv Rusije (br. 2)*.

42. Predmet može biti brisan s liste jer podnositelj više nema status žrtve/*locus standi*. Glede rješavanja predmeta na domaćoj razini nakon odluke o dopuštenosti vidi *Ohlen protiv Danske* (brisanje); za ispitivanje sporazuma kojim se prenose prava koja su bila predmetom zahtjeva koji ispituje Sud vidi *Dimitrescu protiv Rumunjske**, stavci 33.-34.

43. Sud također ispituje treba li predmet brisati s liste temeljem jedne ili više osnova navedenih u članku 37. Konvencije, u svjetlu događaja koji su se dogodili nakon podnošenja zahtjeva, ne dovodeći u pitanje činjenicu da podnositelj još uvijek može tvrditi da je „žrtva“ (*Pisano protiv Italije* (brisanje) [VV], stavak 39.), ili čak bez obzira može li on ili ona i dalje tvrditi da ima status žrtve. Za događaje koji se dogode nakon donošenja odluke o ustupanju nadležnosti Velikom vijeću vidi *El Majjaoui i Stichting Touba Moskee protiv Nizozemske* (brisanje) [VV], stavci 28.-35.; nakon što je utvrđeno da je zahtjev nedopušten: *Shevanova protiv Latvije* (brisanje) [VV], stavci 44. et seq. i nakon presude vijeća: *Sisojeva i dr. protiv Latvije* (brisanje) [VV], stavak 96.).

I. POSTUPOVNE OSNOVE NEDOPUŠTENOSTI

A. Neiscrpljivanje domaćih pravnih sredstava

Članak 35. stavak 1. – Uvjeti dopuštenosti

„Sud može razmatrati predmet samo nakon što su iscrpljena sva raspoloživa domaća pravna sredstva, u skladu s općeprihvaćenim pravilima međunarodnog prava i unutar razdoblja od šest mjeseci od dana donošenja konačne odluke.“

44. Kao što je razvidno iz samog teksta članka 35., ovaj se zahtjev temelji na općenito priznatim pravilima međunarodnog prava. Obveza iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava dio je običajnog međunarodnog prava i kao takva priznata u sudskoj praksi Međunarodnog suda pravde (vidi na primjer predmet *Interhandel (Švicarska protiv Sjedinjenih Američkih država)*, presuda od 21. ožujka 1959.). Može se naći i u drugim međunarodnim ugovorima iz područja ljudskih prava: Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima (članak 41. (1)(c)) i Fakultativnom Protokolu uz njega (članci 2. i 5.(2)(b)); Američkoj konvenciji o ljudskim pravima (članak 46.) i Afričkoj povelji o ljudskim pravima i pravima naroda (članci 50. i 56.(5)). Kao što je Sud primijetio u predmetu *De Wilde, Ooms i Versyp protiv Belgije*, država se može odreći koristi pravila o iscrpljivanju domaćih pravnih sredstava, o čemu postoji dugotrajna dobro utvrđena međunarodna praksa (stavak 55.).

45. Namjera je da Europski sud za ljudska prava bude supsidijaran u odnosu na nacionalne sustave za zaštitu ljudskih prava, te je primjereno da prvenstveno nacionalni sudovi imaju priliku odlučiti o pitanjima koja se tiču usklađenosti domaćeg prava s Konvencijom. (*A, B i C protiv Irske* [VV], stavak 142.). Ako zahtjev ipak nakon toga bude podnesen Strasbourgu, Europski sud bi trebao iskoristiti mišljenja nacionalnih sudova, koji su u izravnom doticaju sa životnim snagama svojih zemalja (*Burden protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 42.).

46. Pojavilo se pitanje je li neko konkretno pravno sredstvo domaće ili međunarodno. Ako je domaće, u pravilu će ga trebati iscrpiti prije nego što zahtjev bude podnesen Sudu. Ako je međunarodno, zahtjev može biti odbačen na temelju članka 35. stavka 2. (b) Konvencije. (vidi

točku I.E.). Sud je taj koji treba utvrditi je li neko tijelo po svom značaju domaće ili međunarodno, s obzirom na sve relevantne čimbenike, uključujući pravni značaj toga tijela, instrument njegovog osnivanja, njegovu nadležnost, njegovo mjesto (ako takvo postoji) u postojećem pravnom sustavu i njegovo osnivanje (*Jeličić protiv Bosne i Hercegovine* (odluka); *Peraldi protiv Francuske** (odluka) (vidi točku I.E.)).

1. Svrha pravila

47. Logička podloga pravila o iscrpljivanju je pružanje prilike nacionalnim vlastima, prvenstveno sudovima, da spriječe ili isprave navodne povrede Konvencije. Ono se temelji na pretpostavci koja se odražava u članku 13., da će domaći pravni poredak osigurati djelotvorno pravno sredstvo za povrede konvencijskih prava. Ovo je važan vid supsidijarne naravi mehanizama Konvencije (*Selmouni protiv Francuske* [VV], stavak 74.; *Kudła protiv Poljske* [VV], stavak 152.; *Andrášik i dr. protiv Slovačke* (odluka)). Primjenjuje se bez obzira na to da li su odredbe Konvencije prenesene u nacionalno pravo (*Eberhard i M. protiv Slovenije*). Sud je nedavno ponovio da je pravilo o iscrpljenju domaćih pravnih sredstava nezaobilazan dio funkcioniranja sustava zaštite koji pruža Konvencija, te da se radi o temeljnom načelu (*Demopoulos i dr. protiv Turske* (odluka) [VV], stavci 69. i 97.).

2. Primjena pravila

(a) Fleksibilnost

48. Pravilo o iscrpljivanju prije se može opisati kao zlatno, nego kao urezano u kamen. I Komisija i Sud su često podcrtavali potrebu da se to pravilo primjeni uz određeni stupanj fleksibilnosti i bez prekomjernog formalizma, s obzirom na kontekst zaštite ljudskih prava (*Ringeisen protiv Austrije*, stavak 89.; *Lehtinen protiv Finske* (odluka)). Pravilo o iscrpljivanju nije niti apsolutno niti se može automatski primijeniti (*Kozacioğlu protiv Turske* [VV], stavak 40.). Na primjer, Sud je odučio da bi bilo previše formalistički zahtijevati da podnositelji zahtjeva iskoriste pravno sredstvo čije ulaganje od njih ne traži niti najviši sud u zemlji (*D.H. i dr. protiv Republike Češke* [VV], stavci 116.-18.). U jednom je predmetu Sud uzeo u obzir kratke rokove koji su podnositeljima određeni za odgovor, naglašavajući „žurbu“ u kojoj su morali dostaviti svoje podneske (vidi *Financial Times Ltd i dr. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 43.- 44.). Međutim, korištenje raspoloživih pravnih sredstava u skladu s domaćim postupkom i poštivanje formalnosti predviđenih nacionalnim pravom posebno su važni kad se postavlja pitanje pravne razumljivosti i sigurnosti (*Saghinadze i dr. protiv Gruzije*, stavci 83.-84.).

(b) Poštivanje domaćih pravila i ograničenja

49. Podnositelji se ipak moraju pridržavati primjenjivih pravila i postupaka domaćeg prava, a ako to ne učine vjerojatno je da njihov zahtjev neće ispuniti uvjet predviđen člankom 35. (*Ben Salah Adraqui i Dhaima protiv Španjolske* (odluka); *Merger i Cros protiv Francuske* (odluka); *MPP Golub protiv Ukrajine* (odluka); *Agbovi protiv Njemačke** (odluka)). Članak 35. stavak 1. nije poštivan kad je žalba odbačena zbog postupovne pogreške podnositelja zahtjeva (*Gäfgen protiv Njemačke* [VV], stavak 143.).

Međutim, treba primijetiti kako se smatra da se postupilo u skladu s člankom 35. stavkom 1., kada je žalbeni sud ispitao osnovanost zahtjeva, čak i kad je utvrdio da je zahtjev nedopušten (*Voggenreiter protiv Njemačke*). Isto vrijedi i u odnosu na podnositelje koji nisu poštovali formu koju propisuje domaće pravo, ako je nadležno tijelo vlasti ispitalo bit zahtjeva (*Vladimir Romanov protiv Rusije*, stavak 52.). Isto vrijedi i za zahtjeve koji su formulirani na vrlo površan način, koji jedva zadovoljava pravne formalnosti, kad je sud, iako

ukratko, presudio o osnovanosti predmeta: (*Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) protiv Švicarske (br. 2)* [VV], stavci 43.-45.).

(c) Postojanje nekoliko pravnih sredstava

50. Ako je na raspolaganju više od jednog moguće djelotvornog pravnog sredstva, podnositelj treba iskoristiti jedno od njih (*Moreira Barbosa protiv Portugala* (odluka); *Jeličić protiv Bosne i Hercegovine* (odluka); *Karakó protiv Mađarske*, stavak 14.; *Aquilina protiv Malte* [VV], stavak 39.). Uistinu, kad je pokušano s jednim pravnim sredstvom, ne traži se korištenje drugog koje ima u biti istu svrhu (*Riad i Idiab protiv Belgije*,* stavak 84.; *Kozacioğlu protiv Turske* [VV], stavci 40. et seq.; *Micallef protiv Malte* [VV], stavak 58.). Podnositelj je taj koji treba odabrati pravno sredstvo koje je najprikladnije za njegov predmet. Ukratko, ako domaće pravo predviđa više usporednih pravnih sredstava u različitim pravnim područjima, od podnositelja koji je zadovoljštinu zbog navodne povrede Konvencije pokušao ostvariti putem jednog od tih pravnih sredstava nužno se ne zahtijeva da koristi druga sredstva koja u biti imaju istu svrhu (*Jasinskis protiv Latvije*, stavci 50. i 53.-54.).

(d) Prigovor podnesen u biti

51. Ako je prigovor podnesen “barem u biti”, tada nije potrebno da se u domaćem postupku izričito postavi pitanje nekog konkretnog prava iz Konvencije (*Castells protiv Španjolske*, stavak 32.; *Ahmet Sadik protiv Grčke*, stavak 33.; *Fressoz i Roire protiv Francuske*, stavak 38.; *Azinas protiv Cipra* [VV], stavci 40.-41.). To znači da je podnositelj, ako se nije pozvao na neku odredbu Konvencije, morao istaknuti argumente na temelju domaćeg prava s istim ili sličnim učinkom, kako bi domaćim sudovima dao priliku da prvenstveno oni poprave navodnu povredu (*Gäfgen protiv Njemačke* [VV], stavci 142., 144. i 146.; *Karapanagiotou i drugi protiv Grčke**, stavak 29. i, u odnosu na prigovor koji nije podnesen, čak niti neizravno, na najvišoj razini nadležnosti *Association Les témoins de Jéhovah protiv Francuske** (odluka)).

(e) Postojanje i prikladnost

52. Podnositelji su dužni iscrpiti sva domaća pravna sredstva raspoloživa u teoriji i praksi u relevantno vrijeme i koja mogu sami izravno koristiti - dakle, koja su dostupna, mogu pružiti zadovoljštinu u odnosu na njihove prigovore i nude razumne izgleda za uspjeh (*Sejdovic protiv Italije* [VV], stavak 46.; *Paksas protiv Litve* [VV], stavak 75.).

53. Ne trebaju se iskoristiti diskrecijska niti izvanredna pravna sredstva, kojima se, na primjer, traži da sud preispita svoju odluku (*Çınar protiv Turske** (odluka); *Prystavka protiv Ukrajine* (odluka)); niti tražiti ponavljanje postupka, osim u posebnim okolnostima, primjerice, kada je u domaćem pravu utvrđeno da takav zahtjev uistinu predstavlja učinkovito pravno sredstvo (*K.S. i K.S. AG protiv Švicarske* (odluka)); ili kada je ukidanje pravomoćne presude jedini način na koji tužena država može ispraviti stvar u domaćem pravnom poretku (*Kiiskinen protiv Finske* (odluka); *Nikula protiv Finske* (odluka)). Slično tome, žalba višem tijelu vlasti ne predstavlja djelotvorno pravno sredstvo (*Horvat protiv Hrvatske*, stavak 47.; *Hartman protiv Republike Češke*, stavak 66.); a to nije niti pravno sredstvo koje nije izravno dostupno podnositelju, već čije podnošenje ovisi o diskrecijskoj ocjeni posrednika (*Tănase protiv Moldavije* [VV], stavak 122.). Glede djelotvornosti žalbe koju u načelu ne treba iscrpiti (pučki pravobranitelj) u konkretnom predmetu, vidi obrazloženje u presudi *Egmez protiv Cipra*, stavci 66.-73. Konačno, domaće pravno sredstvo koje nije vezano uz konkretan rok, te stoga stvara neizvjesnost, ne može se smatrati djelotvornim (*Williams protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), i reference citirane u tom predmetu).

Kad je podnositelj koristio pravni lijek koji Sud smatra neodgovarajućim, vrijeme koje mu je za to trebalo neće prekinuti tijekom šestomjesečnog roka, što bi moglo dovesti do odbacivanja zahtjeva kao nepravovremenog (*Rezgui protiv Francuske* (odluka) i *Prystavska protiv Ukrajine* (odluka)).

(f) Dostupnost i djelotvornost

54. Postojanje pravnih sredstava mora biti dovoljno izvjesno ne samo u teoriji nego i u praksi. Kad se odlučuje ispunjava li neko određeno pravno sredstvo uvjete dostupnosti i djelotvornosti, treba uzeti u obzir konkretne okolnosti pojedinačnog predmeta (vidi točku 4. u daljnjem tekstu). Stav koji su zauzeli domaći sudovi mora biti dovoljno ustaljen u nacionalnom pravnom poretku. Sud je tako presudio da obraćanje (utjecanje) višem sudu prestaje biti “djelotvorno” zbog neusklađenosti sudske prakse tog suda, sve dok takva neusklađenost postoji (*Ferreira Alves protiv Portugala (br. 6)**, stavci 28.-29.).

Sud mora realno sagledati ne samo formalna pravna sredstva dostupna u domaćem pravnom sustavu, veći opći pravni i politički kontekst u kojemu ona djeluju, kao i osobne okolnosti podnositelja (*Akdivar i drugi protiv Turske* [VV], stavci 68.-69.; *Khashiyev i Akayeva protiv Rusije*, stavci 116.-117.). Mora ispitati je li, s obzirom na sve okolnosti predmeta, podnositelj učinio sve što bi se od njega moglo razumno očekivati, kako bi iscrpio domaća pravna sredstva (*D.H. i drugi protiv Republike Češke* [VV], stavci 116.-122.).

Treba primijetiti da granice, činjenične ili pravne, nisu *per se* prepreka iscrpljivanju domaćih pravnih sredstava. Opće je pravilo da podnositelji koji žive izvan nadležnosti države ugovornice nisu izuzeti od obveze iscrpljenja domaćih pravnih sredstava unutar te države, bez obzira na praktične poteškoće ili razumljivo osobno oklijevanje podnositelja (*Demopoulos i drugi protiv Turske* (odluka) [VV], stavci 98. i 101., koji se tiču podnositelja koji se nisu dragovoljno podvrgnuli nadležnosti tužene države).

3. Granice primjene pravila

55. Prema “*općenito priznatim pravilima međunarodnog prava*“, mogu postojati posebne okolnosti koje podnositelja oslobađaju obveze iskorištavanja dostupnih domaćih pravnih sredstava (*Sejdovic protiv Italije* [VV], stavak 55.) (i vidi točku 4. u daljnjem tekstu).

Ovo je pravilo primjenjivo i kad se utvrdi da postoji upravna praksa koja se sastoji od ponavljanja radnji nespojivih s Konvencijom, koju državne vlasti službeno toleriraju, a koja je takve naravi da postupak čini uzaludnim ili nedjelotvornim (*Aksoy protiv Turske*, stavak 52.).

U predmetima u kojima bi u praksi bilo nerazumno od podnositelja tražiti da iskoristi neko određeno pravno sredstvo, te bi to predstavljalo nesrazmjernu prepreku djelotvornom ostvarivanju prava na pojedinačni zahtjev temeljem članka 34. Konvencije, Sud zaključuje da podnositelj ne mora ispuniti taj zahtjev (*Veriter protiv Francuske**, stavak 27.; *Gaglione i drugi protiv Italije**, stavak 22.).

Izricanje novčane kazne na osnovi ishoda žalbe, kad nije ukazano na nikakvu zlouporabu postupka, isključuje ovo pravno sredstvo iz kruga onih koja treba iscrpiti (*Prencipe protiv Monaca**, stavci 95.-97.).

4. Raspodjela tereta dokaza

56. Kad Vlada tvrdi da nisu iscrpljena domaća pravna sredstva, ona snosi teret dokazivanja da podnositelj nije iskoristio pravno sredstvo koje je i djelotvorno i dostupno (*Dalia protiv Francuske*, stavak 38.; *McFarlane protiv Irske* [VV], stavak 107.). Dostupnost svakog takvog pravnog sredstva mora biti dovoljno izvjesna i u pravu i u praksi (*Vernillo protiv Francuske*). Stoga osnova pravnog sredstva mora biti jasna u domaćem pravu

(*Scavuzzo-Hager i drugi protiv Švicarske** (odluka); *Norbert Sikorski protiv Poljske**, stavak 117.; *Sürmeli protiv Njemačke* [VV], stavci 110.-12.). Topravno sredstvo mora omogućiti zadovoljština u odnosu na podnositeljeve prigovore, te mora nuditi razumne izgleda za uspjeh (*Scoppola protiv Italije (br. 2)* [VV], stavak 71.). Način korištenja i dostupnost pravnog sredstva za koje se tvrdi da postoji, uključujući njegov opseg i primjenu, moraju biti jasno postavljeni i potvrđeni ili nadopunjeni praksom ili sudskom praksom (*Mikolajová protiv Slovačke*, stavak 34.). To se primjenjuje čak i u kontekstu sustava nadahnutog *common law-om* s pisanim ustavom koji implicira postojanje prava na koje se poziva podnositelj (*McFarlane protiv Irske* [VV], stavak 117.) u kojemu se radi o pravnom sredstvu dostupnom u teoriji gotovo dvadeset pet godina, ali nikada korištenom.

Jasno je kako će tvrdnje Vlade imati veću težinu ako dostavi primjere iz nacionalne sudske prakse (*Doran protiv Irske*; *Andrášik i drugi protiv Slovačke* (odluka); *Di Sante protiv Italije** (odluka); *Giummarra i drugi protiv Francuske** (odluka); *Paulino Tomás protiv Portugala* (odluka); *Johti Sapmelaccat Ry i drugi protiv Finske* (odluka)), koja se pokaže relevantnom (*Sakhnovskiy protiv Rusije* [VV], stavci 43.-44.).

57. Kad Vlada tvrdi da se podnositelj pred nacionalnim sudovima mogao izravno pozvati na Konvenciju, ona će stupanj izvjesnosti takvog pravnog sredstva morati dokazati konkretnim primjerima (*Slavgorodski protiv Estonije* (odluka)).

58. Sud je bolje prihvaćao ove argumente ako je nacionalni zakonodavac uveo konkretno pravno sredstvo za rješavanje prekomjerne duljine sudskog postupka (*Brusco protiv Italije* (odluka); *Slaviček protiv Hrvatske* (odluka)). Vidi također *Scordino protiv Italije (br. 1.)* [VV], stavci 136.-48. Suprotno tome vidi *Merit protiv Ukrajine*, stavak 65.

59. Nakon što Vlada dokaže da je podnositelj imao na raspolaganju odgovarajuće i djelotvorno pravno sredstvo, podnositelj treba dokazati slijedeće:

- da je to pravno sredstvo uistinu iskorišteno (*Grässer protiv Njemačke* (odluka)); ili
- da je to pravno sredstvo u konkretnim okolnostima predmeta iz nekog razloga neodgovarajuće i nedjelotvorno (*Selmouni protiv Francuske* [VV], stavak 76. – na primjer, u slučaju prekomjernog odugovlačenja u provođenju istrage – *Radio France i drugi protiv Francuske* (odluka), stavak 34.; ili da se radi o pravnom sredstvu koje je inače dostupno, kao što je na primjer revizija, ali koje, u svjetlu stava zauzetog u sličnim predmetima, u okolnostima konkretnog predmeta nije bilo djelotvorno: *Scordino protiv Italije* (odluka); *Pressos Compania Naviera S.A. i drugi protiv Belgije*, stavci 26. i 27.), čak i kad se radi o novijim odlukama (*Gas i Dubois protiv Francuske* (odluka)). Ovo se primjenjuje i ako podnositelj ne može svoj zahtjev podnijeti izravno odnosnom sudu (*Tănase protiv Moldavije* [VV], stavak 122.). U određenim posebnim okolnostima se u sličnim situacijama može naći više podnositeljâ, od kojih neki nisu podnijeli svoje zahtjeve sudu o kojem govori vlada, što nisu ni morali učiniti jer se u praksi pokazalo da je domaće pravno sredstvo koje su drugi podnositelji iskoristili bilo nedjelotvorno, pa bi takvo bilo i u njihovim predmetima (*Vasilkoski i drugi protiv Makedonije*, stavci 45.-46.; *Laska i Lika protiv Albanije*, stavci 45.-48.). To se, međutim, primjenjuje samo iznimno (uspoređi *Saghinadze i drugi protiv Gruzije*, stavci 81.-83.); ili
- da su postojale posebne okolnosti koje su podnositelja oslobodile obveze ispunjenja tog zahtjeva (*Akdivar i drugi protiv Turske* [VV], stavci 68.-75.; *Sejdovic protiv Italije* [VV], stavak 55. i *Veriter protiv Francuske**, stavak 60.).

60. Jedan takav čimbenik mogao bi nastati kad nacionalne vlasti, suočene s ozbiljnim navodima o nepropisnom ponašanju ili nanošenju štete od strane zastupnikâ države, ostanu potpuno pasivne, te, na primjer, ne provedu istragu ili ne ponude pomoć. U takvim se okolnostima može reći da se teret dokaza ponovno prebacuje, tako da sada tužena država

mora dokazati što je poduzela kao odgovor na opseg i težinu pitanja koja su predmet prigovora (*Demopoulos i drugi protiv Turske* (odluka) [VV], stavak 70.).

61. Puke dvojbe podnositelja glede djelotvornosti konkretnog pravnog sredstva neće ga osloboditi obveze da ga iskoristi (*Epözdemir protiv Turske* (odluka); *Milošević protiv Nizozemske* (odluka); *Pellegriti protiv Italije** (odluka); *MPP Golub protiv Ukrajine* (odluka)). Suprotno tome, u interesu je podnositelja da svoj zahtjev podnese odgovarajućem sudu, kako bi mu dao priliku da postojeća prava razvije kroz svoju ovlast tumačenja (*Ciupercescu protiv Rumunjske**, stavak 169.). U pravnom sustavu koji predviđa ustavnu zaštitu temeljnih prava oštećeni pojedinac dužan je testirati opseg te zaštite, a u *common-law* sustavu treba domaćim sudovima dati priliku da ta prava razviju tumačenjem (*A, B i C*

protiv Irske [VV], stavak 142.). Ali, kad predloženo pravno sredstvo u stvari ne nudi razumne izgleda za uspjeh, na primjer u svjetlu utvrđene domaće sudske prakse, tada činjenica da ga podnositelj nije iskoristio nije nikakva prepreka za dopuštenost zahtjeva (*Pressos Compania Naviera S.A. i drugi protiv Belgije*, stavak 27.; *Carson i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 58.).

5. Postupovni vidovi

62. O tome je li podnositelj poštivao zahtjev iscrpljivanja domaćih pravnih sredstva u pravilu se odlučuje s obzirom na datum kada je zahtjev podnesen Sudu (*Baumann protiv Francuske**, stavak 47.), uz iznimke koje mogu biti opravdane osobitim okolnostima predmeta (vidi točku 6. u daljnjem tekstu). No Sud ipak prihvaća da do posljednje faze korištenja tih pravnih sredstava može doći kratko nakon podnošenja zahtjeva, ali prije utvrđenja o dopuštenosti (*Karoussiotis protiv Portugala**, stavak 57.).

63. Kad Vlada namjerava tvrditi da nisu iscrpljena domaća pravna sredstva, ona to treba učiniti u svom očitovanju prije donošenja odluke o dopuštenosti, u mjeri u kojoj joj to karakter tog odgovora na zahtjev i okolnosti dozvoljavaju, iako mogu postojati iznimne okolnosti koje oslobađaju te obveze (vidi *Mooren protiv Njemačke* [VV], stavak 57. i predmete na koje se upućuje u tom predmetu, stavci 58.-59.).

Nije neuobičajeno da se prigovor neiscrpljivanja domaćih pravnih sredstava spoji s pitanjem osnovanosti zahtjeva, osobito u predmetima koji se tiču postupovnih obveza ili jamstava, na primjer, kod zahtjeva koji se odnose na postupovni vid članka 2. (*Dink protiv Turske**, stavci 56.-58.) ili na članak 3. u svezi članka 6. (*Scoppola protiv Italije (br. 2)* [VV], stavak 126.); članak 8. (*A, B i C protiv Irske* [VV], stavak 155.), članak 13. (*Sürmeli protiv Njemačke* [VV], stavak 78. i *M.S.S. protiv Belgije i Grčke* [VV], stavak 336.).

6. Stvaranje novih pravnih sredstava

64. Ocjena jesu li iscrpljena domaća pravna sredstva u pravilu se daje s obzirom na stanje postupka na dan kada je zahtjev podnesen Sudu. Međutim, nakon stvaranja novih pravnih sredstava ovo je pravilo podložno iznimkama (vidi *İçyer protiv Turske* (odluka), stavci 72. et seq.). Sud je odstupio od ovog pravila, osobito u predmetima u vezi duljine postupka (*Predil Anstalt protiv Italije** (odluka); *Bottaro protiv Italije** (odluka); *Andrašik i drugi protiv Slovačke* (odluka); *Nogolica protiv Hrvatske* (odluka); *Brusco protiv Italije* (odluka); *Korenjak protiv Slovenije* (odluka), stavci 66.-71.); ili u predmetima u vezi novog pravnog sredstva za naknadu štete nastale miješanjem u vlasnička prava (*Charzyński protiv Poljske* (odluka) i *Michalak protiv Poljske* (odluka); *Demopoulos i drugi protiv Turske* (odluka) [VV]) ili neizvršenja domaćih presuda (*Nagovitsyn i Nalgiyev protiv Rusije* (odluka), stavci 36.-40.); ili prenatrpanosti zatvora (*Latak protiv Poljske* (odluka)).

Sud uzima u obzir djelotvornost i dostupnost nadolazećih pravnih sredstava (*Demopoulos i drugi protiv Turske* (odluka) [VV], stavak 88.).

Za predmet u kojem novo pravno sredstvo nije djelotvorno u konkretnom slučaju, vidi *Parizov protiv Makedonije*, stavci 41.-47. Za predmet u kojemu je novo ustavno pravno sredstvo djelotvorno vidi *Cvetković protiv Srbije*, stavak 41.

Vežano uz datum od kojega je pošteno tražiti od podnositelja da koristi pravno sredstvo koje je kao novo ugrađeno u pravosudni sustav neke države nakon promjene sudske prakse, vidi *Depauw protiv Belgije** (odluka), i, općenitije, *McFarlane protiv Irske* [VV], stavak 117.; za novo pravno sredstvo uvedeno nakon probne presude: *Fakhretdinov i drugi protiv Rusije* (odluka), stavci 36.-44.; a za odstupanje od domaće sudske prakse: *Scordino protiv Italije (br. 1)* [VV], stavak 147.

Sud je u predmetima *Scordino protiv Italije (br. 1)* [VV] i *Cocchiarella protiv Italije* [VV] uputio na značajke koje mora imati domaće pravno sredstvo da bi bilo djelotvorno u predmetima koji se odnose na duljinu postupka (vidi također i noviji predmet *Vassilios Athanasiou i drugi protiv Grčke**, stavci 54.-56.). U pravilu ne treba iscrpiti pravno sredstvo koje nema preventivni ili kompenzacijski učinak u odnosu na duljinu postupka (*Puchstein protiv Austrije*, stavak 31.). Pravni lijek koji se odnosi na duljinu postupka naročito mora funkcionirati bez prekomjernih odugovlačenja i osigurati odgovarajuću razinu zadovoljštine (*Scordino protiv Italije (br. 1)* [VV], stavci 195. i 204.-07.).

65. Kad Sud utvrdi postojanje strukturnih ili općenitih nedostataka u domaćem pravu ili praksi, on od države može zatražiti ispitivanje situacije i, ako je to potrebno, poduzimanje djelotvornih mjera kojima će spriječiti podnošenje predmeta iste vrste Sudu (*Lukenda protiv Slovenije*, stavak 98.). Sud može zaključiti da država treba promijeniti postojeći domet pravnih lijekova ili dodati nove kako bi osigurala uistinu djelotvornu zadovoljštinu za povrede konvencijskih prava (vidi, na primjer, probne presude u predmetima *Xenides-Arestis protiv Turske*, stavak 40. i *Burdov protiv Rusije (br. 2)*, stavci 42., 129. et seq. i 140.). Posebnu pozornost treba posvetiti potrebi da se osiguraju djelotvorna domaća pravna sredstva (vidi pilot presudu u predmetu *Vassilios Athanasiou i drugi protiv Grčke**, stavak 41.).

Kad je tužena država uvela novo pravno sredstvo, Sud će ispitati je li ono djelotvorno (na primjer, *Robert Lesjak protiv Slovenije*, stavci 34.-55.; *Demopoulos i drugi protiv Turske* (odluka) [VV], stavak 87.). Ukoliko je djelotvorno, Sud je smatrao da i drugi podnositelji u sličnim predmetima trebaju iskoristiti to novo pravno sredstvo, ako za podnošenje nije protekao prekluzivni rok. Proglasio je takve zahtjeve nedopuštenim temeljem članka 35. stavka 1., čak i ako su bili podneseni prije stvaranja novog pravnog sredstva (*Grzinčić protiv Slovenije*, stavci 102.-10.; *İçyer protiv Turske* (odluka), stavci 74. et seq.).

Ovo se odnosi na **domaća pravna sredstva koja su postala dostupna nakon što su zahtjevi već bili podneseni**. Pri ocjenjivanju jesu li postojale iznimne okolnosti zbog kojih su podnositelji morali iskoristiti takvo pravno sredstvo osobito će se uzeti u obzir narav novih domaćih propisa i kontekst u kojemu su uvedeni (*Fakhretdinov i drugi protiv Rusije* (odluka), stavak 30.). U ovom je novijem predmetu Sud presudio da djelotvorno domaće pravno sredstvo, uvedeno nakon probne presude u kojoj je Sud naložio uvođenje takvog pravnog sredstva, treba iskoristiti prije nego što podnositelji podnesu zahtjev sudu.

Sud je i pobliže odredio uvjete za primjenu članka 35. stavka 1. prema danu podnošenja zahtjeva (ibid., stavci 31.-33.; vidi također *Nagovitsyn i Nalgiyev protiv Rusije* (odluka), stavci 29. et seq. i 42.).

B. Nepoštivanje roka od šest mjeseci

Članak 35. stavak 1. – Uvjeti dopuštenosti

„Sud može razmatrati predmet samo nakon što su iscrpljena sva raspoloživa domaća pravna sredstva, u skladu s općeprihvaćenim pravilima međunarodnog prava i unutar razdoblja od šest mjeseci od dana donošenja konačne odluke.“

1. Svrha pravila

66. Svrha pravila o šest mjeseci je promicati pravnu sigurnost, osigurati da predmeti u kojima se otvaraju pitanja o Konvenciji budu ispitani u razumnom roku, te zaštititi vlasti i druge osobe kojih se to tiče od dugotrajne neizvjesnosti (*P.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)).

67. Ovo pravilo također daje dovoljno vremena eventualnim podnositeljima da razmotre hoće li podnijeti zahtjev, i, ako hoće, da odluče o konkretnim prigovorima i tvrdnjama koje će iznijeti (*O’Loughlin i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)), te olakšava utvrđivanje činjeničnog stanja, jer protekom vremena pošteno ispitivanje otvorenih pitanja postaje problematično (*Nee protiv Irske* (odluka)).

68. Ono označava vremenske granice nadzora koji provodi Sud i naznačuje i pojedincima i državnim vlastima nakon kojeg razdoblja takav nadzor više nije moguć (*Ipek protiv Turske* (odluka); *Di Giorgio i drugi protiv Italije** (odluka)).

69. Sud ne može odlučiti da neće primijeniti pravilo o šest mjeseci (na primjer, ako se Vlada nije očitovala o tom pitanju) (*Belaousof i drugi protiv Grčke**, stavak 38.).

70. Pravilom o šest mjeseci ne može se od podnositelja tražiti da svoj prigovor Sudu podnese prije nego što je njegov položaj u svezi istog pitanja konačno riješen na domaćoj razini (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], stavak 157.).

2. Datum od kojega počinje teći rok od šest mjeseci

(a) Konačna odluka

71. Rok od šest mjeseci teče od konačne odluke donesene u postupku iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava (*Paul i Audrey Edwards protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)). Podnositelj mora na redovan način iskoristi pravna sredstva za koja je vjerojatno da će biti djelotvorna i dostatna (*Moreira Barbosa protiv Portugala* (odluka)).

72. Mogu se uzeti u obzir samo uobičajena i djelotvorna pravna sredstva, jer podnositelj ne može produljiti strogi rok koji nameće Konvencija pokušavajući podnijeti pogrešne ili neprikladne zahtjeve tijelima ili ustanovama koje nemaju ovlasti ili nadležnosti ponuditi djelotvornu zadovoljštinu za prigovor izjavljen na temelju Konvencije (*Fernie protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)).

73. Ne mogu se uzeti u obzir pravna sredstva čije korištenje ovisi o diskrecijskim ovlastima javnih službenika, te zbog toga nisu izravno dostupna podnositelju. Slično tome, pravna sredstva koja nemaju točno određene rokove stvaraju neizvjesnost i rok od šest mjeseci iz članka 35. stavku 1. čine jalovim (*Williams protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)).

74. Članak 35. stavak 1. u pravilu ne traži da podnositelji zatraže ponavljanje postupka ili iskoriste slično izvanredno pravno sredstvo, te ne dopušta produljenje roka od šest mjeseci

zbog toga što su korištena takva pravna sredstva (*Berdzenishvili protiv Rusije* (odluka); *Tucka protiv Ujedinjenog Kraljevstva (br. 1)* (odluka)). Međutim, ako je izvanredni pravni lijek jedini pravni lijek koji je na raspolaganju podnositelju, rok od šest mjeseci može se računati od dana kad je donesena odluka o tom pravnom sredstvu (*Ahtinen protiv Finske* (odluka)).

Zahtjev u kojem podnositelj podnese svoje prigovore u roku od šest mjeseci od odluke kojom je odbijen njegov ili njezin zahtjev za ponavljanje postupka je nedopušten jer ta odluka nije „konačna odluka“ (*Sapeyan protiv Armenije*, stavak 23.).

U predmetima u kojima je došlo do ponavljanja postupka ili u kojima je konačna odluka revidirana, tijekom roka od šest mjeseci bit će prekinut u odnosu na prvotni postupak ili konačnu odluku samo u odnosu na ona pitanja iz Konvencije koja su poslužila kao osnova za takvo revidiranje ili ponavljanje i koja su bila predmetom ispitivanja pred tijelom nadležnim za izvanredni pravni lijek (ibid., stavak 24.).

(b) Polazna točka

75. Rok od šest mjeseci počinje teći od dana kad je podnositelj i/ili njegov zastupnik imao dovoljno saznanja o konačnoj domaćoj odluci (*Koç i Tosun protiv Turske** (odluka)).

76. Država koja se poziva na nepoštivanje roka od šest mjeseci treba dokazati kojeg je dana podnositelj postao svjestan konačne domaće odluke (*Şahmo protiv Turske** (odluka)).

(c) Dostava odluke

77. Dostava podnositelju: kad podnositelj ima pravo na automatsku dostavu otpravka konačne domaće odluke, predmet i svrha članka 35. stavka 1. Konvencije najbolje će biti ispunjeni ako se računa da rok od šest mjeseci teče od dana dostave otpravka odluke (*Worm protiv Austrije*, stavak 33.).

78. Dostava odvjetniku: rok od šest mjeseci teče od dana kad je odvjetnik podnositelja postao svjestan odluke kojom je okončano iscrpljivanje domaćih pravnih sredstava, bez obzira na činjenicu da je podnositelj postao svjestan te odluke tek kasnije (*Çelik protiv Turske* (odluka)).

(d) Nema dostave odluka

79. Kad u domaćem pravu nije predviđena dostava, primjereno je smatrati da je početna točka dan kad je ta odluka postala konačna, a to je kad stranke svakako mogu saznati njen sadržaj (*Papachelas protiv Grčke* [VV], stavak 30.).

80. Podnositelj ili njegov/njezin odvjetnik moraju dokazati dužnu revnost u pribavljanju primjerka odluke pohranjene u tajništvu suda (*Ölmez protiv Turske** (odluka)).

(e) Nema dostupnog pravnog sredstva

81. Kad je od početka jasno da podnositelj nema nikakvo djelotvorno pravno sredstvo, rok od šest mjeseci teče od dana kad se dogodila radnja kojoj se prigovara ili od dana kad je podnositelj izravno pogođen ili kad je postao svjestan takve radnje ili imao saznanje o njenim negativnim učincima (*Dennis i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka); *Varnava i drugi protiv Turske* [VV], stavak 157.).

82. Kad podnositelj iskoristi naizgled postojeće pravno sredstvo i tek naknadno postane svjestan okolnosti koje to pravno sredstvo čine nedjelotvornim, može biti prikladno smatrati da rok od šest mjeseci počinje teći od dana kad je podnositelj prvi puta postao svjestan ili trebao postati svjestan tih okolnosti (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], stavak 158.).

(f) Računanje roka od šest mjeseci

83. Vrijeme počinje teći prvi slijedeći dan nakon dana kad je konačna odluka javno objavljena, ili kad su podnositelj ili njegov zastupnik o njoj obaviješteni, i ističe šest kalendarskih mjeseci kasnije, bez obzira na stvarno trajanje tih kalendarskih mjeseci (*Otto protiv Njemačke* (odluka)). Poštivanje roka od šest mjeseci utvrđuje se pomoću uvjeta specifičnih za Konvenciju, a ne uvjeta iz domaćeg zakonodavstva svake tužene države (*Benet Praha, spol. s r.o., protiv Republike Češke* (odluka); *Büyükdere i drugi protiv Turske**, stavak 10.).

84. Sud može utvrditi dan isteka roka od šest mjeseci koji se razlikuje od dana koji je navela tužena država (*İpek protiv Turske* (odluka)).

(g) Trajno stanje

85. Pojam “*trajno stanje*” odnosi se na takvo stanje koje trajnim djelovanjem države ili djelovanjem u njeno ime čini podnositelje žrtvama. Činjenica da neki događaj ima značajne posljedice kroz određeno vremensko razdoblje ne znači da je taj događaj proizveo „*trajno stanje*“ (*Iordache protiv Rumunjske**, stavak 49.).

86. Kad navodna povreda predstavlja trajnu situaciju protiv koje nije na raspolaganju niti jedno domaće pravno sredstvo, rok od šest mjeseci počinje teći od kraja trajnog stanja (*Ülke protiv Turske** (odluka)). Sve dok takvo stanje traje, ne primjenjuje se rok od šest mjeseci (*Iordache protiv Rumunjske**, stavak 50.). Vidi također *Varnava i drugi protiv Turske* [VV], stavci 161. et seq.

3. Dan podnošenja zahtjeva²**(a) Prvo pismo**

87. Prema ustaljenoj praksi institucija Konvencije i Pravilu 47. stavku 5. Poslovnika Suda, smatrat će se, kao opće pravilo, da je dan podnošenja zahtjeva dan prvog obraćanja podnositelja kojim postavlja, makar i sažeto, predmet zahtjeva, pod uvjetom da je u roku koji odredi Sud dostavljen propisno popunjen zahtjev (*Kemevuako protiv Nizozemske* (odluka)).

88. Datum na poštanskom žigu na kojem je zabilježen dan kad je zahtjev poslan, a ne datum otisnut na zahtjevu koji označuje primitak, je datum koji se smatra danom podnošenja, (*Kipritci protiv Turske**, stavak 18.). Za posebne okolnosti koje mogu opravdati drugačiji pristup vidi *Bulinwar OOD i Hrusanov protiv Bugarske**, stavci 30. et seq.

(b) Razlika između dana pisanja i dana predaje na poštu

89. Kad nema nikakvog objašnjenja za razdoblje dulje od jednog dana između dana kad je pismo napisano i dana kad je poslano poštom, treba smatrati da je ovaj drugi datum dan podnošenja zahtjeva (*Arslan protiv Turske* (odluka); *Růžicková protiv Republike Češke** (odluka)).

Ovo je pravilo primjenjivo i na pitanje je li izvorni obrazac za zahtjev odaslan u traženom razdoblju od osam tjedana (*Kemevuako protiv Nizozemske* (odluka), stavak 24.); i na slanje telefaksom (*Otto protiv Njemačke* (odluka)).

2. Vidi Poslovnik Suda i Praktičnu smjernicu za pokretanje postupka.

(c) Slanje telefaksom

90. Nije dovoljno zahtjev poslati samo telefaksom, bez dostave izvornika Sudu u propisanom roku (*Kemevuako protiv Nizozemske* (odluka), stavci 22. et seq).

(d) Razdoblje nakon prvog obraćanja

91. Bilo bi protivno duhu i cilju pravila o šest mjeseci ako bi se, nekim prethodnim obraćanjem mogao pokrenuti postupak na temelju Konvencije, a nakon toga ostati neaktivan kroz neodređeno i neograničeno vremensko razdoblje. Stoga podnositelji moraju, nakon svakog prvog uvodnog kontakta, sa svojim zahtjevima postupati razumno žurno (*P.M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)). Nepoštivanje roka od osam tjedana (vidi Pravilo 47. stavak 5. Poslovnika Suda i stavak 4. Praktične smjernice za pokretanje postupka) dovest će do toga da će Sud smatrati da je dan podnošenja zahtjeva dan podnošenja popunjenog obrasca za podnošenje zahtjeva (*Kemevuako protiv Nizozemske* (odluka), stavci 22.-24.).

(e) Određivanje prigovora

92. Prigovor određuju činjenice navedene u njemu, a ne samo pravne osnove i tvrdnje na koje se poziva (*Scoppola protiv Italije (br. 2)* [VV], stavak 54.).

(f) Naknadni prigovori

93. Što se tiče prigovora koji nisu sadržani u prvotnom zahtjevu, tijekom roka od šest mjeseci ne prekida se do dana kad je prigovor prvo podnesen tijelu Konvencije (*Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)).

94. Prigovori podneseni nakon proteka roka od šest mjeseci mogu se ispitati samo ako predstavljaju posebne vidove prvotnih prigovora podnesenih u roku od šest mjeseci (*Sâmbata Bihor Greco-Catholic Parish protiv Rumunjske** (odluka)).

95. Sama činjenica da se podnositelj u svom zahtjevu pozvao na članak 6. nije dovoljna da bi predstavljala uvod u sve naknadne prigovore podnesene na temelju te odredbe, ako prvotno nije dana nikakva naznaka o činjeničnoj osnovi prigovora i naravi navodne povrede (*Allan protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka); *Adam i drugi protiv Njemačke* (odluka)).

96. Dostavljanje dokumenata iz domaćeg postupka nije dovoljno da bi predstavljalo uvod u podnošenje svih naknadnih prigovora koji se temelje na tom postupku. Za podnošenje prigovora i prekidanje roka od šest mjeseci traže se neke, doduše sažete, naznake naravi navodne povrede na temelju Konvencije (*Božinovski protiv Makedonije* (odluka)).

4. Primjeri**(a) Primjenjivost vremenskih ograničenja na postupovnu obvezu iz članka 2. Konvencije**

97. U slučaju smrti, očekuje se da rođaci podnositelja poduzmu korake kako bi pratili napredak istrage, ili nedostatak napretka te da svoje zahtjeve podnesu uz dužnu žurnost, nakon što su postali ili trebali postati svjesni nepostojanja bilo kakve djelotvorne istrage (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], stavci 158. i 162.).

98. U predmetima nestanka neophodno je da rođaci nestale osobe neopravdano ne odgađaju podnošenje prigovora o nedjelotvornosti ili nepostojanju takve istrage Sudu. Kad se radi o nestancima, podnositelji ne mogu čekati u nedogled prije dolaska u Strasbourg. Moraju pokazati izvjesnu količinu revnosti i inicijative i svoje prigovore podnijeti bez neopravdanog odugovlačenja (ibid. [VV], stavak 165., a za odugovlačenje stavci 162.-66.).

(b) Uvjeti primjene pravila o šest mjeseci u slučajevima višestrukih razdoblja pritvora temeljem članka 5. stavka 3. Konvencije

99. Višestruka, uzastopna razdoblja pritvora treba gledati u cjelini, a rok od šest mjeseci treba početi teći od kraja posljednjeg razdoblja (*Solmaz protiv Turske*, stavak 36.).

C. Anoniman zahtjev**Članak 35. stavak 2. (a) – Uvjeti dopuštenosti**

„2. Sud neće razmatrati niti jedan pojedinačni zahtjev podnesen na temelju članka 34. koji je (a) anoniman;...“³

1. Anoniman zahtjev

100. Smatra se da je zahtjev Europskom sudu za ljudska prava anoniman kad u spisu predmeta nema naznake niti jednog elementa koji bi Sudu omogućio da identificira podnositelja (*“Blondje” protiv Nizozemske* (odluka)). U niti jednom se dostavljenom obrascu ili dokumentu ne spominju imena, nego samo reference i pseudonimi, a punomoć je potpisana sa „X“: identitet podnositelja nije otkriven.

101. Zahtjev koji je u ime neidentificiranih osoba podnijela udruga koja ne tvrdi da je sama žrtva, nego prigovara povredi prava na privatni život u ime neidentificiranih pojedinaca, koji su time postali podnositelji za koje je udruga izjavila da ih zastupa, smatrao se anonimnim: (*Federation of French Medical Trade Unions i National Federation of Nurses protiv Francuske* (odluka)).

2. Neanoniman zahtjev

102. Nepotpisan obrazac za podnošenje zahtjeva koji sadrži sve osobne podatke dovoljne da se ukloni svaka sumnja o identitetu podnositelja popraćen propisno potpisanim podneskom zastupnika podnositelja nije anoniman (*Kuznetsova protiv Rusije* (odluka)).

103. Zahtjev podnesen pod izmišljenim imenima: pojedinci koji koriste pseudonime i objašnjavaju Sudu da zbog konteksta oružanog sukoba ne smiju obznaniti svoja stvarna imena kako bi zaštitili članove svoje obitelji i prijatelje. Našavši da su „u pozadini taktike skrivanja pravih identiteta iz razumljivih razloga bili stvarni ljudi koje je moguće identificirati na temelju dovoljnog broja pokazatelja, različitih od njihovih imena...“ i utvdivši „postojanje dovoljno bliske veze između podnositelja i događaja o kojima je riječ“, Sud nije smatrao da je zahtjev anoniman (*Shamayev i drugi protiv Gruzije i Rusije* (odluka)). Vidi također *Shamayev i drugi protiv Gruzije i Rusije*, stavak 275.

104. Zahtjev koji je podnijelo crkveno tijelo ili udruga s vjerskim i filozofskim ciljevima, pri čemu nije obznanjen identitet njegovih članova, nije odbijen kao anoniman (članci 9., 10. i 11. Konvencije), vidi *Omkanananda i the Divine Light Zentrum protiv Švicarske* (odluka).

3. Anoniman zahtjev u smislu članka 35. stavka 2. (a) Konvencije treba razlikovati od pitanja neotkrivanja identiteta podnositelja zahtjeva odstupanjem od redovnog pravila javnog pristupa informacijama u postupku pred Sudom, kao i od pitanja povjerljivosti pred Sudom (vidi Pravila 33. i 47. stavak 3. Poslovnika Suda i praktičnih uputa u njegovom dodatku).

D. Suvišan zahtjev

Članak 35. stavak 2. (b) – Uvjeti dopuštenosti

„2. Sud neće razmatrati niti jedan pojedinačni zahtjev podnesen na temelju članka 34. koji je

...

(b) u osnovi isti kao neki predmet što ga je Sud već ispitivao...“⁴

105. Smatra se da je zahtjev „u biti isti“ kad su stranke, prigovori i činjenice istovjetni (*Pauger protiv Austrije* (odluka); *Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) protiv Švicarske (br. 2)* [VV], stavak 63.).

Kad se utvrdi da je to tako, zahtjev će biti proglašen nedopuštenim.

1. Istovjetni podnositelji

106. Ne može se smatrati da su zahtjeve koji se tiču istog predmeta spora, koje su zajednički podnijeli pojedinci i udruga koja je dostavila podnesak Odboru za ljudska prava UN-a, podnijeli isti podnositelji: *Folgerø i drugi protiv Norveške* (odluka) ili podnesak koji je nevladina udruga, a ne podnositelji, podnijela Uredu visokog povjerenika za ljudska prava Ujedinjenih naroda: *Celniku protiv Grčke**, stavci 36.-41. Isto se odnosi i na zahtjev koji je nevladina organizacija dostavila Radnoj skupini za proizvoljni pritvor i zahtjev koji su dostavili podnositelji: *Iliu i drugi protiv Belgije** (odluka).

107. Međudržavni zahtjev koji je dostavila Vlada ne lišava pojedine podnositelje mogućnosti da podnesu svoje zahtjeve, ili nastave s njima (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], stavak 118.).

2. Istovjetni prigovori

108. Pojam prigovora definiran je kao svrha ili pravna osnova zahtjeva. Karakteriziraju ga činjenice koje su u njemu navedene, a ne samo pravna osnova ili tvrdnje na koje se poziva (*Guerra i drugi protiv Italije*, stavak 44.; *Scoppola protiv Italije (br. 2)* [VV], stavak 54. i *Previti protiv Italije** (odluka), stavak 293.).

109. Sud provodi analizu od prigovora do prigovora. Odbijeni će, na temelju članka 35. stavka 2., biti samo oni prigovori koji su u biti isti kao i prigovori koji se ispituju temeljem drugog zahtjeva (*Dinç protiv Turske** (odluka)).

110. Kad podnositelj/podnositeljica ponavlja prigovore već istaknute u ranijem zahtjevu, bit će utvrđeno da je zahtjev nedopušten (*X protiv Savezne Republike Njemačke** (odluka); *Duclos protiv Francuske** (odluka); *Clinique Mozart Sarl protiv Francuske** (odluka); *Rupa protiv Rumunjske** (odluka), stavak 52. i *Coscodar protiv Rumunjske** (odluka), stavak 27.).

111. Iako se predmet spora odnosio na jedan drugi stan i na drugog stanara u istom stambenom bloku, bilo je utvrđeno da je novi zahtjev u kojemu su otvorena u biti ista pitanja kao i u prethodnom podnesenom od istog podnositelja, u kojemu se ponavljaju prethodno izneseni prigovori, bez navođenja bilo kakvih novih dokaza, bitno isti kao i prvotni zahtjev, te stoga nedopušten (*X protiv Savezne Republike Njemačke** (odluka)).

112. Slijede primjeri zahtjeva koji nisu u biti isti:

- spor koji se odnosi na uvjete smještaja podnositelja tijekom policijskog zadržavanja nije isti kao onaj koji se odnosi na njegovu osudu od strane Suda za nacionalnu sigurnosti ili

⁴ Ova je odredba ranije nosila oznaku članka 27.

onaj koji se odnosi na oduzimanje parlamentarnog ureda nakon raspuštanja stranke čiji su podnositelji bili članovi (*Sadak protiv Turske**, stavci 32.-33.);

– spor koji se odnosi na uvjete smještaja podnositelja tijekom policijskog zadržavanja i njegovu osudu od strane Suda za nacionalnu sigurnost nije isti kao i onaj koji se odnosi na oduzimanje parlamentarnog ureda (*Yurttas protiv Turske**, stavci 36.-37.).

113. Sud je gospodar pravne karakterizacije činjenica i ne smatra se vezanim karakterizacijom koju su dali podnositelj ili vlada. Stoga se zahtjev koji je podnesen u svrhu da se ponovno ispituje, na temelju drugih odredbi Konvencije, činjenice iz kojih je potekao neki drugi zahtjev, tiče istog zahtjeva, te stoga treba biti odbačen kao nedopušten (*Previti protiv Italije** (odluka), stavci 293.-94.).

3. Istovjetne činjenice

114. Činjenica da je prigovor istovjetan nekom drugom prigovoru sama po sebi ne sprječava da se utvrdi da je zahtjev dopušten, ako se dostave nove informacije.

115. Kad podnositelj dostavi nove informacije, zahtjev neće biti u biti isti kao i prethodni zahtjev, vidi *Chappex protiv Švicarske** (odluka) i *Patera protiv Republike Češke** (odluka) (prigovori koji se odnose na činjenice navedene pred nekim drugim međunarodnim tijelom su nedopušteni, ali nove informacije koje se odnose na činjenice koje su se naknadno dogodile su dopuštene).

116. Inače će biti utvrđeno da je zahtjev nedopušten (*Hokkanen protiv Finske* (odluka); *Adesina protiv Francuske* (odluka); *Bernardet protiv Francuske** (odluka); *Gennari protiv Italije** (odluka); i *Manuel protiv Portugala** (odluka)).

E. Zahtjev je već podnesen nekom drugom međunarodnom tijelu

Članak 35. stavak 2. (b) - Uvjeti dopuštenosti

„2.. Sud neće razmatrati niti jedan pojedinačni zahtjev podnesen na temelju članka 34. koji je:

...

(b) u osnovi isti kao neki predmet što ga je Sud već ispitivao, ili koji je već podvrgnut nekom drugom međunarodnom postupku istrage ili rješavanja, te ako ne sadrži nikakve nove relevantne činjenice.“

117. Svrha je ove odredbe izbjeći višestruke međunarodne postupke koji se odnose na iste predmete.

118. Uvjeti za dopuštenost navedeni u ovom stavku su kumulativni:

- zahtjev ne smije biti u biti isti kao i neki drugi zahtjev, tj. stranke i prigovori ne smiju biti istovjetni (vidi točku I. D. o suvišnim zahtjevima), i
- zahtjev ne smije već biti podnesen u nekom drugom postupku međunarodne istrage ili nagodbe.

119. Kad Sud utvrdi, da su zbog postojanja odluke o osnovanosti u trenutku kad on ispituje predmet, ispunjeni uvjeti navedeni u članku 35. stavku 2. (b), mora utvrditi da je zahtjev koji je već ispitivalo neko međunarodno tijelo nedopušten.

120. Kako bi potpao unutar opsega članka 35. stavka 2. (b), predmet o kojemu je riječ mora imati značajke koje omogućuju da ga se smatra pojedinačnim zahtjevom u smislu članka 34.

1. Pojam postupka

(a) Postupak mora biti javan

121. Odbor za ljudska prava Interparlamentarne unije, koja je privatna udruga, predstavlja nevladinu organizaciju, dok članak 27. Konvencije (sada članak 35. stavak 2.) upućuje na međuvladine institucije i postupke (*Lukanov protiv Bugarske* (odluka)).

(b) Postupak mora biti međunarodan

122. Postupak pred Vijećem za ljudska prava Bosne i Hercegovine nije međunarodni postupak, usprkos činjenici da je osnovano međunarodnim ugovorom i činjenici da su nekoliko njegovih članova međunarodni članovi (*Jeličić protiv Bosne i Hercegovine* (odluka)).

(c) Postupak mora biti neovisan

123. To je slučaj sa Radnom skupinom Ujedinjenih naroda za proizvoljni pritvor jer je sastavljena od neovisnih stručnjaka koji su ugledne osobe specijalizirane za ljudska prava (*Peraldi protiv Francuske** (odluka)).

124. Međutim, „postupak 1503“ Odbora Ujedinjenih naroda za ljudska prava u biti je međunarodno tijelo sastavljeno od predstavnika država. To nije „drugi postupak međunarodne istrage“ (*Mikolenko protiv Estonije* (odluka)).

(d) Postupak mora biti sudski

125. Zahtjev treba biti podnesen sudskom ili kvazi-sudskom tijelu (*Zagaria protiv Italije** (odluka)).

126. Europski odbor za sprečavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT), čija je uloga preventivna, nije takvo tijelo. Informacije koje je prikupio CPT povjerljive su prirode. Pojedinci nemaju pravo sudjelovati u postupku ili biti informirani o preporukama koje bi Odbor mogao donijeti, osim ako su javno objavljene (*Zagaria protiv Italije** (odluka); *Annunziata protiv Italije** (odluka); *Genovese protiv Italije** (odluka) i *Stolder protiv Italije**, stavci 16.-19.).

2. Postupovna jamstva

(a) Kontradiktorni postupak

127. Osobe koje dostavljaju podneske na temelju postupka 1503 pred Visokim povjerenikom za ljudska prava Ujedinjenih naroda ne mogu sudjelovati u postupku, koji je povjerljive naravi. Te osobe nisu obaviještene o mjerama koje mogu poduzeti Ujedinjeni narodi, osim ako su javno objavljene. Ovaj se postupak stoga ne može, u nekom drugom postupku, smatrati pojedinačnim zahtjevom u smislu članka 34. (*Celniku protiv Grčke**, stavci 39.-41.).

(b) Zahtjevi koje treba ispuniti sudbeno tijelo

128. Odluke donesene u postupku o kojemu je riječ moraju biti obrazložene, dostavljene strankama i objavljene (*Peraldi protiv Francuske** (odluka)).

3. Uloga postupka

129. Postupak pred institucijom koja ima preventivnu ulogu ne može se smatrati međunarodnim postupkom (*Zagaria protiv Italije** (odluka); *De Pace protiv Italije** ili *Gallo protiv Italije** (odluka) (u vezi CPT-a)). Nadalje, informacije koje je prikupilo ovo tijelo su povjerljive; pojedinci nemaju pravo sudjelovati u postupku ili biti obaviješteni o preporukama ove institucije, osim ako su javno objavljene.

130. Isto vrijedi i za tijelo koje ispituje opću situaciju (*Mikolenko protiv Estonije* (odluka)), ili posebnog izvjestitelja koji je dobio zadatak sastaviti izvješće o ljudskim pravima pritvorenika (*Yağmurdereli protiv Turske** (odluka)).

Prigovor koji pojedinac podnese Europskoj komisiji protiv zakonodavstva ili prakse pripisive državi članici ne predstavlja postupak međunarodne istrage ili prijateljskog rješenja. Time Komisija dobiva priliku pokrenuti “postupak zbog povrede” ili “pred-parnični postupak” (čija je jedina svrha osigurati da država članica dobrovoljno poštuje zahtjeve prava Europske unije) ili tužbu zbog povrede prava Zajednice čiji rezultat ne predstavlja rješenje pojedinačne situacije. Prigovor te vrste ne može se smatrati sličnim pojedinačnom zahtjevu temeljem članka 34. Konvencije, niti u postupovnom smislu niti prema mogućim učincima. Sukladno tome, postupak koji provodi Komisija ne može se opisati kao “postupak međunarodne istrage ili prijateljskog rješenja” (*Karoussiotis protiv Portugala**, stavci 62.-77.).

(a) U postupku se moraju moći utvrditi odgovornosti

131. To nije tako što se tiče:

- Odbora za nestale osobe na Cipru, jer Turska nije stranka u postupku pred tim Odborom i ovaj ne može pripisati odgovornost za smrt bilo koje od nestalih osoba (*Varnava i drugi protiv Turske* (odluka));
- Radne skupine o prisilnim ili nedobrovoljnim nestancima Komisije za ljudska prava Ujedinjenih naroda, jer ona ne može pripisati odgovornost za smrt bilo koje nestale osobe ili utvrditi koji joj je uzrok (*Malsagova i drugi protiv Rusije** (odluka)).

132. Međutim, postupak pred Radnom skupinom za proizvoljni pritvor, koja može dati preporuke kojima se dozvoljava pripisivanje odgovornosti državi za predmete proizvoljnog pritvora, može se smatrati postupkom međunarodne istrage (*Peraldi protiv Francuske** (odluka)).

(b) Cilj postupka mora biti okončanje povrede

133. Svrha preporuka Radne skupine za proizvoljni pritvor, koje se šalju vladama, je da njihov učinak bude stvarno okončanje situacija kojima se prigovara (*Peraldi protiv Francuske** (odluka); *Illiu i drugi protiv Belgije** (odluka)).

134. Žrtve povrede moraju biti u mogućnosti ostvariti zadovoljštinu. To nije tako u slučaju Komisije Ujedinjenih naroda za ljudska prava (*Mikolenko protiv Estonije* (odluka)) ili Radne skupine za prisilne ili nedobrovoljne nestanke (*Malsagova i drugi protiv Rusije** (odluka)).

(c) Djelotvornost postupka

135. Odluka mora biti objavljena: u postupku pred CPT-om pojedinci nemaju pravo biti obaviješteni o preporukama koje bi mogle biti donesene, osim ako su objavljene (*Zagaria protiv Italije** (odluka) i *De Pace protiv Italije**).

136. U okviru postupka pred Radnom skupinom Ujedinjenih naroda o proizvoljnom pritvoru, mišljenja koja se šalju vladi koje se to tiče, mogu se, zajedno s preporukama, dodati

godišnjem izvješću koje se predočuje Komisiji za ljudska prava, koja tada može dati preporuke Općoj skupštini Ujedinjenih naroda; zbog svojih se mogućih učinaka ovaj postupak može smatrati postupkom povodom pojedinačnog zahtjeva (*Peraldi protiv Francuske** (odluka)).

137. Slijedeći se postupci stoga smatraju “drugim međunarodnim postupkom”:

- postupak pred Odborom Ujedinjenih naroda za ljudska prava (*Calcerrada Fornieles i Cabeza Mato protiv Španjolske* (odluka); *Pauger protiv Austrije* (odluka) i *C.W. protiv Finske* (odluka));
- postupak pred Odborom za slobodu udruživanja Međunarodne organizacije rada (*Cereceda Martín i drugi protiv Španjolske* (odluka));
- postupak pred Radnom skupinom Ujedinjenih naroda o proizvoljnom pritvoru (*Peraldi protiv Francuske** (odluka)).

F. Zloupotreba prava na zahtjev

Članak 35. stavak 3. (a) – Uvjeti dopuštenosti

“3. Sud će proglasiti nedopuštenim svaki pojedinačni zahtjev podnesen na temelju članka 34. ako smatra da je:

(a) nespojiv s odredbama Konvencije i dodatnih protokola, očito neosnovan ili predstavlja zloupotrebu prava na podnošenje zahtjeva;...”

1. Opća definicija

138. Pojam “zloupotrebe” u smislu članka 35. stavka 3. treba tumačiti u njegovom redovnom značenju prema općoj pravnoj teoriji, a to je štetno izvršavanje prava u svrhe različite od onih za koje je osmišljeno. Prema tome, svako ponašanje podnositelja koje je očigledno protivno svrsi prava na pojedinačni zahtjev, kako je ono predviđeno Konvencijom, i koje sprječava pravilno funkcioniranje Suda ili pravilno vođenje postupka pred njim predstavlja zloupotrebu prava na zahtjev (*Miroľubovs i drugi protiv Latvije**, stavci 62. i 65.).

139. S tehničkog gledišta, iz izričaja članka 35. stavka 3. (a), jasno je kako treba utvrditi da je zahtjev podnesen zloupotrebom prava na zahtjev nedopušten, a ne brisati ga s popisa predmeta. Doista, Sud je naglasio da je odbijanje zahtjeva s osnova zloupotrebe prava na zahtjev iznimna mjera (*Miroľubovs i drugi protiv Latvije**, stavak 62.). Predmeti u kojima je Sud utvrdio zloupotrebu prava na zahtjev mogu se svrstati u pet tipičnih kategorija: informacije koje navode na pogrešan zaključak; korištenje uvredljivih izraza; povreda obveze čuvanja povjerljivosti postupka za postizanje prijateljskog rješenja; zahtjev koji je očito zlonamjeran ili lišen bilo kakve stvarne svrhe, te svi drugi predmeti koji se ne mogu iscrpno popisati.

2. Krivo navođenje suda

140. Zahtjev će predstavljati zloupotrebu prava na podnošenje zahtjeva ako se svjesno temelji na neistinitim činjenicama s ciljem varanja Suda (*Varbanov protiv Bugarske*, stavak 36.). Najozbiljniji i najočitiji primjeri takve zloupotrebe prava su, kao prvo, podnošenje zahtjeva korištenjem lažnog identiteta (*Drijfhout protiv Nizozemske* (odluka), stavci 27.-29.) i, drugo, krivotvorenje dokumenata poslanih Sudu (*Jian protiv Rumunjske** (odluka); *Bagheri i Maliki protiv Nizozemske* (odluka) i *Poznanski i drugi protiv Njemačke* (odluka)). Ova se

vrsta zlouporabe može počinuti i propustom, kad podnositelj na početku ne obavijesti Sud o nekom čimbeniku bitnom za ispitivanje predmeta (*Al-Nashif protiv Bugarske*, stavak 89. i *Kerechashvili protiv Gruzije* (odluka)). Slično tome, ako tijekom postupka pred Sudom dođe do novih važnih zbivanja i ako podnositelj, usprkos izričite obveze koju ima na temelju Poslovnika, ne otkrije te informacije Sudu čime ga spriječi da odluku u predmetu donese uz puno saznanje o činjenicama, njegov ili njezin zahtjev može biti odbijen zbog zlouporabe prava na podnošenje zahtjeva (*Hadrabová i drugi protiv Republike Češke** (odluka) i *Predescu protiv Rumunjske*, stavci 25.-27.).

141. Namjera da se Sud navede na pogrešan zaključak mora uvijek biti utvrđena s dovoljnom izvjesnošću (*Melnik protiv Ukrajine*, stavci 58.-60.; *Nold protiv Njemačke*, stavak 87. i *Miszczyński protiv Poljske* (odluka)).

3. Uvredljiv izričaj

142. Zlouporaba prava na podnošenje zahtjeva postoji kad podnositelj u svojem dopisivanju sa Sudom koristi osobito ljutit, uvredljiv, prijeteći ili provokativan izričaj – bez obzira čini li to protiv tužene države, njenog zastupnika, vlasti tužene države, samog Suda, njegovih sudaca, njegovog tajništva ili njegovih članova (*Řehák protiv Republike Češke* (odluka); *Duringer i Grunge protiv Francuske* (odluka) i *Stamoulakatos protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)).

53. Da bi se izričaj podnositelja smatrao zlouporabom nije dovoljno da bude samo zajedljiv, polemičan ili sarkastičan, već mora i premašiti „granice normalne, uljudene i legitimne kritike“ (*Di Salvo protiv Italije** (odluka); za suprotan primjer, vidi *Aleksanyan protiv Rusije*, stavci 116.-18.). Ako podnositelj tijekom postupka, nakon što ga je Sud formalno upozorio, prestane koristiti uvredljive primjedbe, izravno ih povuče ili, još bolje, ponudi ispriku, zahtjev više neće biti odbačen kao zlouporaba prava na podnošenje zahtjeva (*Chernitsyn protiv Rusije*, stavci 25.-28.).

4. Povreda načela povjerljivosti u postupku za postizanje prijateljskog rješenja

144. Podnositeljeva namjerna povreda dužnosti čuvanja povjerljivosti pregovora o postizanju prijateljskog rješenja, koju stranke imaju na temelju članka 39. stavka 2. Konvencije i Pravila 62. stavka 2. Poslovnika Suda, može se smatrati zlouporabom prava na podnošenje zahtjeva i dovesti do odbijanja zahtjeva (*Miroľubovs i drugi protiv Latvije**, stavak 66.; *Hadrabová i drugi protiv Republike Češke* (odluka); i *Popov protiv Moldavije*, stavak 48.).

145. Kako bi se utvrdilo je li podnositelj prekršio dužnost čuvanja povjerljivosti, treba definirati granice te dužnosti. Nju uvijek treba tumačiti u svjetlu njene opće svrhe, konkretno - olakšavanja postizanja prijateljskog rješenja zaštitom stranaka i Suda od mogućeg pritiska. Sukladno tome, iako priopćavanje sadržaja dokumenata koji se odnose na prijateljsko rješenje trećoj osobi može, u teoriji, predstavljati zlouporabu prava na podnošenje zahtjeva u smislu članka 35. stavka 3 (a) Konvencije, to ne znači da postoji apsolutna i bezuvjetna zabrana pokazivanja tih dokumenata ili razgovora o njima s bilo kojom trećom osobom. Takvim bi se širokim i strogim tumačenjem zaštita legitimnih interesa podnositelja izložila riziku od podriivanja, kad, na primjer, podnositelj zatraži jednokratni savjet od informirane osobe u predmetu u kojem je ovlašten sebe zastupati pred Sudom. Štoviše, Sudu bi bilo previše teško, ako ne i nemoguće, pratiti poštuje li se ta zabrana. Ono što je strankama zabranjeno člankom 39. stavkom 2. Konvencije i Pravilom 62. stavkom 2. Poslovnika Suda je objavljivanje informacija o kojima je riječ, na primjer putem medija, u priopćenju koje će sigurno pročitati veliki broj ljudi ili na bilo koji drugi način (*Miroľubovs i drugi protiv Latvije**, stavak 68.).

Dakle, takva vrsta ponašanja, određenog stupnja težine, predstavlja zlouporabu prava na zahtjev.

6. Da bi se otkrivanje povjerljivih informacija smatralo zlouporabom prava na podnošenje zahtjeva, ono mora biti namjerno. Izravna odgovornost podnositelja za otkrivanje mora uvijek biti utvrđena s dovoljnom izvjesnošću; puka sumnja neće biti dovoljna (*ibid.*, stavak 66. *in fine*). Za konkretan primjer primjene ovog načela vidi, na primjer, predmet u kojem je zahtjev odbijen, *Hadrabová i drugi protiv Republike Češke* (odluka), u kojemu su podnositelji izričito citirali prijedloge prijateljskog rješenja koje je formuliralo tajništvo Suda u svojoj prepisci s Ministarstvom pravosuđa njihove zemlje, što je dovelo do odbijanja njihovog zahtjeva zbog zlouporabe prava na podnošenje zahtjeva. Za primjer predmeta u kojem je utvrđeno da je zahtjev dopušten, vidi *Mirolubovs i drugi protiv Latvije**, u kojemu nije sa sigurnošću utvrđeno da su sva tri podnositelja odgovorna za otkrivanje povjerljivih informacija, što je dovelo do toga da je Sud odbio prethodni prigovor Vlade.

5. Zahtjevi koji su očigledno zlonamjerni ili lišeni bilo kakve stvarne svrhe

77. Podnositelj zlorabi pravo na zahtjev kad opetovano podnosi zlonamjerne i očigledno neosnovane zahtjeve Sudu, slične zahtjevu koji je već ranije podnio i za koji je već utvrđeno da je nedopušten (*M. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka) i *Philis protiv Grčke* (odluka)).

148. Sud može utvrditi da je došlo do zlouporabe prava na podnošenje zahtjeva i kad zahtjevu očigledno nedostaje bilo kakva stvarna svrha i/ili se tiče neznatne svote novca. U premetu *Bock protiv Njemačke* (odluka) podnositelj je prigovorio duljini građanskog postupka koji je pokrenuo, za naknadu troškova dodatka prehrani kojeg mu je prepisao njegov liječnik, i to u iznosu od 7.99 eura. Sud je primijetio da je pretrpan vrlo velikim brojem neriješenih zahtjeva u kojima se postavljaju ozbiljna pitanja ljudskih prava, te da u ovom predmetu postoji nerazmjer između trivijalnosti činjenica i korištenja sustava zaštite postavljenog Konvencijom, s obzirom na neznatnost iznosa o kojemu se ovdje radi (uključujući i kad se uspoređi s plaćom podnositelja), te s obzirom na činjenicu da se u postupku o kojemu je riječ nije radilo o farmaceutskom proizvodu, nego o dodatku prehrani. Istaknuo je i činjenicu da takvi postupci pridonose zagušenosti sudova na domaćoj razini, te su tako i jedan od uzroka prekomjerne duljine postupaka. Stoga je zahtjev odbačen kao zlouporaba prava na podnošenje zahtjeva. Od stupanja na snagu Protokola br. 14. dana 1. lipnja 2010. godine, zahtjevi ove vrste radije se rješavaju temeljem članka 35. stavka 3. (b) Konvencije (nepostojanje značajne štete).

6. Drugi predmeti

8. Ponekad se presude i odluke Suda, u predmetima koji su još uvijek u tijeku pred njim, koriste u svrhu političkog govora na nacionalnoj razini u državama ugovornicama. Zahtjev nadahnut željom za publicitetom ili propagandom nije samo iz tog razloga zlouporaba prava na podnošenje zahtjeva (*McFeeley i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka) i također *Khadzhalijev i drugi protiv Rusije*, stavci 66.-67.). Međutim, može postojati zlouporaba ako podnositelj, motiviran političkim interesima, daje intervju tisku ili televiziji u kojima izražava neodgovoran i neozbiljan stav prema postupku koji je u tijeku pred Sudom (*Georgian Labour Party protiv Gruzije*).

7. Kako ovome problemu treba pristupiti tužena država

9. Ako tužena država smatra da podnositelj zlorabi svoje pravo na podnošenje zahtjeva, mora u skladu s tim obavijestiti Sud i svratiti mu pozornost na relevantne informacije koje posjeduje, tako da Sud može izvesti odgovarajuće zaključke. Na samom je Sudu, a ne na tuženoj državi, da prati poštuje li stranka koja podnosi zahtjev postupovne obveze koje joj

nameću Konvencija i Poslovnik Suda. Međutim, prijetnje vlade i njenih tijela da će pokrenuti kazneni ili stegovni postupak protiv podnositelja zbog navodne povrede postupovnih obveza pred Sudom mogu dovesti do problema na temelju članka 34. *in fine* Konvencije, koji zabranjuje miješanje u djelotvorno ostvarivanje prava na pojedinačni zahtjev (*Miroļubovs i drugi protiv Latvije**, stavak 70.).

II. OSNOVE NEDOPUŠTENOSTI KOJE SE ODOSE NA NADLEŽNOST SUDA

A. Nespojivost *ratione personae*

Članak 35. stavak 3. (a) – Uvjeti dopuštenosti

“3. Sud će proglasiti nedopuštenim svaki pojedinačni zahtjev podnesen na temelju članka 34.

ako:

(a) zahtjev smatra inkompatibilnim s odredbama Konvencije i dodatnih protokola, očito neosnovanim ili zloupotrebom prava na podnošenje zahtjeva...”

Članak 32. – Nadležnost Suda

“1. Nadležnost Suda proteže se na sve predmete glede tumačenja i primjene Konvencije i dodatnih protokola što su mu podneseni sukladno člancima 33., 34., 46. i 47.

2. U slučaju spora o nadležnosti Suda odlučuje Sud.”

1. Načela

10. Spojivost *ratione personae* zahtijeva da je navodnu povredu Konvencije počinila država članica ili da joj se ta povreda na neki način može pripisati.

11. Čak i kad tužena država nije iznijela nikakve prigovore u odnosu na nadležnost Suda *ratione personae*, ovo pitanje traži razmatranje Suda po službenoj dužnosti (*Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine* [VV], stavak 27.).

153. Pojedincima koji žive na teritoriju dotične države stranke trebaju se osigurati temeljna prava zaštićena međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima, bez obzira na njeno naknadno razdruženje ili sukcesiju (*Bijelić protiv Srbije i Crne Gore*, stavak 69.).

154. Trgovačko društvo u vlasništvu države mora biti dovoljno institucionalno i operativno neovisno od države da bi ova bila oslobođena odgovornosti na temelju Konvencije za njegove radnje i propuste (*Mykhaylenky i drugi protiv Ukrajine*, stavci 43.-45. i *Cooperativa Agricola Slobozia-Hanesei protiv Moldavije*, stavak 19.).

155. Utvrdit će se da su zahtjevi nespojivi *ratione personae* s Konvencijom iz slijedećih razloga:

- ako podnositelj nije aktivno legitimiran vezano uz članak 34. Konvencije (*Municipal Section of Antilly protiv Francuske* (odluka)); *Döşemealti Belediyesi protiv Turske** (odluka); i *Moretti i Benedetti protiv Italije**);
- ako podnositelj ne može dokazati da je žrtva navodne povrede;
- ako je zahtjev podnesen protiv pojedinca (*X protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka); *Durini protiv Italije* (odluka));
- ako je zahtjev podnesen protiv države koja nije ratificirala Konvenciju (*E.S. protiv Savezne Republike Njemačke* (odluka)), ili izravno protiv međunarodne organizacije koja nije pristupila Konvenciji (*Stephens protiv Cipra, Turske i*

- Ujedinjenih naroda* (odluka), zadnji stavak);
- ako se u prigovoru radi o Protokolu ili Konvenciji koju tužena država nije ratificirala (*Horsham protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka); *De Saedeleer protiv Belgije**, stavak 68.).

2. Nadležnost

156. Utvrđenje nenadležnosti *ratione loci* ne oslobađa Sud dužnosti da ispita spadaju li podnositelji u nadležnost jedne ili više država ugovornica, u smislu članka 1. Konvencije (*Drozd i Janousek protiv Francuske i Španjolske*, stavak 90.). Stoga će se prigovori da podnositelji ne potpadaju pod nadležnost tužene države u pravilu više podnositi kao tvrdnje da je zahtjev nespojiv *ratione personae* s Konvencijom (vidi tvrdnje tuženih država u predmetima *Banković i drugi protiv Belgije i 16 drugih tuženih država* [VV] (odluka), stavak 35.; *Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], stavak 300.; *Weber i Saravia protiv Njemačke* (odluka)).

157. Spojivost *ratione personae* s Konvencijom dodatno traži da se navodna povreda može pripisati državi ugovornici (*Gentilhomme, Schaff-Benhadi i Zerouki protiv Francuske**, stavak 20.). Međutim, u novijim su se predmetima pitanja pripisivosti/odgovornosti razmatrala bez izričitog upućivanja na spojivost *ratione personae* (*Assanidze protiv Gruzije* [VV], stavci 144. et seq.; *Hussein protiv Albanije i 20 drugih država ugovornica* (odluka); *Isaak i drugi protiv Turske* (odluka) i *Stephens protiv Malte (br. 1)*, stavak 45.).

3. Odgovornost i pripisivost

128. Države se može smatrati odgovornima za čine njihovih tijela vlasti koji proizvode učinke izvan njihovog državnog područja, bez obzira jesu li izvršeni unutar ili izvan nacionalnih granica (*Drozd i Janousek protiv Francuske i Španjolske*, stavak 91.; *Soering protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 86. i 91.; *Loizidou protiv Turske* (prethodni prigovori), stavak 62.). Međutim, to će se dogoditi samo iznimno (*Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], stavak 314.; *Banković i ostali protiv Belgije i 16 drugih država ugovornica* (odluka) [VV], stavak 71.), i to kad država ugovornica ima stvarnu kontrolu nad područjem ili kad ima barem odlučan utjecaj nad njim (*Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], stavci 314.-16. i 392.; *Medvedyev i drugi protiv Francuske* [VV], stavci 63.-64. i, za pojam „sveukupna kontrola”, *Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], stavci 315.-316.; vidi također *Banković i drugi protiv Belgije i 16 drugih država ugovornica* [VV] (odluka), stavci 67. et seq., i stavci 79.-82.; *Cipar protiv Turske* [VV], stavci 75.-81.; *Loizidou protiv Turske* (prethodni prigovori), stavak 52. i *Markovic i drugi protiv Italije* [VV], stavak 54.).

159. Državu se može pozvati na odgovornost za povrede konvencijskih prava osoba koje se nalaze na državnom području neke druge države, za koje se utvrdi da su pod vlašću i kontrolom te prve države putem njenih zastupnika koji djeluju (bilo zakonito ili nezakonito) u toj drugoj državi (*Issa i drugi protiv Turske*, stavak 71.; *Sánchez Ramirez protiv Francuske* (odluka); *Öcalan protiv Turske* [VV], stavak 91.; *Medvedyev i drugi protiv Francuske* [VV], stavci 66.-67.).

Glede čina koji se događaju u zaštitnoj zoni UN-a vidi *Isaak i drugi protiv Turske* (odluka).

160. Za državna područja koja su pravno gledano unutar nadležnosti države ugovornice, ali ne i pod njenom stvarnom vlasti/kontrolom, može se smatrati da su zahtjevi nespojivi s odredbama Konvencije (*An i drugi protiv Cipra* (odluka)), ali treba uzeti u obzir pozitivne obveze države na temelju Konvencije (vidi *Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], stavci 312.-313., stavci 333. et seq.). Vidi i *Stephens protiv Cipra, Turske i Ujedinjenih naroda* (odluka).

161. Postoje iznimke od načela da tjelesna prisutnost nekog pojedinca na državnom području dotične države ima učinak stavljanja tog pojedinca pod nadležnost dotične države, na primjer, kad je ta država domaćin sjedišta neke međunarodne organizacije protiv koje su usmjerene prigovori. Tek puka činjenica da međunarodni kazneni sud ima svoje sjedište i prostorije u Nizozemskoj nije dovoljna osnova da se toj državi pripisuju navodni čini ili propusti koje je izvršio međunarodni kazneni sud u vezi s osudom podnositelja (*Galić protiv Nizozemske* (odluka) i *Blagojević protiv Nizozemske* (odluka)). Za zahtjev protiv tužene države kao stalnog sjedišta međunarodne organizacije vidi *Lopez Cifuentes protiv Španjolske**, (odluka), stavci 25.-26. Za prihvaćanje međunarodne uprave na državnom području tužene države vidi *Berić i drugi protiv Bosne i Hercegovine* (odluka), stavak 30.

162. Puko sudjelovanje države u postupku pokrenutom protiv nje u drugoj državi samo po sebi ne predstavlja vršenje nadležnosti izvan državnog područja (*McElhinney protiv Irske i Ujedinjenog Kraljevstva* [VV] (odluka); *Treska protiv Albanije i Italije* (odluka); *Manoilescu Dobrescu protiv Rumunjske i Rusije* (odluka), stavci 99.-111.).

163. Iako se tradicionalno smatralo da odgovornost država ugovornica za čine privatnih osoba spada pod spojivost *ratione personae*, ona također može ovisiti o uglačima koji uređuju pojedinačna prava u Konvenciji i o mjeri u kojoj su uz ta prava pridružene i pozitivne obveze (vidi, na primjer, *Siliadin protiv Francuske*, stavci 77.-81. i *Beganović protiv Hrvatske*, stavci 69.-71.). Odgovornost države na temelju Konvencije može postojati kao rezultat prešutne suglasnosti ili pristanka na čine privatnih pojedinaca, koji predstavljaju povredu konvencijskih prava drugih pojedinaca unutar njene nadležnosti (*Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], stavak 318.).

164. Sud je također iznio načela koja se primjenjuju na odgovornost za uhićenje i pritvor izvan državnog područja u kontekstu postupka izručenja (*Stephens protiv Malte (br. 1)*, stavak 52.).

4. Pitanja koja se tiču moguće odgovornosti država stranaka Konvencije za čine ili propuste povezane s njihovim članstvom u nekoj međunarodnoj organizaciji

165. Konvencija se ne može tumačiti na način koji bi strogoj kontroli Suda podvrgnuo čine i propuste ugovornih stranaka koji su obuhvaćeni Rezolucijama Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda i koji su se dogodili prije ili tijekom misija UN-a kojima se osiguravaju međunarodni mir i sigurnost (*Behrami i Behrami protiv Francuske i Saramati protiv Francuske, Njemačke i Norveške* (odluka) [VV], stavci 146.-52.).

166. Vezano uz odluke međunarodnih sudova, Sud je, po analogiji, presudio da nije nadležan *ratione personae* postupati po zahtjevima koji se tiču konkretnih postupaka pred Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), koji je osnovan rezolucijom Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda (*Galić protiv Nizozemske* (odluka) i *Blagojević protiv Nizozemske* (odluka)). Za razrješenje javnih dužnosnika odlukom Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu, čije se ovlaštenje izvodi iz rezolucija Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda, vidi *Berić i dr. protiv Bosne i Hercegovine* (odluka), stavci 26. et seq.

167. Navodna povreda Konvencije ne može se pripisati državi ugovornici zbog odluke ili mjere koja potječe od tijela međunarodne organizacije čija je ta država članica, kad nije utvrđeno, niti se uopće tvrdi, da zaštita temeljnih prava koju općenito pruža organizacija o kojoj je riječ nije „jednakovrijedna“ onoj koju osigurava Konvencija i kad dotična država ne sudjeluje izravno ili neizravno u izvršenju pobijanog čina (*Gasparini protiv Italije i Belgije** (odluka)).

168. Stoga je Sud presudio da nije nadležan *ratione personae* postupati po prigovorima protiv pojedinih odluka koje je donijelo nadležno tijelo neke međunarodne organizacije u kontekstu radnog spora koji u cijelosti spada u unutarnji pravni poredak te organizacije koja

ima pravnu osobnost odvojenu od pravne osobnosti njenih država članica, kad se te države nisu ni u koje doba ni izravno ni neizravno umiješale u spor i kad niti jedan njihov čin ili propust ne povlači za sobom njihovu odgovornost na temelju Konvencije (*Boivin protiv 34 države članice Vijeća Europe* (odluka) – pojedinačni radni sporovi s Eurocontrolom; *Lopez Cifuentes protiv Španjolske** (odluka) – stegovni postupci unutar Međunarodnog vijeća za masline, stavci 28.-29; i *Beygo protiv 46 država članica Vijeća Europe** (odluka) – stegovni postupak unutar Vijeća Europe). Za navodne povrede Konvencije uslijed razrješenja dužnosnika Europske komisije i žalbenog postupka pred Prostupanjskim sudom i Sudom Europskih zajednica, vidi *Connolly protiv 15 država članica Europske unije** (odluka). Za postupak pred Europskim uredom za patente vidi *Rambus Inc. protiv Njemačke* (odluka).

Poučno je usporediti te nalaze s ispitivanjem navoda o strukturnom nedostatku u unutarnjem mehanizmu međunarodne organizacije na koju su dotične države prenijele dio svojih suverenih ovlasti, koje je izvršio Sud kad se tvrdilo da zaštita temeljnih prava koju pruža organizacija nije „jednakovrijedna“ onoj koju osigurava Konvencija (*Gasparini protiv Italije i Belgije** (odluka)).

169. Sud zauzima drugačiji pristup u predmetima u kojima se radi o izravnom ili neizravnom miješanju tužene države u spor o kojemu je riječ, te se na taj način pokreće njena međunarodna odgovornost (vidi *Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], stavak 153. i usporedi s *Behrami i Behrami protiv Francuske i Saramati protiv Francuske, Njemačke i Norveške* (odluka) [VV], stavak 151. Vidi i sljedeće primjere:

- odluka da se podnositelj ne registrira kao glasač na temelju međunarodnog ugovora sklopljenog s Europskim zajednicama (*Matthews protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV]);
- ovrha temeljem francuskog prava protiv podnositeljâ, kojom se primjenjuje direktiva Zajednice (*Cantoni protiv Francuske* [VV]);
- uskrata pristupa njemačkim sudovima (*Beer i Regan protiv Njemačke* [VV] i *Waite i Kennedy protiv Njemačke* [VV]);
- zaplijena na državnom području tužene države od strane njenih vlasti po nalogu ministra, u skladu s njenim pravnim obvezama na temelju prava Zajednice (*Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske*) (uredba Zajednice koja je izdana nakon rezolucije Vijeća Sigurnosti UN-a – vidi stavke 153.-154.);
- zahtjev koji je domaći sud podnio Sudu Europskih zajednica (*Cooperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij U.A. protiv Nizozemske* (odluka)).

170. Prema tome, kada je riječ o Europskoj uniji, zahtjevi protiv pojedinih država članica koji se tiču njihove primjene prava EU neće nužno biti nedopušteni po toj osnovi (*Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], stavak 137. i *Matthews protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavci 26.-35.).

171. U odnosu na zahtjeve podnesene izravno protiv institucija Europske zajednice, koja nije stranka Konvencije, postoje stariji izvori prava za utvrđenje tih zahtjeva nedopuštenima *ratione personae* (*Confédération française démocratique du travail protiv Europske zajednice* (odluka), alternativno: njihovih država članica (a) zajedno i (b) odvojeno; i drugi predmeti na koje se upućuje u *Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske*, stavak 152.; za noviji izvor prava, *Cooperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij U.A. protiv Nizozemske* (odluka)).

Ovaj je stav prihvaćen i u odnosu na Europski ured za patente (*Lenzing AG protiv Njemačke* (odluka)).

172. Za pitanje može li doći do odgovornosti države zbog njenog ustava, koji je dodatak međunarodnom ugovoru, vidi *Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine* [VV], stavak 30.

B. Nespojivost *ratione loci*

Članak 35. stavak 3. (a) – Uvjeti dopuštenosti

„3. Sud će proglasiti nedopuštenim svaki pojedinačni zahtjev podnesen na temelju članka 34. ako:

(a) zahtjev smatra inkompatibilnim s odredbama Konvencije i dodatnih protokola ...“

Članak 32. – Nadležnost Suda

„1. Nadležnost Suda proteže se na sve predmete glede tumačenja i primjene Konvencije i dodatnih protokola što su mu podneseni kao što je određeno u člancima 33., 34., 46. i 47.

2. U slučaju spora o nadležnosti Suda odlučuje Sud.“

1. Načela

173. Spojivost *ratione loci* traži da se navodna povreda Konvencije dogodila unutar nadležnosti tužene države ili na području koje ona djelotvorno kontrolira (*Cipar protiv Turske* [VV], stavci 75.-81. i *Drozd i Janousek protiv Francuske i Španjolske*, stavci 84.-90.).

174. Kad se zahtjevi temelje na događajima koji su se dogodili na području izvan države ugovornice i između njih i bilo kojeg tijela vlasti unutar nadležnosti države ugovornice nema nikakve veze, oni će biti odbijeni kao nespojivi *ratione loci* s Konvencijom.

175. Kad se prigovori tiču radnji koje su se dogodile izvan državnog područja države ugovornice, Vlada može uložiti preliminarni prigovor da je zahtjev nespojiv *ratione loci* s odredbama Konvencije (*Loizidou protiv Turske* (prethodni prigovori), stavak 55. i *Rantsev protiv Cipra i Rusije*, stavak 203.). Takav će prigovor biti ispitan na temelju članka 1. Konvencije (za opseg “nadležnosti” na temelju tog članka vidi *Banković i drugi protiv Belgije i 16 drugih država ugovornica* (odluka) [VV], stavak 75.).

176. Ponekad tužena država prigovori da je zahtjev nedopušten kao nespojiv *ratione loci* s odredbama Konvencije zbog toga što je podnositelj tijekom postupka imao prebivalište u drugoj državi ugovornici, ali je postupak pokrenuo u tuženoj državi, jer su propisi bili povoljniji. Sud će takve prigovore ispitati i s obzirom na članak 1. (*Haas protiv Švicarske** (odluka)).

177. Međutim, jasno je da će država biti odgovorna za čine svojih diplomatskih i konzularnih predstavnika u inozemstvu i da se ne može postaviti nikakvo pitanje nespojivosti *ratione loci* u odnosu na diplomatske misije (*X protiv Savezne Republike Njemačke* (odluka) i *M. protiv Danske* (odluka), stavak 1. i daljnje reference) ili za čine koji su izvršeni u zrakoplovu i plovilima koja su registrirana ili plove pod zastavom te države (*Banković i drugi protiv Belgije i 16 drugih država ugovornica* (odluka) [VV], stavak 73.).

178. Konačno, utvrđenje nenadležnosti *ratione loci* neće osloboditi Sud obveze da ispita spadaju li zahtjevi pod nadležnost jedne ili više država ugovornica u svrhu članka 1. Konvencije (*Drozd i Janousek protiv Francuske i Španjolske*, stavak 90.).

Stoga će se prigovori da podnositelji nisu unutar nadležnosti tužene države uobičajeno pojavljivati kao zahtjevi da se utvrdi da je zahtjev nespojiv *ratione personae* s Konvencijom (vidi podnesak tuženih vlada u *Banković i drugi protiv Belgije i 16 drugih država ugovornica* (odluka) [VV], stavak 35.; *Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], stavak 300. i *Weber i Saravia protiv Njemačke* (odluka)).

2. Konkretni predmeti

179. Glede zahtjeva koji se tiču ovisnih područja, ako država ugovornica nije dala izjavu na temelju članka 56. (bivši članak 63.) kojom proširuje primjenu Konvencije na područje o

kojemu je riječ, zahtjev će biti nespojiv *ratione loci* (*Gillow protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 60.-62.; *Bui Van Thanh i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka); i *Yonghong protiv Portugala* (odluka). To analogno vrijedi i za Protokole uz Konvenciju (*Quark Fishing Limited protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)).

Kad je država ugovornica dala izjavu temeljem članka 56., neće se pojaviti pitanje nespojivosti (*Tyrer protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 23.).

180. Ako ovisno područje postane neovisno, izjava automatski prestaje važiti. Naknadni zahtjevi protiv matične države biti će utvrđeni nespojivim *ratione personae* (*Church of X protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)).

181. Kad ovisno područje postane dio matičnog područja države ugovornice, Konvencija se automatski primjenjuje na bivše ovisno područje (*Hingitay 53 i drugi protiv Danske* (odluka)).

C. Nespojivost *ratione temporis*

Članak 35. stavak 3. (a) – Uvjeti dopuštenosti

„3. Sud će proglasiti nedopuštenim svaki pojedinačni zahtjev podnesen na temelju članka 34. ako:
(a) zahtjev smatra inkompatibilnim s odredbama Konvencije i dodatnih protokola ...“

Članak 32. – Nadležnost Suda

„1. Nadležnost Suda proteže se na sve predmete glede tumačenja i primjene Konvencije i dodatnih protokola što su mu podneseni kao što je doređeno u člancima 33., 34., 46. i 47.

2. U slučaju spora o nadležnosti Suda odlučuje Sud.“

1. Opća načela

182. U skladu s općim pravilima međunarodnog prava (načelom zabrane retroaktivnosti međunarodnih ugovora) odredbe Konvencije ne obvezuju državu ugovornicu u odnosu na bilo koji čin ili činjenicu koja se dogodila ili situaciju koja je prestala postojati prije datuma stupanja na snagu Konvencije u odnosu na tu stranku (*Blečić protiv Hrvatske* [VV], stavak 70.; *Šilih protiv Slovenije* [VV], stavak 140. i *Varnava i drugi protiv Turske* [VV], stavak 130.).

183. Nadležnost *ratione temporis* pokriva samo razdoblje nakon što je tužena država ratificirala Konvenciju ili Protokole uz nju. Međutim, Konvencija ne nameće nikakve konkretne obveze državama ugovornicama da osiguraju zadovoljštinu za povrede ili štetu prouzročenu prije toga datuma (*Kopecký protiv Slovačke* [VV], stavak 38.).

184. Od datuma ratifikacije nadalje, svi navodni čini i propusti države moraju biti u skladu s Konvencijom i njenim Protokolima, a naknadne činjenice spadaju u nadležnost Suda čak i tada kad predstavljaju samo produžetak neke otprije postojeće situacije (*Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão i drugi protiv Portugala*, stavak 43.). Međutim, Sud može uzeti u obzir činjenice iz vremena prije ratifikacije u mjeri u kojoj se smatra da su stvorile situacije koje se protežu nakon tog datuma ili bi mogle biti važne za razumijevanje činjenica koje se dogodile nakon tog datuma (*Hutten-Czapska protiv Poljske* [VV], stavci 147.-53.).

185. Sud je obvezan ispitati svoju nadležnost *ratione temporis* po službenoj dužnosti i u svakoj fazi postupka, budući da se to pitanje tiče nadležnosti Suda, a ne dopuštenosti u uskom smislu tog pojma (*Blečić protiv Hrvatske* [VV], stavak 67.).

2. Primjena ovih načela

(a) Ključni datum u odnosu na ratifikaciju Konvencije ili prihvaćanje nadležnosti institucija Konvencije

186. U načelu, ključni datum za utvrđivanje vremenske nadležnosti Suda je dan stupanja na snagu Konvencije i Protokola u odnosu na dotičnu stranku (na primjer, vidi *Šilih protiv Slovenije* [VV], stavak 164.).

187. Međutim, Komisija je Konvencijom iz 1950. godine postala nadležna za ispitivanje pojedinačnih zahtjeva (članak 25.), dok je nadležnost Suda (članak 46.) postala ovisna o konkretnim izjavama država ugovornica s tim učinkom. Ove izjave mogu biti podvrgnute ograničenjima. Vezano uz zemlje koje su izradile nacрте tih izjava nakon dana kad su ratificirale Konvenciju, Komisija i Sud su prihvatili vremenska ograničenja svoje nadležnosti u odnosu na činjenice koje spadaju u razdoblje između stupanja na snagu Konvencije i relevantne izjave (*X protiv Italije* (odluka) i *Stamoulakatos protiv Grčke (br. 1)*, stavak 32.).

188. Kada nema takvog vremenskog ograničenja u Vladinoj izjavi (vidi izjavu Francuske od 2. listopada 1981. godine), institucije Konvencije su priznale retroaktivni učinak prihvaćanja njihove nadležnosti (*X protiv Francuske* (odluka)).

Vremenska ograničenja uključena u te izjave i dalje se primjenjuju kad se odlučuje o nadležnosti Suda za zaprimanje pojedinačnih zahtjeva na temelju sadašnjeg članka 34. Konvencije, temeljem članka 6. Protokola br. 11.⁵ (*Blečić protiv Hrvatske* [VV], stavak 72.). Sud je, uzimajući u obzir prethodni sustav u cjelini, smatrao da je nadležan od prve izjave koja priznaje pravo na pojedinačni zahtjev Komisiji, bez obzira na protek vremena između te izjave i priznanja nadležnosti Suda (*Cankoçak protiv Turske*, stavak 26.; *Yorgiyadis protiv Turske*, stavak 24. i *Varnava i drugi protiv Turske* [VV], stavak 133.).

(b) Trenutne činjenice prije ili nakon stupanja na snagu ili izjave

189. Vremenska nadležnost Suda mora se utvrditi u odnosu na činjenice koje predstavljaju navodno miješanje. U tu je svrhu u svakom konkretnom predmetu bitno utvrditi točno vrijeme navodnog miješanja. Pri tome Sud mora voditi računa i o činjenicama kojima podnositelj prigovara i o opsegu konvencijskog prava čija se povreda navodi (*Blečić protiv Hrvatske* [VV], stavak 82. i *Varnava i drugi protiv Turske* [VV], stavak 131.).

190. Kada se ovaj test primjenjuje na razne sudske odluke prije i nakon ključnog datuma, Sud uzima u obzir konačnu presudu koja je sama po sebi mogla povrijediti prava podnositelja (presudu Vrhovnog suda kojom se otkazuje stanarsko pravo podnositelja *Blečić protiv Hrvatske* [VV], stavak 85.; ili presudu županijskog suda u predmetu *Mrkić protiv Hrvatske* (odluka)), usprkos postojanja naknadnih pravnih sredstava koja su samo dozvolila nastavak miješanja (naknadna odluka Ustavnog suda kojom je potvrđena presuda Vrhovnog suda u predmetu *Blečić protiv Hrvatske* [VV], stavak 85. ili i odluka Vrhovnog suda i Ustavnog suda u predmetu *Mrkić protiv Hrvatske* (odluka)).

Naknadni neuspjeh pravnih sredstava kojima je cilj ispravljanje tog miješanja ne mogu ga dovesti unutar vremenske nadležnosti Suda (*Blečić protiv Hrvatske* [VV], stavci 77.-79.). Sud je ponovio da domaći sudovi ne moraju primijeniti Konvenciju retroaktivno na miješanja koja su se dogodila prije ključnog datuma (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], stavak 130.).

5. “Kad je visoka ugovorna stranka dala izjavu kojom je priznala nadležnost Komisije ili Suda temeljem bivšeg članka 25. ili 46. Konvencije, u odnosu na stvari do kojih je došlo nakon činjenica koje su se dogodile nakon takve izjave ili koje se temelje na tim činjenicama, to će se ograničenje primjenjivati na nadležnost Suda na temelju ovoga Protokola.”

191. Neki od primjera su:

- miješanja koja su se dogodila prije ključnog datuma i konačne odluke suda nakon tog datuma (*Meltex Ltd protiv Armenije* (odluka));
- miješanja koja su se dogodila nakon ključnog datuma (*Lepojić protiv Srbije*, stavak 45. i *Filipović protiv Srbije*, stavak 33.);
- korištenje dokaza pribavljenih zlostavljanjem koje se dogodilo prije ključnog datuma, u sudskim odlukama donesenim nakon tog datuma (*Harutyunyan protiv Armenije*, stavak 50.);
- tužba za poništenje pravne osnove vlasništva podnesena prije ključnog datuma, ali je postupak po njoj okončan nakon ključnog datuma (*Turgut i drugi protiv Turske**, stavak 73.);
- dan konačnog poništenja dokumenta koji je temelj prava vlasništva (*Fener Rum Patrikliği (Ecumenical Patriarchy) protiv Turske** (odluka)).

192. Vidi također:

- odluka kojom je podnositelj osuđen *in absentia*, koju su donijeli grčki sudovi prije izjave Grčke na temelju članka 25., unatoč tome što su nakon tog dana protiv osuđujuće presude bile podnesene žalbe, a koje su na kraju bile bezuspješne (*Stamoulakatos protiv Grčke (br. 1)*, stavak 33.);
- implicitna odluka Središnjeg izbornog povjerenstva prije ratifikacije, kojom je odbijen zahtjev podnositelja da potpiše peticiju bez da mu se na putovnicu stavi žig, time da je postupak pokrenut o tom pitanju vođen nakon tog datuma (*Kadiķis protiv Latvije** (odluka));
- otkaz podnositelju na njegovom radnom mjestu i građanski postupak koji je on pokrenuo prije ratifikacije, a odluka Ustavnog suda uslijedila je nakon toga (*Jovanović protiv Hrvatske* (odluka));
- ministarski nalog kojim se upravljanje trgovačkim društvom podnositelja prenosi na odbor imenovan od strane ministra gospodarstva, čime su podnositelji lišeni prava na pristup sudu, a odluka Vrhovnog suda kojom se odbija žalba podnositelja je donesena nakon ključnog datuma (*Kefalas i drugi protiv Grčke*, stavak 45.);
- odluka kojom je podnositelj osuđen nakon što je dana relevantna izjava na temelju članka 46., zbog izjava koje je dao novinarima prije tog datuma (*Zana protiv Turske*, stavak 42.);
- pretraga prostorija podnositelja trgovačkog društva i zapljena dokumenata, iako je naknadni postupak vođen nakon ratifikacije (*Veeber protiv Estonije (br. 1)*, stavak 55.; vidi također *Kikots i Kikota protiv Latvije** (odluka)).

193. Međutim, ako podnositelj izjavi zaseban prigovor o spojivosti naknadnog postupka s nekim člankom Konvencije, Sud može utvrditi da je nadležan *ratione temporis* u odnosu na pravna sredstva o kojima je riječ (revizija Vrhovnom sudu protiv naloga prvostupanjskog suda o obustavi proizvodnje i distribucije novina, vidi *Kerimov protiv Azerbajdžana* (odluka)).

194. Test i mjerila utvrđena u predmetu *Blečić protiv Hrvatske* [VV] od općeg su značaja; kad se primjenjuju ti kriteriji mora se uzeti u obzir posebna narav određenih prava, kao što su ona navedena u člancima 2. i 3. Konvencije (*Šilih protiv Slovenije* [VV], stavak 147.).

3. Konkretno situacije

(a) Trajne povrede

195. Institucije Konvencije prihvatile su proširenje svoje nadležnosti *ratione temporis* na situacije u kojima se radi o trajnoj povredi koja je nastala prije stupanja na snagu Konvencije, ali i dalje postoji nakon tog datuma (*De Becker protiv Belgije** (odluka)).

196. Sud je slijedio ovaj pristup u nekoliko predmeta koji se tiču prava na imovinu:

- trajni nezakonit posjed zemljišta koje pripada podnositeljima od strane mornarice, bez naknade (*Papamichalopoulos i drugi protiv Grčke*, stavak 40.);
- uskrata pristupa imovini podnositelja u Sjevernom Cipru (*Loizidou protiv Turske* (prethodni prigovori), stavci 46.-47.);
- neplaćanje naknade za nacionaliziranu imovinu (*Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão i drugi protiv Portugala*, stavak 43.);
- trajna nemogućnost da podnositelj ponovno stupi u posjed svoje imovine i primi odgovarajuću razinu najamnine za najam svoje kuće, koja proizlazi iz zakona koji su bili na snazi prije i nakon što je Poljska ratificirala Protokol br. 1. (*Hutten-Czapska protiv Poljske* [VV], stavci 152.-53.).

197. Ograničenja: puko lišenje pojedinca njegovog doma ili imovine u načelu je „trenutačni čin“ i ne proizvodi trajnu situaciju „lišenja“ u odnosu na prava o kojima se radi (*Blečić protiv Hrvatske* [VV], stavak 86. i predmeti na koje se upućuje u tom predmetu). U konkretnom predmetu lišenja nakon 1945. godine pod bivšim režimom, vidi predmet na koje se upućuje u *Preussische Treuhand GmbH & Co. Kg a. A. protiv Poljske* (odluka), stavci 55.-62.

198. Trajna narav povrede može se utvrditi i u odnosu na bilo koji drugi članak Konvencije (za članak 2. i smrtnu kaznu izrečenu podnositeljima prije ključnog datuma vidi *Ilaşcu i drugi protiv Moldavije i Rusije* [VV], stavci 406.-08.).

(b) “Trajna” postupovna obveza da se istraže nestanci koji su se dogodili prije ključnog datuma

199. Nestanak nije “trenutni” čin ili događaj. Baš suprotno, Sud smatra da je nestanak zaseban događaj, koji karakterizira trajna situacija neizvjesnosti i nepostojanje saznanja o sudbini nestalog, i u kojoj nema informacija o tome što se dogodilo, ili se to čak namjerno krije i zamagljuje. Nadalje, to što naknadno nije došlo do saznanja o tome gdje je nestala osoba i kakva joj je sudbina dovodi do trajne situacije. Stoga je moguće da postupovna obveza provođenja istrage opstane sve dok se ne sazna za sudbinu nestale osobe. Trajno propuštanje pokretanja tražene istrage smatrat će se trajnom povredom, čak i kad se, na koncu, može pretpostaviti da se dogodila smrt (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], stavci 148.-49.). Za primjenu sudske prakse iz predmeta *Varnava* vidi predmet *Palić protiv Bosne i Hercegovine*, stavak 46.

(c) Postupovna obveza temeljem članka 2. da se istraži smrt: postupak koji se odnosi na činjenice izvan vremenske nadležnosti Suda

200. Sud razlikuje obvezu istražiti sumnjivu smrt ili ubojstvo i obvezu istražiti sumnjivi nestanak.

Stoga smatra kako pozitivna obveza provesti djelotvornu istragu temeljem članka 2. Konvencije predstavlja zasebnu obvezu koja može obvezivati državu čak i kad se smrt dogodila prije ključnog datuma (*Šilih protiv Slovenije* [VV], stavak 159. – u ovom se predmetu radi o smrti koja se dogodila prije ključnog datuma, dok su se nedostaci ili propusti u provođenju istrage dogodili nakon tog datuma). Njegova vremenska nadležnost da razmatra

sukladnost s tim obvezama ostvaruje se unutar određenih granica koje je Sud sam utvrdio, vodeći računa o načelu pravne sigurnosti (*Šilih protiv Slovenije* [VV]). Kao prvo, samo postupovni čini i/ili propusti koji su se dogodili nakon ključnog datuma mogu biti unutar vremenske nadležnosti Suda (stavak 162). Kao drugo, Sud naglašava kako za početak primjene postupovnih obveza mora postojati istinska veza između smrti i stupanja na snagu Konvencije u odnosu na tuženu državu. Stoga treba utvrditi da je značajan dio postupovnih koraka (uključujući ne samo djelotvornu istragu o smrti dotične osobe nego i pokretanje odgovarajućeg postupka u svrhu utvrđenja uzroka smrti i pozivanja na odgovornost odgovornih osoba) poduzet ili je trebao biti poduzet nakon što je dotična država ratificirala Konvenciju. Međutim, Sud neće isključiti da se ta veza u određenim okolnostima može temeljiti na potrebi da se osigura zaštita jamstava i vrijednosti koje su podloga Konvenciji na stvaran i djelotvoran način (stavak 163). Za naknadnu primjenu testa “istinske veze” vidi, na primjer, predmet *Šandru i drugi protiv Rumunjske**, stavak 57. Za primjenu presude u presudi *Šilih* vidi predmet *Çakir i drugi protiv Cipra* (odluka).

201. U predmetu *Tuna protiv Turske**, u vezi smrti koja je posljedica mučenja, Sud je po prvi puta primijenio načela utvrđena u presudi *Šilih*, ispitavši podnositeljeve postupovne prigovore na temelju članaka 2. i 3. zajedno. Sud je ponovio načela koja se odnose na “odvojivost” postupovnih obveza, osobito dva uvjeta primjenjiva kod odlučivanja je li nadležan *ratione temporis*, kad su se činjenice koje se odnose na materijalni vid članaka 2. i 3. dogodile, kao u tom predmetu, izvan razdoblja pokrivenog njegovom nadležnošću, dok su se činjenice koje se odnose na postupovni vid, dakle na naknadni postupak, dogodile, barem djelomično, unutar tog razdoblja.

(d) Razmatranje prethodnih činjenica

202. Sud je zauzeo stajalište da može “razmatrati činjenice prije ratifikacije u mjeri u kojoj se može smatrati da su one stvorile situaciju koja se proteže nakon tog datuma ili bi mogla biti bitna za razumijevanje činjenica koje su se dogodile nakon tog datuma“ (*Broniowski protiv Poljske* (odluka) [VV], stavak 74.).

(e) Postupak koji je u tijeku ili pritvor

203. Do posebne situacije dolazi kad se radi o prigovorima koji se tiču duljine sudskih postupaka (članak 6. stavak 1.) koji su pokrenuti prije ratifikacije, ali se nastavljaju nakon tog dana. Iako mu je nadležnost ograničena na razdoblje nakon ključnog datuma, Sud je često uzimao u obzir stanje postupka do tog datuma, kao smjernicu (na primjer, *Humen protiv Poljske* [VV], stavci 58.-59. i *Foti i drugi protiv Italije*, stavak 53.).

Isto se primjenjuje na predmete koji se tiču pritvora prije početka suđenja (članak 5. stavak 3., vidi *Klyakhin protiv Rusije*, stavci 58.-59.) ili uvjeta pritvora (članak 3.: vidi *Kalashnikov protiv Rusije*, stavak 36.).

204. Glede pravičnosti postupka, Sud može ispitati mogu li se nedostaci u fazi glavne rasprave nadoknaditi postupovnim jamstvima u istrazi vođenoj prije ključnog datuma (*Barberà, Messegué i Jabardo protiv Španjolske*, stavci 61. i 84.). Pri tome strazburški suci uzimaju u obzir postupak u cjelini (vidi također *Kerojärvi protiv Finske*, stavak 41.).

205. Postupovni prigovor na temelju članka 5. stavka 5. ne može spadati u vremensku nadležnost Suda kad se lišenje slobode dogodilo prije stupanja na snagu Konvencije (*Korizno protiv Latvije** (odluka)).

(f) Pravo na naknadu zbog neopravdane osude

206. Sud je utvrdio da je nadležan ispitati prigovor na temelju članka 3. Protokola br. 7. kad je osoba osuđena prije ključnog datuma, ali osuda bude ukinuta nakon tog datuma (*Matveyev protiv Rusije*, stavak 38.).

D. Nespojivost *ratione materiae***Članak 35. stavak 3. (a) – Uvjeti dopuštenosti**

„3. Sud će proglasiti nedopuštenim svaki pojedinačni zahtjev podnesen na temelju članka 34. ako:

(a) zahtjev smatra inkompatibilnim s odredbama Konvencije i dodatnih protokola ...“

Članak 32. – Nadležnost Suda

„1. Nadležnost Suda proteže se na sve predmete glede tumačenja i primjene Konvencije i dodatnih protokola koji su mu podneseni kao što je određeno člancima 33., 34., 46. i 47.

2. U slučaju spora o nadležnosti Suda odlučuje Sud.“

207. Spojivost zahtjeva ili prigovora *ratione materiae* s Konvencijom izvodi se iz stvarne nadležnosti Suda. Da bi neki prigovor bio spojiv *ratione materiae* s Konvencijom, pravo na koje se poziva podnositelj mora biti zaštićeno Konvencijom i Protokolima uz nju koji su stupili na snagu. Na primjer, zahtjevi su nedopušteni kad se tiču nečijeg prava da mu se izda vozačka dozvola (*X protiv Savezne Republike Njemačke* (odluka)), prava na samoodređenje (*X protiv Nizozemske* (odluka)), i prava stranih državljana da uđu u državu ugovornicu i prebivaju u njoj (*Peñafiel Salgado protiv Španjolske** (odluka)), budući da se ta prava kao takva ne nalaze među pravima i slobodama zajamčenim Konvencijom.

208. Iako Sud nije nadležan ispitati navodne povrede prava zaštićenih drugim međunarodnim instrumentima, kad definira značenje izraza i pojmova u tekstu Konvencije on može i mora voditi računa i o drugim elementima međunarodnog prava, osim Konvencije (*Demir i Baykara protiv Turske* [VV], stavak 85.).

209. Sud je obvezan ispitati je li nadležan *ratione materiae* u svakoj fazi postupka, bez obzira na to je li Vlada izgubila pravo izjaviti takav prigovor (*Tănase protiv Moldavije* [VV], stavak 131.).

210. Zahtjevi koji se tiču odredbe Konvencije u odnosu na koju je tužena država izjavila rezervu utvrđeni su nespojivima *ratione materiae* s Konvencijom (vidi, na primjer, *Kozlova i Smirnova protiv Latvije* (odluka)), ako Sud tu rezervu smatra valjanom u smislu članka 57. Konvencije (za tumačenje izjave kao nevaljane vidi *Belilos protiv Švicarske*).

211. Uz to, Sud nije nadležan *ratione materiae* ispitati je li ugovorna stranka ispunila obveze koje su joj nametnute presudama Suda. On ne može razmatrati prigovore ove vrste bez zadiranja u ovlasti Odbora ministara Vijeća Europe, koji nadzire izvršenje presuda temeljem članka 46. stavka 2. Konvencije. Međutim, uloga Odbora ministara u ovom području ne znači da mjere koje je poduzela tužena država kako bi ispravila povredu koju je utvrdio Sud ne mogu otvoriti novo pitanje o kojem nije odlučeno u presudi, i, u mjeri u kojoj je to predmet novoga zahtjeva, o njemu Sud može odlučivati (*Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) protiv Švicarske (br. 2)* [VV], stavak 62.). Drugim riječima, Sud može postupati po prigovoru da je ponavljanje postupka na domaćoj razini, kao provedba jedne od njegovih presuda, dovelo do nove povrede Konvencije (*ibid.*, i *Lyons protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)).

212. Međutim, velika većina odluka kojima se zahtjevi utvrđuju nedopuštenima zbog nespojivosti *ratione materiae* unutar su granica opsega članaka Konvencije ili njenih

Protokola, osobito članka 6. (pravo na pošteno suđenje), članka 8. (pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života i dopisivanja) i članka 1. Protokola br 1. (zaštita vlasništva).

1. Pojam "Prava i obveze građanske naravi"

Članak 6. – Pravo na pošteno suđenje

„1. Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi... svatko ima pravo da sud pravično ...ispita njegov slučaj ...“

(a) Opći zahtjevi za primjenjivost članka 6. stavka 1.

213. Pojam „*prava i obveza građanske naravi*“ ne može se tumačiti samo pozivanjem na domaće pravo tužene države. To je „*autonomni pojam*“ koji se izvodi iz Konvencije. Članak 6. stavak 1. Konvencije primjenjuje se bez obzira na položaj stranaka, karakter propisa koji se primjenjuju na odlučivanje u sporu i karakter vlasti nadležne u toj stvari (*Gruzijedis protiv Grčke*, stavak 34.).

214. Međutim, načelo da autonomne pojmove sadržane u Konvenciji treba tumačiti u svjetlu današnjih uvjeta ne daje Sudu ovlast tumačiti članak 6. stavak 1. kao da u tom tekstu nema pridjeva „*građanski*“ (s ograničenjima koje takav pridjev nužno postavlja u odnosu na kategoriju „*prava i obveze*“, na koju se taj članak primjenjuje) (*Ferrazzini protiv Italije* [VV], stavak 30.).

215. Primjenjivost članka 6. stavka 1. u građanskim stvarima kao prvo ovisi o postojanju spora. Kao drugo, spor se mora ticati „*prava i obveza*“ za koje se barem može uvjerljivo tvrditi da su priznata u domaćem pravu. Konačno, ta „*prava i obveze*“ moraju biti „*građanska*“ u smislu Konvencije, iako im sam članak 6. ne daje konkretan sadržaj u pravnim sustavima država ugovornica.

(b) Izraz "spor"

216. Pojmu „spor“ (na francuskom „*contestation*“) treba dati sadržajno, a ne formalno značenje (*Le Compte, Van Leuven i De Meyere protiv Belgije*, stavak 40.). Potrebno je gledati i dalje od onoga što se naizgled vidi od korištenog izričaja i usredotočiti se na stvarnu situaciju prema okolnostima svakoga predmeta (ibid., i *Gorou protiv Grčke (br. 2)* [VV], stavci 27. i 29.). Članak 6. se ne primjenjuje na izvanpranični i jednostrani postupak koji ne uključuje suprotstavljene strane i koji je dostupan samo kad nema spora o pravima (*Alaverdyan protiv Armenije* (odluka), stavak 33.).

217. „Spor“ mora biti istinski i ozbiljne naravi (*Sporrong i Lönnroth protiv Švedske*, stavak 81.). To, na primjer, isključuje građanski postupak pokrenut protiv zatvorskih vlasti zbog puke nazočnosti zatvorenika zaraženih HIV-om u zatvoru (*Skorobogatykh protiv Rusije* (odluka)). Na primjer, Sud je presudio da je „spor“ stvaran u predmetu koji se odnosio na zahtjev državnom odvjetniku da podnese reviziju, budući da je bio sastavni dio cijelog postupka kojemu se podnositelj pridružio kao građanska strana radi dobivanja naknade (*Gorou protiv Grčke (br. 2)* [VV], stavak 35.).

218. Spor se može odnositi ne samo na stvarno postojanje prava nego i na njegov opseg ili način na koje ga treba ostvarivati (*Bentham protiv Nizozemske*, stavak 32.). Spor se može ticati i činjeničnih pitanja.

219. Rezultat postupka mora biti izravno odlučan za pravo o kojemu je riječ (na primjer, *Ulyanov protiv Ukrajine* (odluka)). Stoga slaba veza ili udaljene posljedice nisu dovoljne da bi dovele članak 6. stavak 1. u igru. Na primjer, Sud je utvrdio da postupak kojim se pobija zakonitost produljenja dozvole za rad nuklearne elektrane ne spada u opseg članka 6. stavka

1. jer je veza između produljenja odluke i prava na zaštitu života, tjelesnog integriteta i vlasništva bila „preslaba i previše udaljena“, a podnositelji nisu dokazali da su osobno izloženi opasnosti koja nije samo konkretna, nego iznad svega trenutna (*Balmer-Schafroth i drugi protiv Švicarske*, stavak 40. i *Athanassoglou i drugi protiv Švicarske* [VV], stavci 46.-55.; vidi, najnovije *Sdruženi Jihoceske Matky protiv Republike Češke** (odluka); za predmet u vezi ograničenog zagađenja bukom u tvornici, vidi predmet *Zapletal protiv Republike Češke** (odluka), ili za mogući učinak na okoliš tvornice za zbrinjavanje otpada od miniranja: *Ivan Atanasov protiv Bugarske*, stavci 90.-95.). Slično tome, postupak koji su pokrenula dva zaposlenika u javnom sektoru, radi pobijanja imenovanja jednog njihovog kolege na određeno mjesto, mogao je imati samo udaljene učinke na njihova građanska prava (konkretno, na njihovo pravo na imenovanje, vidi *Revel i Mora protiv Francuske** (odluka)).

220. Za razliku od toga, predmet koji se ticao izgradnje brane koja bi poplavila selo podnositelja (*Gorraiz Lizarraga i drugi protiv Španjolske*, stavak 46.) i predmet o dozvoli za rad rudnika zlata koji koristi ispiranje cijanidima blizu sela podnositelja (*Taşkın i drugi protiv Turske*, stavak 133.; vidi također *Zander protiv Švedske*, stavci 24.-25.) spadao je pod članak 6. stavak 1. Nedavno je Sud u predmetu koji se odnosi na žalbu koju je podnijela lokalna udruga za zaštitu okoliša radi sudskog preispitivanja lokacijske dozvole, utvrdio da postoji dovoljna veza između spora i prava na koje se poziva pravna osoba, osobito s obzirom na položaj udruge i njenih osnivača, i činjenicu da je cilj koji nastoji ostvariti ograničen prostorno i u biti (*L'Erablière A.S.B.L. protiv Belgije**, stavci 28.-30.).

(c) Postojanje prava o kojem se može raspravljati u domaćem pravu

221. Članak 6. ne navodi nikakav konkretan sadržaj za “pojedinačno pravo” u domaćem pravom sustavu država ugovornica te se Sud u načelu mora pozvati na domaće pravo kad odlučuje postoji li neko pravo. Sud može odlučiti da su pojedinačna prava kao što su pravo na život, pravo na zdravlje, na zdravi okoliš i na poštovanje imovine, priznata u domaćem pravnom sustavu (*Athanassoglou i drugi protiv Švicarske* [VV], stavak 44.).

222. Pojedinačno pravo o kojemu je riječ mora imati pravnu osnovu u domaćem pravnom sustavu. Sud ne može, tumačenjem članka 6. stavka 1., stvoriti materijalno građansko pravo koje nema nikakvu osnovu u dotičnoj državi (*Fayed protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 65.).

223. Međutim, ima li neka osoba utuživ domaći zahtjev ovisi ne samo o sadržaju, precizno rečeno, relevantnog građanskog prava kako je ono definirano u nacionalnom pravu, nego i o postojanju postupovnih prepreka koje sprečavaju ili ograničavaju mogućnosti podnošenja mogućih zahtjeva sudu. Na ovu se drugu kategoriju predmeta može primijeniti članak 6. stavak 1. Konvencije (*Al-Adsani protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavci 46.-47. i *Fogarty protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 25.). Ipak, u načelu, članak 6. se ne može primijeniti na materijalna ograničenja pravâ koja postoje u domaćem pravu (*Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 119.).

224. Kad Sud odlučuje postoji li neko građansko “pravo” i hoće li neko ograničenje odrediti kao materijalno ili postupovno, treba prvo voditi računa o relevantnim odredbama nacionalnog prava i o tome kako ih tumače domaći sudovi (*Masson i Van Zon protiv Nizozemske*, stavak 49.). Potrebno je gledati šire, ispitivati kako domaće pravo određuje pojedina ograničenja i usredotočiti se na stvarnost (*Van Droogenbroeck protiv Belgije*, stavak 38.). Konačno, pravomoćna sudska odluka neće nužno retroaktivno dokinuti dokazivost prigovora podnositelja (*Le Calvez protiv Francuske*, stavak 56.). Na primjer, ograničeni opseg sudskog preispitivanja čina vanjske politike (zračni udari NATO-a na Srbiju) ne može retroaktivno učiniti zahtjeve podnositelja protiv države nedokazivim, budući da su domaći sudovi bili pozvani po prvi puta odlučivati o tom pitanju (*Marković i drugi protiv Italije* [VV], stavci 100.-02.).

225. Primjenjujući razlikovanje između materijalnih ograničenja i postupovnih prepreka u svjetlu tih kriterija, Sud je, na primjer, prepoznao da građanske tužbe podnesene protiv policije (*Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*) ili protiv lokalnih vlasti (*Z. i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV]) zbog nemara spadaju pod članak 6. stavak 1., te je razmotrio je li određeno ograničenje (izuzimanje od kaznenog progona ili neodgovornost) razmjerno sa stajališta članka 6. stavka 1. S druge strane Sud je presudio da je izuzimanje od građanske odgovornosti koje kraljica daje pripadnicima oružanih snaga izvedeno iz materijalnog ograničenja i da stoga domaće pravo ne priznaje „pojedinačno pravo“ u smislu članka 6. stavka 1. Konvencije (*Roche protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 124.; vidi tako: *Hotter protiv Austrije* (odluka) i *Andronikashvili protiv Gruzije* (odluka)).

226. Podnositelji moraju imati i održiv zahtjev u odnosu na pojedinačna prava priznata u domaćem pravnom sustavu. Sud je prihvatio da i udruge ispunjavaju uvjete za zaštitu na temelju članka 6. stavka 1., ako traže priznanje konkretnih prava i interesa svojih članova (*Gorraiz Lizarraga i drugi protiv Španjolske*, stavak 45.) ili čak posebnih prava u odnosu na koja imaju zahtjev kao pravne osobe (kao što je pravo „javnosti“ na informacije i na sudjelovanje u odlukama koje se odnose na okoliš, vidi *Collectif national d'information et d'opposition à l'usine Melox – Collectif Stop Melox et Mox protiv Francuske** (odluka), ili kad se ne može smatrati da je tužba udruge *actio popularis* (vidi *L'Erablière A.S.B.L. protiv Belgije**)).

227. Kad zakon navodi uvjete za prijem u neko zanimanje ili profesiju, kandidat koji ih ispunjava ima pravo biti primljen u zanimanje ili profesiju (*De Moor protiv Belgije*, stavak 43.). Na primjer, ako podnositelj ima dokaziv zahtjev da ispunjava pravne uvjete za upis u upisnik kao liječnik, primjenjuje se članak 6. (*Chevrol protiv Francuske*, stavak 55.; vidi, obratno, *Bouilloc protiv Francuske** (odluka)). U svakom slučaju, kad se sudskim pravnim sredstvom može pobijati zakonitost postupka koji se tiče građanskih prava, te je podnositelj to sredstvo iskoristio, treba zaključiti da je postojao „spor“ koji se tiče „prava građanske naravi“, čak i kad se konačno utvrdi da podnositelj nije ispunjavao pravne uvjete (pravo nastaviti obavljati praksu medicinske specijalizacije koju je podnositelj obavljao u inozemstvu: vidi *Kök protiv Turske**, stavak 37.).

(d) “Građanska” narav prava

228. Treba li neko pojedinačno pravo smatrati pravom građanske naravi u smislu Konvencijskog značenja ovoga izraza treba utvrditi pozivanjem na materijalni sadržaj i učinak tog prava, a ne na njegovo pravno određenje u domaćem pravnom sustavu. U obavljanju svojih nadzornih funkcija Sud mora voditi računa i o cilju i svrsi Konvencije i nacionalnih pravnih sustava drugih država ugovornica (*König protiv Njemačke*, stavak 89.).

229. U načelu, primjenjivost članka 6. stavka 1. na sporove između privatnih pojedinaca koji su u domaćem pravnom sustavu definirani kao građanski nije osporena pred Sudom (za predmet sudskog razvoda, vidi *Airey protiv Irske*, stavak 21.).

(e) Privatna narav prava: novčana dimenzija

230. Sud smatra da postupak koji u domaćem pravnom sustavu spada pod „javno pravo“ i čiji je rezultat odlučan za privatna prava i obveze, spada pod članak 6. stavak 1. Takav postupak može, *inter alia*, imati veze s dozvolom za prodaju zemljišta (*Ringeisen protiv Austrije*, stavak 94.), vođenjem privatne klinike (*König protiv Njemačke*, stavci 94.-95.), građevinskom dozvolom (vidi, *inter alia*, *Sporrong i Lönnroth protiv Švedske*, stavak 79.), vlasništvom i korištenjem vjerske zgrade (*Sâmbata Bihor Greco-Catholic Parish protiv Rumunjske**, stavak 65.), upravnom dozvolom u vezi sa zahtjevima za obavljanje zanimanja (*Bentham protiv Nizozemske*, stavak 36.), dozvolom za služenje alkoholnih pića (*Tre*

Traktörer Aktiebolag protiv Švedske, stavak 43.), ili spor o plaćanju naknade za profesionalnu bolest ili nesreću na poslu (*Chaudet protiv Francuske**, stavak 30.).

Na istoj je osnovi članak 6. primjenjiv na stegovni postupak pred profesionalnim tijelima, kad se radi o pravu baviti se nekom profesijom (*Le Compte, Van Leuven i De Meyere protiv Belgije*), na zahtjev zbog nemara, protiv države (*X protiv Francuske*), na tužbu za ukidanje upravne odluke štetne za podnositeljeva prava (*De Geouffre de la Pradelle protiv Francuske*), na upravni postupak koji se tiče zabrane ribarenja u vodama podnositelja (*Alatulkkila i drugi protiv Finske*, stavak 49.) i na postupak za prihvaćanje ponude na natječaju u kojemu se radi o pravu građanske naravi, kao što je pravo da se ne bude diskriminiran na osnovu vjerskog uvjerenja ili političkog mišljenja, kad se daje ponuda za ugovor o javnim radovima (*Tinnelly & Sons Ltd i drugi i McElduff i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 61.; suprotno *I.T.C. Ltd protiv Malte* (odluka)).

231. Članak 6. stavak 1. je primjenjiv na prigovor građanskopravne naravi istaknut u kaznenom postupku (*Perez protiv Francuske* [VV], stavci 70.-71.), osim u slučaju građanske tužbe podnesene samo da bi se ostvarila privatna osveta ili u kaznene svrhe (*Sigalas protiv Grčke**, stavak 29. i *Mihova protiv Italije** (odluka)). Konvencija ne daje nikakvo pravo, kao takvo, da se kazneno goni ili osudi trećega za kazneno djelo. Da bi ulazilo u doseg Konvencije, takvo pravo treba biti nerazdvojno od ostvarenja prava žrtve da pokrene građanski postupak u domaćem pravnom sustavu, čak i samo radi osiguranja simbolične naknade ili zaštite građanskog prava, kao što je pravo na „ugled” (*Perez protiv Francuske* [VV], stavak 70.; vidi također, glede dosude simbolične naknade, *Gorou protiv Grčke (br. 2)* [VV], stavak 24.). Stoga se članak 6. primjenjuje na postupke koji obuhvaćaju i građanskopravne zahtjeve od trenutka kad se podnositelj tog zahtjeva uključio u postupak kao građanska stranka, osim ako se na nedvosmislen način odrekao prava na naknadu štete.

232. Članak 6. stavak 1. primjenjiv je i na građanske tužbe kojima se traži naknada za zlostavljanje koje su navodno počinili zastupnici države (*Aksoy protiv Turske*, stavak 92.).

(f) Proširenje na ostale vrste sporova

233. Sud je presudio da je članak 6. stavak 1. primjenjiv na sporove koji se tiču socijalnih pitanja, uključujući postupke koji se odnose na otkaz koji zaposleniku dâ privatna tvrtka (*Buchholz protiv Njemačke*), postupak koji se tiče dodjele naknade iz socijalne skrbi (*Feldbrugge protiv Nizozemske*) ili socijalne pomoći, čak i kad se one ne temelje na plaćanju doprinosa (*Salesi protiv Italije*), kao i postupak koji se tiče obvezatnih doprinosa za socijalno osiguranje (*Schouten i Meldrum protiv Nizozemske*). U tim okolnostima Sud je zauzeo stajalište da su vidovi privatnog prava prevladali nad onima javnog prava. Uz to je presudio da postoje sličnosti između prava na naknadu socijalne skrbi i prava na dobivanje naknade iz zaklade privatnog prava za progon koji su vršili nacisti (*Woś protiv Poljske*, stavak 76.).

234. Sporovi koji se tiču javnih službenika spadaju u načelu u opseg članka 6. stavka 1. U presudi *Pellegrin protiv Francuske* [VV], stavci 64.-71.) Sud je prihvatio “funkcionalni” kriterij. Sud je odlučio prihvatiti novi pristup u presudi *Vilho Eskelinen i drugi protiv Finske* [VV], stavci 50-62. Sada se primjenjuje načelo prema kojem se pretpostavlja primjena članka 6., te tužena Vlada kao prvo treba dokazati da podnositelj, državni službenik, nema u nacionalnom pravnom sustavu pravo na pristup sudu, i, kao drugo, da je isključenje iz ostvarivanja prava na temelju članka 6. za tog državnog službenika opravdano. Ako je podnositelj imao pristup sudu na temelju nacionalnog pravnog sustava, primjenjuje se članak 6. (čak i na djelatne vojne časnike i njihove zahtjeve pred vojnim sudovima, vidi *Pridatchenko i drugi protiv Rusije*, stavak 47.). U odnosu na drugi kriterij, isključenje mora biti opravdano na “objektivnoj osnovi u interesu države”, što obvezuje državu da dokaže da je predmet spora o kojemu je riječ povezan s obnašanjem državne vlasti, ili da dovodi u pitanje posebnu vezu između državnog službenika i države. Tako u načelu ne može biti nikakvog

opravdanja za isključenje redovnih radnih sporova, kao što su oni koji se odnose na plaće, naknade ili slična prava, iz jamstava članka 6., na osnovi posebne naravi odnosa između konkretnog državnog službenika i države o kojoj je riječ (vidi na primjer spor glede prava policijskog osoblja na posebnu naknadu u *Vilho Eskelinen i drugi protiv Finske* [VV]). Nedavno je Sud, u svjetlu kriterija navedenih u presudi *Eskelinen* utvrdio da je članak 6. stavak 1. primjenjiv na postupak zbog nepoštenog otkaza zaposleniku veleposlanstva (tajnici i telefonistici u poljskom veleposlanstvu, vidi *Cudak protiv Litve* [VV], stavci 44.-47.), višem policijskom službeniku (*Šikić protiv Hrvatske*, stavci 18.-20.) ili vojnom časniku pred vojnim sudovima (*Vasilchenko protiv Rusije*, stavci 34.-36.), na postupke vezane uz pravo dobiti položaj parlamentarnog pomoćnika (*Savino i drugi protiv Italije**), i na stegovni postupak protiv suca (*Olujčić protiv Hrvatske*), na žalbu državnog odvjetnika protiv predsjedničke uredbe kojom se nalaže njegov premještaj (*Zalli protiv Albanije* (odluka) i druge predmete na koje se tamo upućuje) i na postupak u vezi profesionalne karijere carinika (pravo podnijeti zahtjev za interno napredovanje: vidi *Fiume protiv Italije**, stavci 33.-36.).

235. Ustavni sporovi mogu također doći u doseg članka 6. ako je ustavni postupak bio odlučan za ishod spora (o „građanskom“ pravu) pred redovnim sudovima (*Ruiz-Mateos protiv Španjolske*). Ovo se ne primjenjuje na sporove koji se odnose na predsjedničku uredbu kojom se državljanstvo pojedincu dodjeljuje kao iznimna mjera, ili na odlučivanje je li predsjednik prekršio svoju ustavnu prisegu, budući da se takvi postupci ne odnose na prava i obveze građanske naravi (*Paksas protiv Litve* [VV], stavci 65.-66.). Za primjenu članka 6. stavka 1. na privremenu mjeru koju je izdao Ustavni sud vidi predmet *Kübler protiv Njemačke*, stavci 47.-48.

236. I, konačno, članak 6. je također primjenjiv i na druge, ne strogo novčane stvari kao što su okoliš, gdje može doći do spora koji uključuje pravo na život, zdravlje i na zdrav okoliš (*Taşkın i drugi protiv Turske*); njegu djece (*McMichael protiv Ujedinjenog Kraljevstva*); organizaciju školovanja djece (*Ellès i drugi protiv Švicarske**, stavci 21.-23.); pravo na utvđenje očinstva (*Alaverdyan protiv Armenije* (odluka), stavak 33.); pravo na slobodu (*Laidin protiv Francuske (br. 2)**); organizaciju boravka zatvorenika (na primjer, sporovi koji se tiču ograničenja kojima su zatvorenici podvrgnuti zbog smještaja u jedinici pojačane sigurnosti, vidi *Enea protiv Italije* [VV], stavci 97.-107.) ili u ćeliji visoke sigurnosti (*Stegarescu i Bahrin protiv Portugala**)), ili stegovni postupak koji rezultira ograničenjem obiteljskih posjeta u zatvoru (*Gülmez protiv Turske*, stavak 30.); pravo na ugled (*Helmerts protiv Švedske*, stavak 27.); pravo na pristup administrativnim dokumentima (*Loiseau protiv Francuske* (odluka)), ili žalbu protiv unosa u policijski spis koji utječe na pravo na ugled, pravo na zaštitu vlasništva i mogućnost pronalazjenja zaposlenja i, na taj način, zarađivanja za život (*Pocius protiv Litve*, stavci 38.-46. i *Užukauskas protiv Litve*, stavci 32.-40.); pravo biti član neke udruge (*Sakellaropoulos protiv Grčke** (odluka) – slično tome, postupak za upis udruge tiče se prava udruge koja su građanske naravi, čak i ako prema domaćem zakonodavstvu pitanje slobode udruživanja pripada području javnog prava: vidi *APEH Üldözötteinek Szövetsége i drugi protiv Mađarske*, stavci 34.-35.); i, konačno, pravo nastaviti sveučilišni studij (*Emine Araç protiv Turske*, stavci 18.-25.), stav koji se *a fortiori* primjenjuje i u pogledu osnovnog obrazovanja (*Oršuš i drugi protiv Hrvatske* [VV], stavak 104.). Ovo proširenje omogućuje Sudu da na građanski dio članka 6. gleda kao da ne pokriva samo materijalna prava nego i pojedinačna prava osobne prirode.

(g) Isključene stvari

237. Dokazivanje da je spor novčane naravi nije samo po sebi dovoljno da privuče primjenjivost članka 6. stavka 1. na temelju njegovog civilnog dijela (*Ferrazzini protiv Italije* [VV], stavak 25.).

238. Neka od pitanja izvan dosega članka 6. su i porezni postupci: porezna pitanja još uvijek čine čvrstu jezgru prerogativa javne vlasti, pa stoga javna priroda odnosa između poreznog obveznika i zajednice i dalje prevladava (*Ferrazzini protiv Italije* [VV], stavak 29.). Slično, isključeni su i skraćeni postupci za izdavanje privremenih mjera koji se tiču carina ili nameta (*Emesa Sugar protiv Nizozemske* (odluka)).

239. Isto se primjenjuje i u području imigracije na ulazak, prebivalište i udaljavanje stranaca, u postupcima koji se tiču odobravanja političkog azila ili udaljavanja (zahtjev za izdavanje naloga kojim se ukida nalog za udaljavanje: vidi *Maaouia protiv Francuske* [VV] stavak 38.; izručenje: *Peñafiel Salgado protiv Španjolske** (odluka) i *Mamatkulov i Askarov protiv Turske* [VV], stavci 81.-83., te tužbe za naknadu štete tražitelja azila zbog odbijanja da mu se odobri azil: *Panjeheighalehei protiv Danske* (odluka)), usprkos mogućih ozbiljnih posljedica za privatni ili obiteljski život ili izgleda za zapošljavanje. Ova se neprimjenjivost proširuje na uključivanje stranca u Schengenski informacijski sustav: vidi *Dalea protiv Francuske** (odluka). Pravo imati putovnicu i pravo na državljanstvo nisu prava građanske naravi u smislu članka 6. (*Smirnov protiv Rusije* (odluka)). Međutim, pravo stranca da podnese zahtjev za radnu dozvolu može se podvesti pod članak 6., kako za poslodavca tako i za zaposlenika, čak i ako zaposlenik u domaćem pravnom sustavu nema *locus standi* za podnošenje tog zahtjeva, pod uvjetom da se radi o jednostavnoj postupovnoj prepreci koja ne utječe na bit prava (*Jurasic i Collegium Mehrerau protiv Austrije*, stavci 54.-62.).

240. Prema predmetu *Vilho Eskelinen i drugi protiv Finske* [VV], sporovi koji se odnose na javne službenike ne potpadaju pod doseg članka 6. ako su ispunjena dva utvrđena uvjeta (vidi stavak 234. u gornjem tekstu). To je slučaj kad je vojnik otpušten iz službe zbog stegovnih razloga, a ne može pobijati odluku pred sudovima, jer bi se pobijala posebna veza između podnositelja i države (*Suküt protiv Turske* (odluka)). Isto se primjenjuje na spor o ponovnom stupanju suca na dužnost nakon ostavke (*Apay protiv Turske** (odluka)).

241. I, na kraju, politička prava, kao pravo biti biran i zadržati mjesto (izborni spor: vidi *Pierre-Bloch protiv Francuske*, stavak 50.), pravo na mirovinu kao bivši zastupnik u parlamentu (*Papon protiv Francuske* (odluka)), ili pravo političke stranke na obavljanje svojih političkih aktivnosti (za predmet u vezi raspuštanja stranke vidi *Refah Partisi (The Welfare Party) i drugi protiv Turske** (odluka)) ne mogu se smatrati „pravima građanske naravi“ u smislu članka 6. stavka 1. Konvencije. Slično tome, postupak u kojem je nevladinoj organizaciji koja je promatrala parlamentarne izbore bio odbijen pristup dokumentima koji ne sadrže informacije u svezi samog podnositelja je izvan dosega članka 6. stavka 1. (*Geraguyun Khorhurd Patgamavorakan Akumb protiv Armenije* (odluka)).

Uz to, Sud je nedavno ponovno potvrdio da pravo izvještavati o stvarima izjavljenim javno pred sudom nije pravo građanske naravi (*Mackay i BBC Scotland protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 20.-22.).

(h) Primjenjivost članka 6. na sporedni postupak

242. U pravilu se ne smatra da se u prethodnom postupku, npr. u vezi izdavanja privremene mjere, kao što je privremena mjera zabrane, „odlučuje“ o građanskim pravima i obvezama i stoga taj postupak u pravilu ne spada unutar zaštite članka 6. (vidi, *inter alia*, *Verlagsgruppe News GmbH protiv Austrije* (odluka) i *Libert protiv Belgije** (odluka)). Međutim, Sud je nedavno odstupio od svoje prethodne sudske prakse i zauzeo novi pristup. U predmetu *Micallef protiv Malte* [VV], stavci 83.-86., Sud je utvrdio da će primjenjivost članka 6. na privremene mjere ovisiti o tome jesu li ispunjeni određeni uvjeti. Kao prvo, pravo o kojemu se radi i u glavnom postupku i u postupku za izdavanje privremene mjere treba biti „građanske naravi“ u smislu Konvencije. Kao drugo, priroda privremene mjere, njezin predmet i svrha kao i njezini učinci na pravo o kojemu je riječ trebaju biti podvrgnuti

detaljnem ispitivanju. Članak 6. će biti primjenjiv uvijek kad se može smatrati da se privremenom mjerom stvarno odlučuje o pravu ili obvezi građanske naravi o kojima se radi, bez obzira na to koliko dugo je ta mjera na snazi. Članak 6. je primjenjiv na prethodni postupak kojim se želi ostvariti ista svrha kao i u glavnom postupku koji je u tijeku, kad je privremena mjera odmah ovršiva i za sobom povlači odluku o istom pravu (*RTBF protiv Belgije**, stavci 64.-65.).

243. Što se tiče kaznenog i građanskog postupka koji slijede jedan za drugim, ako domaće pravo države propisuje postupak koji se sastoji od dvije faze, prve, u kojoj sud presuđuje o tome postoji li pravo na naknadu štete i druge, kad određuje iznos, tada je razumno, u svrhu članka 6. stavka 1. Konvencije, smatrati da se o pravu građanske naravi nije odlučilo sve dok se ne donese odluka o točnom iznosu: odlučivanje o pravu povlači za sobom ne samo odluku o postojanju prava, nego i o njegovom opsegu ili načinu na koji se može ostvarivati, a to naravno uključuje procjenu štete (*Torri protiv Italije*, stavak 19.).

244. Glede ovrhe sudskih odluka, članak 6. stavak 1. Konvencije primjenjuje se na sve faze pravnog postupka za "odlučivanje o ... pravima i obvezama građanske naravi", ne isključujući faze nakon presude o osnovanosti. Ovrha presude koju je donio sud mora se stoga smatrati sastavnim dijelom „suđenja“ u svrhu članka 6. (*Hornsby protiv Grčke*, stavak 40. i *Romańczyk protiv Francuske**, stavak 53., u vezi ovrhe presude kojom je dosuđena isplata neplaćenog uzdržavanja). Bez obzira je li članak 6. primjenjiv na početni postupak, ovršna isprava kojom se utvrđuju građanska prava ne mora nužno biti rezultat postupka na koji je primjenjiv članak 6. (vidi *Buj protiv Hrvatske*, stavak 19.). *Exequatur* pljenidbenog naloga stranog suda spada u doseg članka 6., ali pod njegov građanski dio (*Saccoccia protiv Austrije* (odluka)).

245. U slučaju prijedloga za ponavljanje postupka, članak 6. nije primjenjiv na postupak povodom prijedloga za ponavljanje građanskog postupka koji je završen konačnom odlukom (*Sablon protiv Belgije**, stavak 86.). Isti razlozi vrijede i za prijedlog za ponavljanje postupka nakon što Sud utvrdi povredu Konvencije (*Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) protiv Švicarske (br. 2)* [VV], stavak 24.). Međutim, postoje i vrlo rijetki predmeti u kojima je postupak koji je u domaćem pravnom sustavu označen kao podnošenje prijedloga za ponavljanje postupka bio jedini pravni put za traženje zadovoljštine u odnosu na zahtjeve građanske naravi, te je stoga presuđeno da je njegov ishod bio odlučan za podnositeljeva "prava i obveze građanske naravi" (*Melis protiv Grčke**, stavci 19.-20.).

2. Pojam "optužba za kazneno djelo"

Članak 6. stavak 1. - Pravo na pošteno suđenje

1 "Svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni, neovisni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama, ili o sumnji ili optužbi zbog kaznjivog djela. ...

(a) Opća načela

246. Pojam "optužba za kazneno djelo" ima "autonomno" značenje, neovisno od kategorizacije primjenjene u nacionalnom pravnom sustavu države članice (*Adolf protiv Austrije*, stavak 30.).

247. Pojam "optužba za kazneno djelo" treba tumačiti u smislu Konvencije. Tako ga se može definirati kao "službenu obavijest danu pojedincu od strane nadležne vlasti o navodu da je počinio kazneno djelo". Ova definicija također odgovara testu je li "došlo do bitnog

utjecanja na situaciju [osumnjichenika]” (vidi, na primjer, *Deweer protiv Belgije*, stavci 42. i 46. i *Eckle protiv Njemačke*, stavak 73.). Tako je, na primjer, izjava koju je neka osoba dala tijekom provjere na cesti, a da nije bila obaviještena o razlozima ispitivanja, ili o naravi i razlozima sumnje protiv nje, ili joj nije bilo rečeno da se njena izjava može iskoristiti protiv nje, „bitno utjecala“ na njenu situaciju, iako nije bila formalno optužena za neko kazneno djelo (*Aleksandr Zaichenko protiv Rusije*, stavak 43.). Sud je također presudio da je osoba zadržana od policije, od koje se tražilo da dade prisegu prije nego što je ispitana kao svjedok, već bila podvrgnuta “optužbi za kazneno djelo”, te je imala pravo braniti se šutnjom (*Brusco protiv Francuske**, stavci 46.-50.).

248. Glede autonomnog pojma “kazneno”, Konvencija se ne protivi kretanju prema “dekriminalizaciji” u državama ugovornicama. Međutim, djela koja su nakon dekriminalizacije klasificirana kao “prekršajna”, mogu se podvesti pod autonomni pojam „kaznenog“ djela. Ukoliko bi se državama dala sloboda da isključe ta djela, to bi moglo dovesti do rezultata koji su nespojivi sa ciljem i svrhom Konvencije (*Öztürk protiv Njemačke*, stavak 49.).

249. Polazna točka za ocjenu primjenjivosti kaznenog vida članka 6. Konvencije temelji se na uvjetima navedenim u predmetu *Engel i drugi protiv Nizozemske* (stavci 82.-83.): (1) klasifikacija u domaćem pravu; (2) narav djela; (3) težina sankcije kojoj se dotična osoba izlaže.

250. Prvi uvjet ima relativnu težinu i služi samo kao polazna točka. Ako domaće pravo klasificira neko djelo kao kazneno, tada će to biti odlučno. Inače će Sud gledati i pozadinu iza nacionalne klasifikacije i ispitati materijalnu stvarnost postupka o kojemu je riječ.

251. Kod ocjenjivanja drugog uvjeta koji se smatra važnijim (*Jussila protiv Finske* [VV], stavak 38.), mogu se razmatrati slijedeći čimbenici:

- je li pravno pravilo o kojemu je riječ usmjereno samo prema nekoj konkretnoj skupini ili je opće obvezujućeg značaja (*Bendenoun protiv Francuske*, stavak 47.);
- je li postupak pokrenulo neko javno tijelo sa zakonskim ovlastima za izvršenje (*Benham protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 56.);
- ima li to pravno pravilo kaznenu ili odvratajuću svrhu (*Öztürk protiv Njemačke*, stavak 53.; *Bendenoun protiv Francuske*, stavak 47.);
- ovisi li izricanje kazne o utvrđenju krivnje (*Benham protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 56.);
- kako je usporediv postupak klasificiran u drugim državama članicama Vijeća Europe (*Öztürk protiv Njemačke*, stavak 53.);
- činjenica da neko djelo nema za posljedicu upis u kaznenu evidenciju može biti značajna, ali nije odlučna, budući da je obično odraz domaće klasifikacije (*Ravnsborg protiv Švedske*, stavak 38.).

252. Treći se uvjet utvrđuje pozivanjem na najveću zapriječenu kaznu u mjerodavnom pravu (*Campbell i Fell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 72. i *Demicoli protiv Malte*, stavak 34.).

253. Drugi i treći uvjet naveden u *Engel i drugi protiv Nizozemske*, su alternativni, a ne nužno kumulativni. Da bi se smatralo da je članak 6. primjenjiv dovoljno je da se djelo o kojem je riječ po svojoj prirodi smatra „kaznenim“ sa stajališta Konvencije, ili da je za to djelo toj osobi zapriječena kazna koja po svojoj prirodi i stupnju težine, pripada općenito “kaznenoj“ sferi (*Öztürk protiv Njemačke*, stavak 54.; *Lutz protiv Njemačke*, stavak 55.). Kumulativan pristup može međutim biti prihvaćen kad odvojena analiza svakog uvjeta ne

omogućuje dolaženje do jasnog zaključka o postojanju optužbe za kazneno djelo (*Bendenoun protiv Francuske*, stavak 47.).

254. Kad koriste izraze “optužba za kazneno djelo” i “optužen za kazneno djelo” tri stavka članka 6. upućuju na istovjetne situacije. Stoga će test primjenjivosti članka 6. na temelju njegove kaznene glave biti isti za sva tri stavka.

(b) Primjena općih načela

Stegovni postupak

255. Djela protiv vojne stege, za koja je zapriječena kazna upućivanja u stegovnu jedinicu na razdoblje od nekoliko mjeseci, spadaju u opseg kaznene glave članka 6. Konvencije (*Engel i drugi protiv Nizozemske*, stavak 85.). Suprotno tome, strogi zatvor na dva dana smatralo se prekratkog trajanja da bi pripadalo sferi „kaznenog prava“ (ibid.).

256. Članak 6. je očito primjenjiv na postupak pred vojnim sudom (*Findlay protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 69.).

257. U odnosu na profesionalni stegovni postupak, to pitanje ostaje otvoreno budući da je Sud smatrao potrebnim donijeti odluku o toj stvari, zaključivši da postupak spada unutar građanske glave (*Albert i Le Compte protiv Belgije*, stavak 30.). U slučaju stegovnog postupka koji je pokrenut uslijed obvezatnog umirovljenja državnog službenika, Sud je utvrdio da taj postupak nije “kazneni” u smislu članka 6. u mjeri u kojoj domaće vlasti uspijevaju odluku držati u čisto upravnoj sferi (*Moulet protiv Francuske* (odluka)).

258. Pružajući „dužnu pažnju“ zatvorskom kontekstu i posebnom stegovnom režimu u zatvoru, članak 6. se može primijeniti na djela protiv zatvorske stege s obzirom na narav optužbi i narav i težinu kazni (optužbe za prijetnju ubojstvom probacijskog službenika i napad na zatvorskog čuvara, koji je doveo do četrdeset i sedam dodatnih dana pritvora u predmetu *Ezeh i Connors protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 82.; obratno, vidi *Štitić protiv Hrvatske*, stavci 51.-63., gdje se smatralo da članak 6. nije primjenjiv na stegovni postupak koji je doveo do kazne od sedam dana samice i ograničenja kretanja podnositelja u zatvoru tijekom tri mjeseca, bez produljenja njegove zatvorske kazne).

259. Međutim, postupak koji se tiče zatvorskog sustava kao takvog ne spada u opseg članka 6. Tako se, na primjer, smještaj zatvorenika u jedinicu visokog nadzora ne tiče optužbe za kazneno djelo; pristup sudu radi pobijanja takve mjere i ograničenja koja idu uz nju treba ispitati na temelju građanske glave članka 6. stavka 1. (*Enea protiv Italije* [VV], stavak 98.).

260. Smatra se da mjere koje odredi sud na temelju pravila koja se tiču ponašanja koja predstavljaju povredu reda u postupku pred njim (vrijeđanje suda) spadaju izvan opsega članka 6., jer su slične vršenju stegovnih ovalsti (*Ravnsborg protiv Švedske*, stavak 34. i *Putz protiv Austrije*, stavci 33.-37.). Međutim, narav i težina kazne može učiniti članak 6. primjenjivim na kažnjavanje zbog vrijeđanja suda kad je ono u domaćem pravu određeno kao kazneno djelo (*Kyprianou protiv Cipra* [VV], stavci 61.-64., kazna od pet dana zatvora) ili kao disciplinsko djelo (*Zaicevs protiv Latvije*, stavci 31.-36., kazna od tri dana disciplinskog pritvora).

13. Glede povrede tajnosti sudske istrage, treba s jedne strane razlikovati osobe koje su iznad svega vezane povjerljivošću istrage, kao što su suci, odvjetnici i svi blisko povezani s funkcioniranjem sudova, i, s druge strane, stranke koje ne spadaju u stegovnu sferu sudskog sustava (*Weber protiv Švicarske*, stavci 33.-34.).

14. Glede vrijeđanja parlamenta, Sud razlikuje ovlasti zakonodavca da uređuje vlastite postupke u slučaju povrede povlastice primjenjive na njegove članove s jedne strane i, s druge strane, proširenu nadležnost da kazni ne-članove za čine koji su se dogodili negdje drugdje. Ovo se prvo može po naravi smatrati stegovnim, dok međutim Sud smatra da je ovo drugo kazneno, vodeći računa o općoj primjeni i težini moguće kazne koja bi mogla biti izrečena (zatvor do 60 dana i novčana kazna u *Demicoli protiv Malte*, stavak 32.).

Upravni postupak, porezni postupak, carinski postupak i postupak tržišnog natjecanja

15. Slijedeći prekršaji mogu spadati u opseg kaznene glave članka 6.:

- prometna djela za koja je zapriječena novčana kazna ili ograničenja vožnje, kao što su kazneni bodovi ili gubitak vozačke dozvole (*Lutz protiv Njemačke*, stavak 182.; *Schmautzer protiv Austrije* i *Malige protiv Francuske*);
- prekršaji protiv javnog reda i mira (*Lauko protiv Slovačke*);
- djela protiv propisa o socijalnoj sigurnosti (neprijavlivanje zaposlenja, usprkos skromne izrečene novčane kazne; vidi : *Hüseyin Turan protiv Turske**, stavci 18.-21.).

16. Suprotno tome, Sud ne smatra da je članak 6. primjenjiv na mjeru opreza kao što je trenutno oduzimanje vozačke dozvole (*Escoubet protiv Belgije* [VV]).

17. Smatralo se da se članak 6. primjenjuje na postupak naplate porezne kazne, na temelju slijedećih elemenata: (1) zakon koji određuje kazne odnosi se na sve građane u njihovom svojstvu poreznih obveznika; (2) porezna kazna nije predviđena kao novčana naknada za štetu, nego u biti kao sankcija koja odvraća ponovno počinjenje djela; (3) izrečena je na temelju općeg pravila i s odvrćajućom i kažnjavajućom svrhom i (4) ta je kazna znatna (*Bendenoun protiv Francuske*). Kaznena narav djela može biti dovoljna da članak 6. bude primjenjiv, bez obzira na iznos kazne (10% ponovno procijenjene porezne obveze u *Jussila protiv Finske* [VV], stavak 38.).

266. Međutim, članak 6. se ne proteže niti na “obični” postupak za razrezivanje poreza niti na postupak koji se odnosi na kamatu na zakašnjelo plaćanje, u mjeri u kojoj je u biti usmjeren plaćanju novčane naknade štete poreznim vlastima, a ne odvrćanju od ponovnog počinjenja (*Mieg de Boofzheim protiv Francuske* (odluka)).

187. Presuđeno je da se članak 6. primjenjuje u svojoj kaznenoj glavi na carinsko pravo (*Salabiaku protiv Francuske*), pravo tržišnog natjecanja (*Société Stenuit protiv Francuske*) i na novčane kazne koje je sud izrekao u pitanjima financijske naravi (*Guisset protiv Francuske*).

Politička pitanja

268. Sankcije u izbornom postupku, kao što su gubitak prava biti biran i obveza plaćanja riznici iznosa jednakog prekomjernim izbornim izdacima, ne spadaju pod kaznenu glavu članka 6. (*Pierre-Bloch protiv Francuske*, stavci 53.-60.).

269. Postupak koji se odnosi na raspuštanje političkih stranaka tiče se političkih prava i stoga ne spada u doseg članka 6. stavka 1. (*Refah Partisi (the Welfare Party) i drugi protiv Turske** (odluka)).

270. Presuđeno je da se članak 6. ne primjenjuje na istrage povjerenstava koje je osnovao parlament, budući da ta tijela istražuju pitanja od općeg i javnog interesa (*Montera protiv Italije** (odluka)).

271. Glede postupka lustracije Sud je nedavno zaključio da prevladavanje vidova s kaznenom konotacijom (priroda djela, neistinita izjava o lustraciji, te narav i težina kazne, zabrana obavljanja određenih profesija kroz dugo razdoblje) mogu dovesti taj postupak u doseg kaznene glave članka 6. (*Matyjek protiv Poljske* (odluka); obratno, vidi *Sidabras i Džiautas protiv Litve* (odluka)).

272. Presuđeno je da se članak 6. primjenjuje u svom kaznenom vidu na postupak za razrješenje predsjednika neke zemlje zbog teške povrede ustava (*Paksas protiv Litve* [VV], stavci 66.-67.).

Izgon i izručenje

273. Postupak za izgon stranaca ne spada pod kaznenu glavu članka 6., bez obzira na činjenicu da se može pokrenuti u kontekstu kaznenog postupka (*Maaouia protiv Francuske* [VV], stavak 39.). Isti isključivi pristup primjenjuje se na postupak izručenja (*Peñafiel Salgado protiv Španjolske** (odluka)) ili na postupak koji se odnosi na europski uhidbeni nalog (*Monedero Angora protiv Španjolske** (odluka)).

274. Obratno, međutim, zamjena zatvorske kazne deportiranjem, izgonom iz nacionalnog državnog područja kroz deset godina, pri čemu dotičnoj osobi nije dana prilika da iznese svoje mišljenje i nisu uzete u obzir nikakve okolnosti osim kvazi-automatske primjene nove odredbe kaznenog prava, mora se smatrati kaznom na istoj osnovi kao i ona izrečena u vrijeme prvotne osude (*Gurguchiani protiv Španjolske**, stavci 40. i 47.-48.).

Različite faze kaznenog postupka, sporednih postupaka i naknadnih pravnih sredstava

275. Mjere donesene radi sprečavanja nereda ili kriminala nisu pokrivene jamstvima članka 6. (poseban nadzor od strane policije: vidi *Raimondo protiv Italije*, stavak 43. ili upozorenje koje je policija dala maloljetniku koji je počinio nepristojne napade na djevojke iz svoje škole: *R. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)).

276. Članak 6. može biti primjenjiv u slučajevima prisile da se svjedoči čak i ako nema nikakvog postupka, ili kad je podnositelj oslobođen u postupku koji je u podlozi (na primjer, kad osoba upisana kao vlasnik vozila bude novčano kažnjena zbog odbijanja da dade informacije o identitetu vozača koji je navodno počinio prometno cestovno djelo, iako temeljni postupak, vidi *O'Halloran i Francis protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 35.).

277. Kazneni dio članka 6. stavka 1. u načelu se ne aktivira u postupku koji se tiče zahtjeva za pravnu pomoć (*Gutfreund protiv Francuske*, stavci 36.-37.).

278. U načelu, mjere zapljene koje negativno utječu na vlasnička prava trećih strana, ako nema nikakve prijetnje kaznenim postupkom protiv njih, ne predstavljaju „odlučivanje o optužbi za kazneno djelo“ (oduzimanje zrakoplova u *Air Canada protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 54. i zapljena zlatnika u *AGOSI protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 65.-66.). Međutim, upozorenje u prekršajnom postupku i oduzimanje publikacije (poticanje etničke mržnje) s obzirom na njihovu odvraćajuću svrhu i težinu kazne pripadaju kaznenoj sferi (*Balsytė-Lideikienė protiv Litve*, stavak 61.).

279. Vezano uz predraspravnu fazu (izvidi, istraga), Sud razmatra kazneni postupak u cjelini. Stoga neki zahtjevi članka 6., kao što su zahtjev razumnog roka ili pravo na obranu, mogu također biti relevantni u ovoj fazi postupka u mjeri u kojoj postoji vjerojatnost da će poštenost postupka biti ozbiljno narušena jer ih se na početku nije poštovalo (*Imbrioscia protiv Švicarske*, stavak 36.). Međutim, način na koji se ta jamstva primjenjuju tijekom prethodne istrage ovisi o posebnim značajkama postupka i okolnostima predmeta (*John Murray protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 62.).

280. Iako istražni suci ne odlučuju o „optužbi za kazneno djelo“, koraci koje poduzmu imaju izravan utjecaj na vođenje i poštenost naknadnog postupka, uključujući i samo suđenje. Prema tome, može se smatrati da je članak 6. stavak 1. primjenjiv na istražni postupak koji vodi istražni sudac, iako se možda ne primjenjuju neka od postupovnih osiguranja predviđena člankom 6. stavkom 1. (*Vera Fernández-Huidobro protiv Španjolske**, stavci 108.-14.).

281. Glede prekida kaznenog postupka zbog parlamentarnog imuniteta, iako ne postoji nikakvo pravo na temelju članka 6. Konvencije na neki konkretan ishod postupka, ili, kao rezultat toga, na formalnu osudu ili oslobađajuću odluku nakon podizanja optužbe za kazneno djelo, nesporno postoji pravo da o nečijem predmetu odluči sud u razumnom roku, nakon što je pokrenut sudski postupak. Prema tome, nemogućnost zastupnika u parlamentu da mu se ukine njegov parlamentarni imunitet kako bi se branio u kaznenom postupku koji je prekinut

do isteka njegovog mandata spada u doseg članka 6. stavka 1. (*Kart protiv Turske* [VV], stavci 67.-70.).

282. Članak 6. stavak 1. je primjenjiv tijekom cijelog postupka odlučivanja o „optužbi za kazneno djelo“, uključujući i postupak izricanja kazne (na primjer postupak oduzimanja imovine, što omogućuje nacionalnim sudovima da ocjene iznos imovine koji treba oduzeti: vidi *Phillips protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 39.). Članak 6. može na temelju svojeg kaznenog vida biti primjenjiv i na postupak koji dovede do rušenja kuće izgrađene bez građevinske dozvole, budući da se rušenje može smatrati „kaznom“ (*Hamer protiv Belgije*, stavak 60.; vidi, u odnosu na članak 7., oduzimanje zemlje zbog nezakonite gradnje u obalnom području u *Sud Fondi Srl i drugi protiv Italije** (odluka)). Međutim, nije primjenjiv na postupak za usklađivanje osuđujuće odluke s povoljnijim odredbama novog Kaznenog zakona (*Nurmagomedov protiv Rusije*, stavak 50.).

283. Postupak koji se tiče izvršenja odluka o kazni, kao što je postupak za primjenu oprosta (*Montcornet de Caumont protiv Francuske* (odluka)), postupak pomilovanja (*Aldrian protiv Austrije* (odluka)), postupak transfera na temelju Konvencije o transferu osuđenih osoba (*Szabó protiv Švedske* (odluka), ali vidi, za obratno utvrđenje, predmet *Buijen protiv Njemačke*, stavci 40.-45., u svjetlu osobitih okolnosti predmeta), ili postupak *exequatur* koji se odnosi na ovrhu naloga o oduzimanju stvari kojeg je donio strani sud (*Saccoccia protiv Austrije* (odluka)), ne spadaju u opseg kaznene glave članka 6.

1984. Jamstva članka 6. se u načelu primjenjuju na revizije (*Meftah i drugi protiv Francuske* [VV], stavak 40.) i na postupke pred ustavnim sudom (*Gast i Popp protiv Njemačke*, stavci 65.-66.); vidi također *Caldas Ramírez de Arrellano protiv Španjolske* (odluka) kad su takvi postupci daljnja faza relevantnog kaznenog postupka, a njihovo rješenje može biti odlučno za osuđene osobe.

285. Konačno, članak 6. se ne primjenjuje na postupak za obnovu postupka zato što osoba čija je osuda postala konačna i koja traži obnovu svoga predmeta nije „optužena za kazneno djelo“ u smislu tog članka (*Fischer protiv Austrije* (odluka)). Može se smatrati da se samo novi postupak, nakon što bude dozvoljena obnova postupka, tiče odlučivanja o optužbi za kazneno djelo (*Löffler protiv Austrije*, stavci 18.-19.). Slično tome, članak 6. se ne primjenjuje na zahtjev za obnovu kaznenog postupka nakon što je Sud utvrdio povredu (*Öcalan protiv Turske** (odluka)). Međutim postupak za nadzorno preispitivanje koji dovede do izmjene konačne presude spada pod kaznenu glavu članka 6. (*Vanyan protiv Rusije*, stavak 58.).

(c) Odnos s drugim člancima Konvencije ili njenim Protokolima

286. Podstavkom (c) članka 5. stavka 1. dozvoljeno je lišenje slobode samo u vezi s kaznenim postupkom. To je očito iz izričaja, koji treba tumačiti i u vezi s podstavkom (a) i stavkom 3., koji s njim čini cjelinu (*Ciulla protiv Italije*, stavak 38.). Stoga je pojam „optužba za kazneno djelo“ bitan i za primjenjivost jamstava članka 5. stavaka 1. (a) i (c) i 3. (vidi, na primjer, *Steel i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 49.). Slijedi da postupak koji se odnosi samo na jednu od osnova navedenih u drugim podstavcima članka 5. stavka 1., kao što je zadržavanje osobe s psihičkim problemima (podstavak (e)) ne spada u opseg članka 6., pod njegovom kaznenom glavom (*Aerts protiv Belgije*, stavak 59.).

287. Iako postoji bliska veza između članka 5. stavka 4. i članka 6. stavka 1. u području kaznenog postupka, treba imati na umu da ova dva članka nastoje ostvariti drugačije svrhe i stoga se kaznena glava članka 6. ne primjenjuje na postupak za preispitivanje zakonitosti pritvora koji spada u opseg članka 5. stavka 4., koji je *lex specialis* u odnosu na članak 6. (*Reinprecht protiv Austrije*, stavci 36., 39., 48. i 55.).

2088. Pojam „kazna“ iz članka 7. Konvencije također je samostalan (*Welch protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 27.). Sud kao polaznu točku pri svakoj ocjeni „kazne“ o kojoj je riječ uzima pitanje je li odnosna mjera izrečena nakon osude za „kazneno djelo“. U tom

pogledu treba primijeniti trostruki test naveden u *Engel i drugi (Brown protiv Ujedinjenog Kraljevstva)* (odluka)).

289. Konačno, pojmovi „kazneno djelo“ i „kazna“ mogu biti bitni i za primjenjivost članaka 2. i 4. Protokola br. 7. (*Greco protiv Rumunjske**, stavak 81. i *Sergey Zolotukhin protiv Rusije* [VV], stavci 52.-57.).

3. Pojmovi "privatni život" i "obiteljski život"

Članak 8. - Pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života

„1. Svatko ima pravo na poštivanje svog privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.
2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je to u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.“

(a) Opseg članka 8.

290. Člankom 8. nastoji se zaštititi osobna samostalnost: privatni život, obiteljski život, dom i dopisivanje neke osobe, a to su područja koja nisu međusobno isključiva i mjera može istovremeno predstavljati miješanje i u privatni i u obiteljski život (*Menteş i drugi protiv Turske*, stavak 73.; *Stjerna protiv Finske*, stavak 37.; *López Ostra protiv Španjolske*, stavak 51.; *Burghartz protiv Švicarske*, stavak 24. i *Płoski protiv Poljske*, stavak 32.).

(b) Područje "privatnog života"

291. Ne postoji iscrpna definicija pojma „privatni život“ (*Niemietz protiv Njemačke*, stavak 29.), već je to širok pojam (*Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 57. i *Pretty protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 61.) koji obuhvaća slijedeća područja:

- tjelesni i psihološki integritet neke osobe (*X i Y protiv Nizozemske*, stavak 22.), uključujući liječenje i psihijatrijske preglede (*Glass protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 70.-72.; *Y.F. protiv Turske*, stavak 33., koji se tiče prisilnog liječničkog pregleda; *Matter protiv Slovačke*, stavak 64.; *Worwa protiv Poljske*, stavak 80.) i mentalnog zdravlja (*Bensaid protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 47.); tjelesni integritet trudnice u odnosu na pobačaj (*Tysiāc protiv Poljske*, stavci 107. i 110. i *A, B i C protiv Irske* [VV], stavci 244.-46.); i tjelesni i psihički integritet žrtava nasilja u obitelji (*Hajduová protiv Slovačke*, stavak 46.);
- vidovi tjelesnog i društvenog identiteta pojedinca (na primjer, pravo pribaviti informacije kako bi se otkrilo svoje podrijetlo i identitet roditelja: vidi *Mikulić protiv Hrvatske*, stavak 53. i *Odièvre protiv Francuske* [VV], stavak 29.); u svezi oduzimanja dokumenata potrebnih za dokazivanje identiteta neke osobe, vidi *Smirnova protiv Rusije*, stavci 95.-97.;
- osobno ime i prezime pojedinca (*Mentzen protiv Latvije* (odluka); *Burghartz protiv Švicarske*, stavak 24.; *Guillot protiv Francuske*, stavci 21.-22.; *Güzel Erdagöz protiv Turske**, stavak 43. i *Losonci Rose i Rose protiv Švicarske**, stavak 26.);
- bračni status neke osobe kao sastavni dio njenog osobnog i društvenog identiteta (*Dadouch protiv Malte*, stavak 48.);
- utvrđivanje pravnih odredbi koje se primjenjuju na odnose oca s njegovim navodnim djetetom (na primjer, u postupku za osporavanje očinstva, *Rasmussen protiv Danske*, stavak 33. i *Yildirim protiv Austrije* (odluka));

- pravo na lik i na fotografije pojedinca (*Von Hannover protiv Njemačke*, stavci 50.-53.; *Sciacca protiv Italije*, stavak 29. i *Reklos i Davourlis protiv Grčke*, stavak 40.);
- ugled pojedinca (*Chauvy i drugi protiv Francuske*, stavak 70.; *Pfeifer protiv Austrije*, stavak 35.; *Petrina protiv Rumunjske**, stavak 28. i *Polanco Torres i Movilla Polanco protiv Španjolske**, stavak 40.) i čast (*A. protiv Norveške*, stavak 64.);
- rodni identitet (*B. protiv Francuske*, stavci 43.-63.), uključujući pravo na pravno priznanje post-operativnih transseksualaca (*Christine Goodwin protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 77.);
- seksualna orijentacija (*Dudgeon protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 41.);
- seksualni život (ibid.; *Laskey, Jaggard i Brown protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 36. i *A.D.T. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 21.-26.);
- pravo uspostaviti i razvijati odnos s drugim ljudskim bićima i vanjskim svijetom (*Niemietz protiv Njemačke*, stavak 29.);
- društvene veze između naseljenih migranata i zajednice u kojoj žive, bez obzira na postojanje „obiteljskog života“ (*Üner protiv Nizozemske* [VV], stavak 59.);
- emocionalni odnosi između dvije osobe istog spola (*Mata Estevez protiv Španjolske* (odluka));
- pravo na osobni razvoj i osobnu autonomiju (*Pretty protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 61. i 67., u vezi odabira neke osobe da izbjegne ono što smatra nečasnim i stresnim u svom životu), iako to ne obuhvaća svaku javnu aktivnost u koju se osoba može htjeti uključiti s drugim ljudskim bićima (na primjer, lov na divlje sisavce psima u *Friend i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), stavci 40.-43.);
- pravo pojedinca da odluči kako i kad će se okončati njegov život, ako je u položaju slobodno izraziti svoju volju u tom pogledu i postupiti u skladu tom odlukom (*Haas protiv Švicarske**, stavak 51.);
- pravo na poštivanje odabira da se postane ili ne postane roditeljem; u genetskom smislu (*Evans protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 71.), uključujući i pravo izbora okolnosti pod kojima će netko postati roditelj (*Ternovszky protiv Mađarske*, stavak 22., u odnosu na porod kod kuće). Međutim, Sud je ostavio otvorenim pitanje treba li pravo biti posvojitelj spadati u doseg članka 8. uzetog zasebno, priznavši da pravo samaca da zatraže odobrenje za posvajanje u skladu s nacionalnim zakonodavstvom spada „u domašaj“ članka 8. (*E.B. protiv Francuske* [VV], stavci 46. i 49.; vidi također, u vezi postupka za osiguranje pristupa posvojenju, *Schwizgebel protiv Švicarske**, stavak 73.). Konvencija ne jamči pravo da osoba koja je posvojila dijete prekine posvojenje (*Goția protiv Rumunjske** (odluka));
- aktivnosti profesionalne ili poslovne naravi (*Niemietz protiv Njemačke*, stavak 29.; *Halford protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 44.; i *Özpinar protiv Turske**, stavak 46.) i ograničenja pristupa određenim profesijama ili zaposlenju (*Sidabras i Džiautas protiv Litve*, stavci 47.-50.; *Bigaeva protiv Grčke**, stavci 22.-25.);
- spisi ili podaci osobne ili javne naravi (na primjer, informacije o političkim aktivnostima neke osobe) koje su prikupile i pohranile službe sigurnosti ili druga tijela državne vlasti (*Rotaru protiv Rumunjske* [VV], stavci 43.-44.; *Amann protiv Švicarske* [VV], stavci 65.-67. i *Leander protiv Švedske*, stavak 48.; glede DNK profila, uzoraka stanica i otisaka prstiju, vidi *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavci 68.-86.; glede unosa u nacionalnu bazu podataka počinitelja seksualnih kaznenih djela, vidi *Gardel protiv Francuske**, stavak 58.);

- informacije o zdravlju neke osobe (na primjer, informacije o zaraženosti HIV-om, vidi *Z. protiv Finske*, stavak 71. i *C.C. protiv Španjolske**, stavak 33; ili o reproduktivnim sposobnostima: vidi *K.H. i drugi protiv Slovačke*, stavak 44.) i informacije o rizicima za nečije zdravlje (*McGinley i Egan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 97. i *Guerra i drugi protiv Italije*, stavak 60.);
- etnički identitet (*S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 66. i *Ciubotaru protiv Moldavije*, stavak 53.) i pravo pripadnika nacionalne manjine da zadrže svoj identitet i vode privatni i obiteljski život u skladu s tom tradicijom (*Chapman protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 73.);
- informacije o osobnim, vjerskim i filozofskim uvjerenjima (*Folgerø i drugi protiv Norveške* [VV], stavak 98.);
- određena prava osoba s invaliditetom: presuđeno je da je članak 8. primjenjiv na zahtjev da osoba plati porez na izuzeće od vojne obveze usprkos tome što je utvrđeno da je nesposobna za vojnu službu (*Glor protiv Švicarske**, stavak 54.), ali ne na pravo osobe s invaliditetom da dobije pristup plaži i moru tijekom svojeg godišnjeg odmora (*Botta protiv Italije*, stavak 35.).

292. Neki od mogućih oblika miješanja u pravo na poštivanje privatnog života su:

- pretrage i oduzimanja imovine (*McLeod protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 36. i *Funke protiv Francuske*, stavak 48.);
- zaustavljanje i pretraga osobe na javnom mjestu (*Gillan i Quinton protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 61.-65.);
- nadzor komunikacija i telefonskih razgovora (*Halford protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 44. i *Weber i Saravia protiv Njemačke* (odluka), stavci 76.-79.), iako ne nužno i korištenje prikriivenih istražitelja (*Lüdi protiv Švicarske*, stavak 40.);
- video nadzor javnih mjesta kad se snimaju vizualni podaci, pohranjuju i pokazuju javnosti (*Peck protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 57.-63.);
- GPS nadzor osobe, te obrada i korištenje tako pribavljenih podataka (*Uzun protiv Njemačke**, stavak 52.);
- video nadzor zaposlenika koji vrši poslodavac (*Köpke protiv Njemačke* (odluka), u vezi blagajnice u supermaketu osumnjičene za krađu);
- teško zagađenje okoliša koje bi moglo utjecati na dobrobit pojedinaca i spriječiti ih da uživaju u svojim domovima, te tako negativno utjecati na njihov privatni i obiteljski život (*López Ostra protiv Španjolske*, stavak 51. i *Tătar protiv Rumunjske**, stavak 97.), uključujući smrad iz smetlišta blizu zatvora koji dolazi do ćelije zatvorenika, koja se smatra jedinim „životnim prostorom“ koji mu je na raspolaganju kroz nekoliko godina (*Brândușe protiv Rumunjske**, stavci 64.-67.) i zagađenje bukom (*Deés protiv Mađarske*, stavci 21.-24., koji se odnosi na buku koju stvara cestovni promet i *Mileva i drugi protiv Bugarske*, stavak 97., koji se odnosi na smetnje koje stvara računalni klub u stambenom bloku);
- pitanja koja se tiču sahrane članova obitelji, kad je članak 8. također primjenjiv, ponekad bez pojašnjenja Suda o tome odnosi li se miješanje na pojam privatnog života ili obiteljskog života: prekomjerno odugovlačenje vlasti da vrate tijelo djeteta nakon autopsije (*Pannullo i Forte protiv Francuske*, stavak 36.; odbijanje da se dozvoli prijenos urne koja sadrži pepeo supruga podnositeljice zahtjeva (*Elli Poluhas Dödsbo protiv Švedske*, stavak 24.); pravo majke da prisustvuje pokopu svog mrtvorodenog djeteta, moguće i uz obred, i da tijelo djeteta prevozi odgovarajuće vozilo (*Hadri-Vionnet protiv Švicarske**, stavak 52.);

- zabrana pobačaja kad se traži zbog zdravstvenih razloga ili dobrobiti neke osobe, iako se članak 8. ne može tumačiti kao da daje pravo na pobačaj (*A, B i C protiv Irske* [VV], stavci 214. i 216.);
- proizvoljno odbijanje državljanstva u određenim okolnostima, iako Konvencija ne daje pravo steći određeno državljanstvo kao takvo (*Karassev i obitelj protiv Finske* (odluka)).

293. Članak 8. osigurava pojedincima područje unutar kojeg mogu slobodno težiti ostvarenju i ispunjenju svoje osobnosti (*Brüggemann i Scheuten protiv Njemačke*, stavak 55.), nije ograničen na mjere koje utječu na osobe u njihovom domu ili privatnim prostorijama: postoji zona međusobnog djelovanja između osobe i ostalih, čak i u javnom kontekstu, koja može spadati u opseg privatnog života (*P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 56. i 57.).

294. Neće svaki čin koji negativno utječe na tjelesni ili moralni integritet predstavljati miješanje u pravo na poštivanje privatnog života. Međutim, postupanje prema nekome koje ne doseže prag težine za primjenu članka 3. može predstavljati povredu članka 8. u vidu prava na poštivanje privatnog života, kad postoji dovoljno negativnih posljedica za tjelesni i moralni integritet. (*Costello-Roberts protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 36.). Mogu postojati okolnosti u kojima članak 8. može dati zaštitu u odnosu na uvjete tijekom pritvora koji ne dosežu težinu koju zahtjeva članak 3. (*Raninen protiv Finske*, stavak 63.).

(c) Područje “obiteljskog života”

295. Pojam obiteljskog života je autonomni pojam (*Marckx protiv Belgije*, presuda Suda, stavak 31. i *Marckx protiv Belgije**, izvješće Komisije, stavak 69.). Stoga je pitanje postoji li „obiteljski život“ u biti činjenično pitanje, koje ovisi o stvarnom postojanju u praksi bliskih osobnih veza (*K. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)). Stoga će Sud, ako nema pravnog priznanja obiteljskog života, gledati *de facto* obiteljske veze, primjerice da podnositelji žive zajedno (*Johnston i drugi protiv Irske*, stavak 56.). Neki od ostalih čimbenika su duljina odnosa i, u slučaju parova, jesu li pokazali svoju opredijeljenost jedno za drugo na način da imaju zajedničku djecu (*X, Y i Z protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 36.). I ponovno, iako nema iscrpne definicije opsega obiteljskog života, prema sudskoj praksi suda, on pokriva slijedeće:

Pravo postati roditelj

296. Kao i pojam „privatni život“, pojam „obiteljski život“ u sebi sadrži pravo na poštivanje odluka da se postane genetički roditelj (*Dickson protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 66.). Pema tome, pravo para da koristi medicinski potpomognutu oplodnju spada u doseg članka 8., kao izraz privatnog i obiteljskog života (*S.H. i drugi protiv Austrije*, stavak 60.). Međutim, odredbe članka 8. uzete zasebno ne jamče niti pravo na osnivanje obitelji niti pravo biti posvojitelj (*E.B. protiv Francuske* [VV]).

Glede djece

297. Prirodna veza između majke i njenog djeteta (*Marckx protiv Belgije*, stavak 31.; *Kearns protiv Francuske*, stavak 72.).

298. Dijete rođeno u bračnoj zajednici je *ipso jure* dio toga odnosa, dakle od trenutka djetetovog rođenja i samom tom činjenicom, između djeteta i roditelja postoji veza koja predstavlja obiteljski život, koji naknadni događaji ne mogu prekinuti, osim u iznimnim okolnostima (*Ahmut protiv Nizozemske*, stavak 60.; *Gül protiv Švicarske*, stavak 32.; *Berrehab protiv Nizozemske*, stavak 21.; *Hokkanen protiv Finske*, stavak 54.).

299. Za prirodnog oca i njegovo dijete rođeno izvan braka, bitni čimbenici mogu biti zajedničko stanovanje, narav odnosa između roditelja i njegovo zanimanje za dijete (*Keegan protiv Irske*, stavci 42.-45.; *M.B. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka); *Nylund protiv Finske* (odluka); *L. protiv Nizozemske*, stavci 37.-40. i *Shavdarov protiv Bugarske**, stavak 40.).

300. Međutim, općenito, zajedničko stanovanje nije uvjet *sine qua non* obiteljskog života između roditelja i djece (*Berrehab protiv Nizozemske*, stavak 21.).

301. Posvojena djeca i njihovi posvojitelji, vidi *X protiv Francuske* (odluka); *X protiv Belgije i Nizozemske* (odluka) i *Pini i drugi protiv Rumunjske*, stavci 139.-40. i 143.-48. Zakonito i pravilno posvojenje može predstavljati “obiteljski život”, čak i ako nema zajedničkog stanovanja ili bilo kakvih stvarnih veza između posvojenog djeteta i posvojitelja (ibid., stavci 143.-148.).

302. Sud može priznati postojanje “obiteljskog života” *de facto* između udomitelja i djeteta smještenog kod njih, s obzirom na vrijeme provedeno zajedno, kvalitetu odnosa i uloge koju su odrasli imali prema djetetu (*Moretti i Benedetti protiv Italije*, stavci 48.-52.).

303. Što se tiče veza između djeteta i bliskih srodnika kao što su djedovi i bake i unuci, (ti rođaci mogu imati značajnu ulogu u obiteljskom životu) vidi *Price protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka) i *Bronda protiv Italije*, stavak 51.

304. Obiteljski život ne prestaje kad je dijete smješteno kod skrbnika (*Johansen protiv Norveške*, stavak 52.) ili kad se roditelji razvedu (*Mustafa i Armağan Akin protiv Turske*, stavak 19.).

305. U imigracijskim predmetima, neće postojati obiteljski život između roditelja i odrasle djece, osim kad mogu dokazati dodatne elemente ovisnosti drugačije od uobičajenih emotivnih veza (*Slivenko protiv Latvije* [VV], stavak 97. i *Kwaky-Nti i Dufie protiv Nizozemske** (odluka)). Međutim takve se veze mogu uzeti u obzir pod glavom „privatni život“ (*Slivenko protiv Latvije* [VV], stavak 97.). Sud je u brojnim predmetima koji se tiču mladih punoljetnih osoba koje još nisu osnovale vlastitu obitelj prihvatio da njihov odnos s roditeljima i drugim bliskim članovima obitelji također predstavlja „obiteljski život“ (*Maslov protiv Austrije* [VV], stavak 62.).

Glede parova

306. Pojam „obitelj“ iz članka 8. nije ograničen samo na odnose koji se temelje na braku, te može obuhvatiti i druge *de facto* “obiteljske veze”, kad stranke žive zajedno izvan braka (*Johnston i drugi protiv Irske*, stavak 56.).

307. Čak i ako nema zajedničkog stanovanja, ipak može postojati dovoljno veza za obiteljski život (*Kroon i drugi protiv Nizozemske*, stavak 30.).

308. Brakovi koji nisu u skladu s nacionalnim pravom nisu prepreka obiteljskom životu (*Abdulaziz, Cabales i Balkandali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 63.). Par koji je sklopio čisto vjerski brak koji domaće pravo ne priznaje može doći unutar dosega “obiteljskog života” u smislu članka 8. Međutim, članak 8. se ne može tumačiti kao da nameće obvezu državi da prizna vjerski brak, na primjer u odnosu na nasljedna prava i obiteljsku mirovinu (*Şerife Yiğit protiv Turske* [VV], stavci 97.-98. i 102.).

309. Zaruke same po sebi ne stvaraju obiteljski život (*Wakefield protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka)).

310. Par istog spola koji živi u stabilnom odnosu spada pod pojam „obiteljski život“ na isti način kao i par različitog spola (*Schalk i Kopf protiv Austrije*, stavci 92.-94. i *P.B. i J.S. protiv Austrije*, stavak 30.).

Glede drugih odnosa

311. Obiteljski život može postojati i između braće i sestara (*Moustaquim protiv Belgije*, stavak 36. i *Mustafa i Armağan Akin protiv Turske*, stavak 19.) te ujaka/ujni i nećaka/nećakinja (*Boyle protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 41.-47.). Međutim, tradicionalni pristup jest da bliski odnosi koji nisu „obiteljski život” općenito spadaju u opseg pojma „privatni život“ (*Znamenskaya protiv Rusije*, stavak 27. i predmeti na koje se upućuje u tom predmetu).

Materijalni interesi

312. “Obiteljski život” ne uključuje samo socijalne, moralne ili kulturne odnose, on obuhvaća i interese materijalne vrste, kao što se vidi i iz, između ostaloga, obveza uzdržavanja i položaja koji u domaćim pravnim sustavima većine država ugovornica ima institut nužnog dijela ostavinske imovine (*réservé héréditaire*). Sud je tako prihvatio da je pravo nasljeđivanja između djece i roditelja i između unuka te baka i djedova, blisko povezano s obiteljskim i da ono spada u opseg članka 8. (*Marckx protiv Belgije*, stavak 52. i *Pla i Puncernau protiv Andore*, stavak 26.). Članak 8., međutim, ne traži da dijete ima pravo biti priznato kao nasljednik ostavitelja u svrhu nasljeđivanja (*Haas protiv Nizozemske*, stavak 43.).

2113. Sud je presudio da dodjela obiteljskog doplatka omogućuje državama “pokazati kako poštuju obiteljski život” u smislu članka 8. Konvencije; stoga ta naknada spada u doseg te odredbe (*Fawsie protiv Grčke**, stavak 28.).

314. Pojam “obiteljski život” nije primjenjiv na zahtjev za naknadu štete protiv treće osobe nakon smrti zaručnice podnositeljâ (*Hofmann protiv Njemačke* (odluka)).

4. Pojmovi "dom" i "dopisivanje”**Članak 8. - Pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života**

„1. Svatko ima pravo na poštivanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.
2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.“

(a) Opseg članka 8.

315. Članak 8. nastoji zaštititi četiri područja osobne samostalnosti: privatni život, obiteljski život, dom i dopisivanje neke osobe. Ta se područja međusobno ne isključuju, te jedna mjera može istovremeno predstavljati miješanje u pravo na poštivanje i privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja (*Menteş i drugi protiv Turske*, stavak 73.; *Klass i drugi protiv Njemačke*, stavak 41.; *López Ostra protiv Španjolske*, stavak 51. i *Margareta i Roger Andersson protiv Švedske*, stavak 72.).

(b) Opseg pojma “dom”

316. Dom je autonomni pojam, stoga će pitanje predstavlja li neka konkretna nastamba „dom“ zaštićen člankom 8. stavkom 1. ovisiti o činjeničnim okolnostima, i to o postojanju dovoljnih i trajnih veza s konkretnim mjestom (*Prokopovich protiv Rusije*, stavak 36.; *Gillow protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 46.; *McKay-Kopecka protiv Poljske* (odluka)). Štoviše,

izraz „*home*“ u engleskoj inačici članka 8. ne treba tumačiti usko, jer francuska inačica „*domicil*“ ima šire značenje (*Niemietz protiv Njemačke*, stavak 30.). Ovaj pojam:

- će obuhvatiti stanovanje u kući koja pripada nekoj drugoj osobi, ako to obuhvaća značajna razdoblja na godišnjoj osnovi (*Menteş i dr. protiv Turske*, stavak 73.). Podnositelj ne treba biti vlasnik „doma“ u svrhu članka 8;
- nije ograničen na stambene objekte koji su zakonito izgrađeni (*Buckley protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 54.; *Prokopovich protiv Rusije*, stavak 36.);
- može stoga biti primjenjiv na socijalne stanove u posjedu podnositelja kao stanara, čak i ako je pravo na stanovanje prestalo na temelju domaćeg prava (*McCann protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 46.);
- nije ograničen na tradicionalne stambene objekte, pa će stoga uključivati, na primjer karavane i druga ne-fiksna boravišta (*Buckley protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (Izvješće Komisije), stavak 64.; *Chapman protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavci 71.-74.);
- može obuhvatiti i vikendicu ili kuću za odmor (*Demades protiv Turske*, stavci 32.-34.);
- može se primijeniti na poslovne prostore, kad nema jasne razlike između ureda i privatnog stambenog objekta neke osobe (*Niemietz protiv Njemačke*, stavci 29.-31.);
- primijenit će se i na registrirano sjedište trgovačkog društva, podružnice ili druge poslovne prostorije (*Société Colas Est i dr. protiv Francuske*, stavak 41.);
- ne proteže se na namjeru da se izgradi obiteljska kuća na zemljišnoj čestici, ili na činjenicu da netko ima svoje korijene u konkretnom području (*Loizidou protiv Turske*, stavak 66.);
- ne primjenjuje se na prostoriju za pranje rublja koja pripada suvlasnicima stambenog bloka koja je namijenjena za povremenu upotrebu (*Chelu protiv Rumunjske**, stavak 45.), garderobu umjetnika (*Hartung protiv Francuske** (odluka)) ili na zemlju na kojoj vlasnici vježbaju ili dopuštaju neki sport (na primjer, lov, *Friend i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka), stavak 45.).

Međutim, kad se tvrdi da je „dom“ nekretnina koja nikada, ili gotovo nikada nije služila za stanovanje podnositelja ili kad se u njoj nije stanovalo dosta vremena, može biti da su veze prema toj nekretnini tako smanjene da više ne postavljaju nikakvo, ili nikakvo odvojeno pitanje na temelju članka 8. (vidi, na primjer, *Andreou Papi protiv Turske*, stavak 54.). Mogućnost nasljeđivanja takve nekretnine ne predstavlja dovoljno konkretnu vezu da bi se prema njoj postupalo kao prema „domu“ (*Demopoulos i dr. protiv Turske* [VV] (odluka), stavci 136.-137.).

(c) Primjeri miješanja

317. Neka od mogućih miješanja u pravo na poštivanje doma neke osobe su:

- namjerno rušenje doma (*Selçuk i Asker protiv Turske*, stavak 86.);
- odbijanje dozvole da se prognana osoba vrati u svoj dom (*Cipar protiv Turske* [VV], stavci 165.-177.);
- pretrage (*Murray protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 88.; *Chappell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 50. i 51.; *Funke protiv Francuske*, stavak 48.) i drugi ulasci policije (*Evcen protiv Nizozemske* (odluka); *Kanthak protiv Njemačke* (odluka));
- odluke o prostornom planiranju (*Buckley protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 60.) i nalozi za prisilnu kupnju (*Howard protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka));
- problemi u vezi sa zaštitom okoliša (*López Ostra protiv Španjolske*, stavak 51.; *Powell i Rayner protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 40.; i *Deés protiv Mađarske*, stavci 21.-24.);
- prisluškiivanje telefona (*Klass i drugi protiv Njemačke*, stavak 41.);

- nezaštićenost osobnih stvari koje čine dio doma (*Novoseletskiy protiv Ukrajine*).

318. Neke mjere koje se tiču uživanja doma trebaju, međutim, biti ispitane na temelju članka 1. Protokola br. 1. Neke od njih mogu biti :

- standardni predmeti izvlaštenja (*Mehmet Salih i Abdülsamet Çakmak protiv Turske*, stavak 22.; *Mutlu protiv Turske*, stavak 23.);
- određeni vidovi ugovora o najmu kao što su razine rente (*Langborger protiv Švedske*, stavak 39.).

319. Na isti način neke mjere koje predstavljaju povredu članka 8. neće nužno dovesti do utvrđenja povrede članka 1. Protokola br. 1. (*Surugiu protiv Rumunjske**).

320. U odnosu na pozitivne obveze, poštivanje doma može za sobom povlačiti donošenje mjera od strane javnih vlasti radi osiguranja tog prava čak i u području odnosa između pojedinaca, kao što je sprečavanje ulaska i miješanja u dom podnositelja (*Novoseletskiy protiv Ukrajine*, stavak 68.).

(d) Opseg pojma “dopisivanje”

321. Pravo na poštivanje nečijeg dopisivanja ima za cilj zaštitu povjerljivosti privatnih komunikacija (*B.C. protiv Švicarske* (odluka)) i kao takvo se tumači na način da pokriva slijedeća područja:

- pisma između pojedinaca, čak i kad je pošiljatelj ili primatelj zatvorenik (*Silver i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 84. i *Mehmet Nuri Özen i drugi protiv Turske**, stavak 41.), uključujući i pakete koje su oduzeli carinski službenici (*X protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka));
- telefonske razgovore (*Klass i drugi protiv Njemačke*, stavci 21. i 41.; *Malone protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 64.; *Margareta i Roger Andersson protiv Švedske*, stavak 72.), uključujući i informacije koje se na njih odnose, kao što je njihov datum i trajanje, te birani brojevi (*P.G. i J.H. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 42.);
- poruke na radijskom pozivnom prijemniku (*pager*) (*Taylor-Sabori protiv Ujedinjenog Kraljevstva*);
- stariji oblici elektronskih komunikacija kao teleks (*Christie protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka));
- elektronske poruke (elektronska pošta) i informacije izvedene iz praćenja osobnog korištenja Interneta (*Copland protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 41.-42.);
- privatni radio (*X i Y protiv Belgije* (odluka)), ali ne kad je na javnoj valnoj duljini i tako dostupan ostalima (*B.C. protiv Švicarske* (odluka));
- prepiska presretna tijekom poslovnih aktivnosti ili iz poslovnih prostorija (*Kopp protiv Švicarske*, stavak 50.; *Halford protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavci 44.-46.);
- elektronski podaci zaplijenjeni tijekom pretrage odvjjetničkog ureda (*Wieser i Bicos Beteiligungen GmbH protiv Austrije*, stavak 45.).

322. Sadržaj dopisivanja nije važan za pitanje miješanja (*A. protiv Francuske*, stavci 35.-37. i *Frérot protiv Francuske*, stavak 54.).

323. Načelo *de minimis* ne vrijedi za miješanje: otvaranje pisma je dovoljno (*Narinen protiv Finske*, stavak 32.).

324. Sud je do danas bio spreman utvrditi slijedeće pozitivne obveze koje se odnose konkretno na dopisivanje:

- obveza spriječiti obznanjivanje privatnih razgovora u javnosti (*Craxi protiv Italije (br. 2)*, stavci 68.-76.);
- obveza pomoći zatvorenicima da pišu, na način da im se osigura potrebiti materijal (*Cotlet protiv Rumunjske**, stavci 60.-65.).

5. Pojam “vlasništva”

Članak 1. Protokola br. 1. :

„Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svojega vlasništva.“

(a) Zaštićeno vlasništvo

325. Sud primjećuje da podnositelj može tvrditi da je došlo do povrede članka 1. Protokola br. 1. samo ukoliko se pobijane odluke odnose na njegovo „vlasništvo“ u smislu te odredbe. „Vlasništvo“ može biti „postojeće vlasništvo“ ili „imovina“, uključujući potraživanja, u odnosu na koja podnositelj može tvrditi da ima barem „legitimno očekivanje“ ostvarenja djelotvornog uživanja prava vlasništva (*J.A. Pye (Oxford) Ltd i J.A. Pye (Oxford) Land Ltd protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 61.; *Maltzan i drugi protiv Njemačke* (odluka) [VV], stavak 74. (c) i *Kopecký protiv Slovačke* [VV], stavak 35. (c)).

“Očekivanje” je “legitimno” ako se temelji bilo na zakonskoj odredbi bilo na pravnom aktu koji ima utjecaja na imovinski interes o kojem je riječ (*Saghinadze i drugi protiv Gruzije*, stavak 103.).

(b) Autonomno značenje

326. Pojam „vlasništvo“ u prvom dijelu članka 1. Protokola br. 1. ima autonomno značenje koje nije ograničeno na vlasništvo fizičkih stvari i koje je neovisno od formalne klasifikacije u domaćem pravnom sustavu: određena druga prava i interesi koji predstavljaju imovinu mogu se također smatrati „vlasničkim pravima“, i na taj način i „vlasništvom“ u svrhu ove odredbe. Pitanje koje treba ispitati u svakom predmetu jest jesu li okolnosti predmeta, kada ih se razmotri u cjelini, na podnositelja prenijele pravo na materijalni interes zaštićen člankom 1. Protokola br. 1. (*Depalle protiv Francuske* [VV], stavak 62.; *Anheuser-Busch Inc. protiv Portugala* [VV], stavak 63.; *Öneryildiz protiv Turske* [VV], stavak 124.; *Broniowski protiv Poljske* [VV], stavak 129.; *Beyeler protiv Italije* [VV], stavak 100. i *Iatridis protiv Grčke* [VV], stavak 54.).

U slučaju nematerijalne imovine, Sud je osobito vodio računa o tome uzrokuje li pravni položaj o kojem je riječ nastanak financijskih prava i interesa, uslijed čega ima ekonomsku vrijednost (*Paeffgen GmbH protiv Njemačke* (odluka)).

(c) Postojeće vlasništvo

327. Članak 1. Protokola br. 1. primjenjuje se samo na postojeće vlasništvo (*Marckx protiv Belgije*, stavak 50. i *Anheuser-Busch Inc. protiv Portugala* [VV], stavak 64.). On ne jamči pravo na stjecanje vlasništva (*Slivenko i drugi protiv Latvije* (odluka) [VV], stavak 121. i *Kopecký protiv Slovačke* [VV], stavak 35. (b)).

328. Osoba koja prigovara povredi svojeg prava vlasništva mora prvo dokazati da takvo pravo postoji (*Pištorová protiv Republike Češke*, stavak 38.; *Des Fours Walderode protiv Republike Češke* (odluka) i *Zhigalev protiv Rusije*, stavak 131.).

329. Kad postoji spor o tome ima li podnositelj vlasnički interes podložen zaštiti na temelju članka 1. Protokola br. 1., Sud mora utvrditi pravni položaj podnositelja (*J.A. Pye (Oxford) Ltd i J.A. Pye (Oxford) Land Ltd protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 61.).

(d) Tražbine i dugovi

330. Kada je vlasnički interes sadržan u prirodi tražbine, on se može smatrati „imovinom“ samo ako ima dovoljnu osnovu u nacionalnom pravu, na primjer kad postoji ustanovljena sudska praksa domaćih sudova koja to potvrđuje (*Plechanow protiv Poljske*, stavak 83.; *Vilho Eskelinen i drugi protiv Finske* [VV], stavak 94.; *Anheuser-Busch Inc. protiv Portugala* [VV], stavak 65.; *Kopecký protiv Slovačke* [VV], stavak 52. i *Draon protiv Francuske* [VV], stavak 68.).

331. Dug utvrđen presudom, koji je dovoljno određen da bude ovršiv, predstavlja „vlasništvo“ (*Stran Greek Refineries i Stratis Andreadis protiv Grčke*, stavak 59. i *Burdov protiv Rusije*, stavak 40.).

332. Sudska praksa Suda ne predviđa postojanje „istinskog spora“ ili „zahtjeva o kojemu se može raspravljati“ kao uvjeta za utvrđivanje postoji li „legitimno očekivanje“ zaštićeno člankom 1. Protokola br. 1. (*Kopecký protiv Slovačke* [VV], stavak 52. i *Vilho Eskelinen i drugi protiv Finske* [VV], stavak 94.).

333. Ne može se reći da legitimno očekivanje nastaje kada postoji spor o točnom tumačenju i primjeni domaćeg prava, a tvrdnje podnositelja naknadno odbace domaći sudovi (*Anheuser-Busch Inc. protiv Portugala* [VV], stavak 65. i *Kopecký protiv Slovačke* [VV], stavak 50.).

(e) Povrat imovine

334. Članak 1. Protokola br. 1. ne može se tumačiti na način da nameće neku opću obvezu državama ugovornicama vraćanja imovine koja im je prenesena prije nego što su ratificirale Konvenciju. Članak 1. Protokola br. 1. ne nameće niti ikakva ograničenja slobode država ugovornica da utvrde opseg povrata imovine i da odaberu uvjete pod kojima su suglasne vratiti vlasnička prava bivšim vlasnicima.

335. Države ugovornice osobito uživaju široku slobodu procjene u pogledu isključenja određenih kategorija bivših vlasnika od toga prava. Kad su na taj način isključene neke kategorije vlasnika, njihovi zahtjevi za povrat imovine ne mogu predstavljati osnovu za „legitimno očekivanje“ koje privlači zaštitu članka 1. Protokola br. 1.

336. S druge strane, kad države ugovornice, nakon što su ratificirale Konvenciju, uključujući i Protokol br. 1., donesu zakonodavstvo koje predviđa potpun ili djelomičan povrat imovine konfiscirane od prethodnog režima, može se smatrati da takvo zakonodavstvo stvara novo vlasničko pravo zaštićeno člankom 1. Protokola br. 1. za osobe koje zadovoljavaju uvjete za stjecanje tog prava. Isto se može primijeniti i u odnosu na načine povrata imovine ili dodjele naknade koji su utemeljeni na zakonodavstvu donesenom prije ratifikacije, ako je takvo zakonodavstvo ostalo na snazi nakon što je država ugovornica ratificirala Protokol br. 1. (*Maltzan i drugi protiv Njemačke* [VV] (odluka), stavak 74. (d); *Kopecký protiv Slovačke* [VV], stavak 35. (d)).

337. Nada da će vlasničko pravo koje je bilo nemoguće djelotvorno ostvariti biti priznato ne može se smatrati „vlasništvom“ u smislu članka 1. Protokola br. 1., kao niti uvjetna tražbina koja prestaje zbog neispunjenja uvjeta (*Malhous protiv Republike Češke* [VV] (odluka); *Kopecký protiv Slovačke* [VV], stavak 35. (c)).

338. Uvjerenje da će se propis koji je prije bio na snazi promijeniti u korist podnositelja ne može se smatrati oblikom legitimnog očekivanja za potrebe članka 1. Protokola br. 1. Postoji razlika između puke nade za povrat imovine, koliko god takva nada bila razumljiva, i legitimnog očekivanja, koje mora biti konkretnije od puke nade i koje se treba temeljiti na odredbi propisa ili pravnom aktu, kao što je sudska odluka (*Gratzinger i Gratzingerova protiv Češke Republike* [VV], (odluka), stavak 73.; *Maltzan i drugi protiv Njemačke* [VV] (odluka), stavak 112.).

(f) Budući prihod

339. Budući prihod predstavlja „imovinu“ samo ako je zarađen ili ako postoji ovršiv zahtjev u odnosu na njega (*Ian Edgar (Liverpool) Ltd protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odluka); *Wendenburg protiv Njemačke* (odluka); *Levänen i drugi protiv Finske* (odluka) i *Anheuser-Busch Inc. protiv Portugala* [VV], stavak 64.).

(g) Profesionalna klijentela

340. Primjenjivost članka 1. Protokola br. 1. proširuje se na stručne profesije i njihovu klijentelu, budući da su to subjekti određene vrijednosti koji u mnogo pogleda imaju privatno-pravnu narav, zbog čega predstavljaju imovinu, a stoga i vlasništvo u smislu prve rečenice članka 1. (*Lederer protiv Njemačke* (odluka); *Buzescu protiv Rumunjske*, stavak 81.; *Wendenburg i drugi protiv Njemačke* (odluka); *Olbertz protiv Njemačke* (odluka); *Döring protiv Njemačke* (odluka) i *Van Marle i drugi protiv Nizozemske*, stavak 41.).

(h) Dozvole za obavljanje poslovne djelatnosti

341. Dozvola za obavljanje poslovne djelatnosti predstavlja vlasništvo, njen opoziv je mješanje u pravo zajamčeno člankom 1. Protokola br. 1. (*Megadat.com SRL protiv Moldavije*, stavci 62.-63.; *Bimer S.A. protiv Moldavije*, stavak 49.; *Rosenzweig i Bonded Warehouses Ltd protiv Poljske*, stavak 49.; *Capital Bank AD protiv Bugarske*, stavak 130.); *Tre Traktörer Aktiebolag protiv Švedske*, stavak 53.).

(i) Inflacija

342. Članak 1. Protokola br. 1. ne nameće nikakve opće obveze državama da zadrže kupovnu moć iznosa položenih kod financijskih institucija sustavnom indeksacijom štednih uloga (*Rudzińska protiv Poljske* (odluka); *Gayduk i drugi protiv Ukrajine* (odluka); *Ryabykh protiv Rusije* (stavak 63.)).

On niti ne obvezuje države da zadrže vrijednost potraživanja ili da na privatna potraživanja primjene kamatu spojivu s inflacijom (*Todorov protiv Bugarske* (odluka)).

(j) Intelektualno vlasništvo

343. Članak 1. Protokola br. 1. se primjenjuje na intelektualno vlasništvo kao takvo (*Anheuser-Busch Inc. protiv Portugala* [VV], stavak 72.).

344. Primjenjiv je i na zahtjev za registraciju žiga (ibid., stavak 78.).

(k) Dionice trgovačkog društva

345. Udio u trgovačkom društvu sa ekonomskom vrijednosti može se smatrati vlasništvom (*Olczak protiv Poljske* (odluka), stavak 60. i *Sovtransavto Holding protiv Ukrajine*, stavak 91.).

(I) Naknade socijalnog osiguranja

346. Nema osnove za pravljenje razlike između naknada na temelju doprinosa i onih koje se ne temelje na doprinosu za svrhu primjenjivosti članka 1. Protokola br. 1.

347. Iako članak 1. Protokola br. 1. ne uključuje pravo primati naknade socijalnog osiguranja bilo koje vrste, ako država ugovornica ima na snazi zakonodavstvo koje predviđa pravo na isplatu neke naknade socijalne skrbi, bilo uvjetovanih prethodnim plaćanjem doprinosa ili ne, mora se smatrati da takvo zakonodavstvo za osobe koje ispunjavaju njegove uvjete stvara vlasnički interes koji spada u doseg članka 1. Protokola br. 1. (*Stec i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV] (odluka), stavci 53.-55.; *Andrejeva protiv Latvije* [VV], stavak 77.; i *Moskal protiv Poljske*, stavak 38.).

III. NEDOPUŠTENOST UTEMELJENA NA OSNOVANOSTI**A. Očigledna neosnovanost****Članak 35. stavak 3. (a) - Uvjeti dopuštenosti**

„3. Sud će proglasiti nedopuštenim svaki pojedinačni zahtjev podnesen na temelju članka 34. ako:

(a) zahtjev smatra inkompatibilnim s odredbama Konvencije i dodatnih protokola, očito neosnovanim ili zloupotrebom prava na podnošenje zahtjeva....“

1. Opći uvod

348. Čak i kad je neki zahtjev spojiv s Konvencijom i kad su ispunjeni svi formalni uvjeti dopuštenosti, Sud ipak može utvrditi da je zahtjev nedopušten iz razloga koji se odnose na ispitivanje njegove osnovanosti. Daleko najuobičajeniji razlog jest to što se neki zahtjev smatra očigledno neosnovanim. Istina je da upotreba izraza „očigledno“ u članku 35. stavku 3. (a) može dovesti do zbrke: ako se uzme doslovno, mogao bi se tumačiti kao da znači da će biti utvrđeno da je zahtjev nedopušten s te osnove ako je prosječnom čitatelju odmah uočljivo da je neuvjerljiv i neutemeljen. Međutim, jasno je iz ustanovljene i obilne sudske prakse institucija Konvencije (tj. Suda, i prije 1. studenog 1998. godine Europske komisije za ljudska prava) da se taj izraz treba tumačiti šire, u smislu konačnog ishoda predmeta. U stvari, smatrat će se da je zahtjev „očigledno neosnovan“ ako prethodno ispitivanje njegovog sadržaja ne otkriva nikakvu naznaku povrede prava zajamčenih Konvencijom, uslijed čega može biti utvrđeno da je nedopušten na početku, bez nastavka daljnjeg ispitivanja osnovanosti (što bi inače u pravilu dovelo do presude).

349. Činjenica da Sud, da bi zaključio da je neki zahtjev očigledno neosnovan, ponekad treba pozvati stranke da dostave svoja očitovanja i ući u dugo i podrobno obrazlaganje svoje odluke, ni na koji način ne mijenja „očigledno neosnovanu“ prirodu zahtjeva (*Mentzen protiv Latvije* (odluka)).

350. Većina očigledno neosnovanih zahtjeva utvrđena je nedopuštenima *de plano* odlukom suca pojedinca ili odbora od tri suca (članci 27. i 28. Konvencije). Međutim neke zahtjeve ove vrste ispituje vijeće, ili čak, u iznimnim slučajevima, Veliko vijeće (*Gratzinger i Gratzingerova protiv Republike Češke* (odluka) [VV] i *Demopoulos i drugi protiv Turske* (odluka) [VV]).

351. Izraz „očigledno neosnovan“ može se primijeniti na zahtjev u cjelini ili na neki konkretan prigovor u širem kontekstu predmeta. Stoga u nekim predmetima dio zahtjeva može biti odbačen, kao da je po naravi zahtjev „četvrte instance“, a za ostatak se utvrdi da je

dopušten, te čak može dovesti i do utvrđenja povrede Konvencije. Stoga je točnije govoriti o „očigledno neosnovanim prigovorima“.

352. Kako bi se razumjelo značenje i opseg pojma „očigledna neosnovanost“ važno je zapamtiti da je jedno od temeljnih načela u podlozi cijelog sustava Konvencije načelo supsidijarnosti. U osobitom kontekstu Europske konvencije o ljudskim pravima to znači da zadatak osiguranja poštivanja, provedbe i izvršenja prava zajamčenih Konvencijom prvenstveno imaju vlasti država ugovornica, a ne Sud. Sud može intervenirati samo ako domaće vlasti ne ispune svoje obveze (*Scordino protiv Italije (br. 1)* [VV], stavak 140.). Stoga je najbolje da se, koliko je god to moguće, činjenice predmeta istraže i pitanja ispitaju na domaćoj razini, tako da domaće vlasti, koje su zbog svog izravnog i trajnog kontakta s vitalnim snagama svojih zemalja u najboljem položaju da to učine, mogu djelovati tako da isprave sve navodne povrede Konvencije (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], stavak 164.).

353. Očigledno neosnovani prigovori mogu se podijeliti u četiri kategorije: prigovori „četvrte instance“, prigovori u slučaju kad je očito ili izgledno da nema povrede, nepotkrijepljeni prigovori i, konačno, zbrkani ili neuvjerljivi prigovori.

2. „Četvrta instanca“

354. Posebnu kategoriju prigovora podnesenih Sudu čine oni koji se obično zovu prigovorima „četvrte instance“. Ovaj izraz, koji se ne pojavljuje u tekstu Konvencije, i koji je utvrđen kroz sudsku praksu institucija Konvencije (*Kemmache protiv Francuske (br. 3)*, stavak 44.) donekle je paradoksalan, budući da naglašava ono što Sud *nije*: žalbeni sud ili sud koji može ukinuti odluke koje su donijeli sudovi u državama strankama Konvencije odnosno ponovno suditi u predmetima u kojima su oni sudili, ili preispitati predmete na isti način kao Vrhovni sud. Zahtjevi upućeni četvrtoj instanci stoga proizlaze iz podnositeljeva pogrešnog razumijevanja uloge Suda i naravi pravosudne mašinerije koju je ustanovila Konvencija.

355. Usprkos svojim razlikovnim obilježjima, Konvencija ostaje međunarodni ugovor koji poštuje ista pravila kao i drugi međudržavni ugovori, osobito pravila navedena u Bečkoj konvenciji o pravu međunarodnih ugovora (*Demir i Baykara protiv Turske* [VV], stavak 65.). Sud stoga ne može prekoračiti granice općih ovlasti koje su na njega prenijele države ugovornice svojom suverenom voljom. Ove granice su definirane člankom 19. Konvencije koji propisuje :

„Radi osiguranja poštivanja obveza koje su visoke ugovorne stranke preuzele Konvencijom i dodatnim Protokolima, ustanovljuje se Europski sud za ljudska prava...“

356. Sukladno tome, ovlasti Suda su ograničene na provjeru pridržavaju li se države ugovornice obveza u odnosu na ljudska prava koje su preuzele pristupanjem Konvenciji (i njenim Protokolima). Nadalje, budući da nema ovlasti da se izravno umiješa u pravne sustave država ugovornica, Sud mora poštivati samostalnost tih pravnih sustava. To znači da nije njegova zadaća da se bavi činjeničnim ili pravnim pogreškama koje su navodno počinili nacionalni sudovi, osim ako su, i u mjeri u kojoj su, možda povrijedili prava i slobode zaštićene Konvencijom. On ne može sam ocjenjivati činjenice koje su navele nacionalni sud da donese upravo odluku koju je donio, a ne drugačiju odluku. Kad bi bilo drugačije, Sud bi tada postupao kao sud treće ili četvrte instance, što bi predstavljalo nepoštivanje granica nametnutih njegovom djelovanju (*García Ruiz protiv Španjolske* [VV], stavak 28. i *Perlala protiv Grčke**, stavak 25.).

357. U svjetlu gornjih razmatranja, Sud općenito ne može ispitivati utvrđenja i zaključke domaćih sudova glede:

- utvrđenja činjeničnog stanja;
- tumačenja i primjene domaćeg prava;
- dopuštenosti i ocjene dokaza na suđenju;
- materijalne pravičnosti ishoda građanskog spora;
- krivnje ili nevinosti okrivljenika u kaznenom postupku.

358. Jedina okolnost u kojoj Sud može, kao iznimku od tog pravila, dovesti u pitanje utvrđenja i zaključke o kojima je riječ jest kad su oni očigledno proizvoljni, na način koji izravno ide protiv pravde i zdravog razuma, i sam po sebi predstavlja povredu Konvencije (*Sisojeva i drugi protiv Latvije* (brisanje) [VV], stavak 89.).

359. Prigovori četvrtoj instanci mogu biti podneseni na temelju bilo koje materijalne odredbe Konvencije i bez obzira na pravno područje kojem postupak pripada na domaćoj razini. Na primjer, doktrina četvrte instance primjenjuje se u slijedećim predmetima:

- građanski predmeti (*García Ruiz protiv Španjolske* [VV], stavak 28. i *Pla i Puncernau protiv Andore*, stavak 26.);
- kazneni predmeti (*Perlala protiv Grčke**, stavak 25. i *Khan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stavak 34.);
- porezni predmeti (*Dukmedjian protiv Francuske**, stavak 71.);
- predmeti koji se tiču socijalnih pitanja (*Marion protiv Francuske**, stavak 22.);
- upravni predmeti (*Agathos i drugi protiv Grčke**, stavak 26.);
- predmeti koji se tiču biračkog prava (*Adamsons protiv Latvije**, stavak 118.);
- predmeti koji se tiču ulaska, boravka i protjerivanja ne-državljana (*Sisojeva i drugi protiv Latvije* (brisanje) [VV]).

360. Međutim, većina prigovora četvrtoj instanci na temelju članka 6. stavka 1. Konvencije tiče se prava na „pošteno suđenje“ u građanskim i kaznenim postupcima. Treba imati na umu, budući da je to vrlo uobičajeni izvor nerazumijevanja od strane podnositelja, da „poštenost“ koju traži članak 6. stavak 1. nije „materijalna“ poštenost (pojam koji je djelomično pravni, a djelomično etički, i može ga primijeniti samo raspravni sudac), već „postupovna“ poštenost. Ovo se u praktičnom smislu prevodi u kontradiktorni postupak u kojem se uzimaju u obzir podnesci stranaka i one su stavljene u jednaki položaj pred sudom (*Star Cate Epilekta Gevmata i drugi protiv Grčke** (odluka)).

361. Sukladno tome, Sud će odbiti prigovor četvrt instanci na temelju članka 6. stavka 1. Konvencije zbog toga što je podnositelj imao pogodnosti kontradiktornog postupka, mogao je, u raznim fazama postupka, iznijeti tvrdnje i dokaze koje je smatrao bitnima za svoj predmet, imao je priliku djelotvorno pobijati tvrdnje i dokaze koje je iznijela protivna strana, sudovi su saslušali i ispitali sve njegove tvrdnje, koje su, gledano objektivno, bile bitne za rješavanje predmeta, činjenični i pravni razlozi za pobijanu odluku su detaljno izneseni, te je stoga postupak, uzet u cjelini, bio pošten (*García Ruiz protiv Španjolske* [VV] i *Khan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*).

3. Jasno i očigledno nepostojanje povrede

362. Prigovor podnositelja će također biti utvrđen očigledno neosnovanim ako, usprkos ispunjenju svih formalnih uvjeta dopuštenosti koji traže da je spojiv s Konvencijom i da ne predstavlja prigovor četvrtoj instanci, ni naizgled ne ukazuje na povredu prava zajamčenih Konvencijom. U takvim će se predmetima pristup Suda sastojati od ispitivanja osnovanosti

prigovora, zaključivanja da ni naizgled nema povrede i utvrđenja da je prigovor nedopušten, bez potrebe daljnjeg postupanja. Mogu se razlikovati tri vrste prigovora koji traže takav pristup.

(a) Naizgled nema proizvoljnosti ili nepoštenosti

363. U skladu s načelom supsidijarnosti, u prvom je redu na domaćim vlastima da se pobrinu za poštivanje temeljnih prava zajamčenih Konvencijom. Stoga je, općenito, utvrđivanje činjenica predmeta i tumačenje domaćeg prava isključivo zadatak domaćih sudova i drugih vlasti, čija su utvrđenja i zaključci u tom pogledu obvezujući za Sud. Međutim, načelo učinkovitosti prava, sadržano u cijelom Konvencijskom sustavu, znači da se Sud može i treba uvjeriti da je postupak donošenja odluke čijem ishodu podnositelj prigovora bio pošten i da nije bio proizvoljan (postupak o kojem je riječ može biti upravni ili sudski, ili i jedno i drugo, ovisno o slučaju).

364. Stoga sud može utvrditi da je očigledno neosnovan prigovor koji su u biti ispitali nadležni nacionalni sudovi tijekom postupka koji je *a priori* ispunio, slijedeće uvjete (ako nema dokaza o suprotnom):

- postupak je vođen pred tijelima ovlaštenim za tu svrhu prema odredbama domaćeg prava;
- postupak je vođen u skladu s postupovnim zahtjevima domaćeg prava;
- zainteresirana strana imala je priliku iznijeti svoje tvrdnje i dokaze, koje je pravilno saslušalo tijelo vlasti o kojemu je riječ;
- nadležna su tijela ispitala i razmotrila sve činjenične i pravne elemente koji su, gledano objektivno, bili mjerodavni za pošteno rješenje predmeta;
- postupak je rezultirao odlukom za koju je dano dostatno obrazloženje.

(b) Naizgled nema nedostatka razmjernosti između ciljeva i sredstava

365. Kad konvencijsko pravo na koje se podnositelj poziva nije apsolutno i podložno je ograničenjima koja su ili izričita (izričito ugrađena u Konvenciju), ili se podrazumijevaju (definirana u sudskoj praksi Suda), Sud je često pozvan ocijeniti je li miješanje kojem se prigovora razmjerno.

366. U skupini odredbi koje izričito navode dopuštena ograničenja, može se prepoznati posebna podskupina od četiri članka: članak 8. (pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života); članak 9. (sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovjesti); članak 10. (sloboda izražavanja) i članak 11. (sloboda okupljanja i udruživanja). Svi ovi članci imaju istu strukturu: prvi stavak navodi temeljno pravo o kojemu je riječ, a drugi stavak definira okolnosti u kojima država može ograničiti ostvarivanje toga prava. Izričaj drugog stavka nije u cijelosti istovjetan u svakom slučaju, ali je struktura ista. Na primjer, u odnosu na pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života članak 8. stavak 2. propisuje:

„Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi spriječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.“

Članak 2. Protokola br. 4. (sloboda kretanja) također pripada ovoj kategoriji, budući da treći stavak slijedi isti model.

367. Kad je Sud pozvan ispitati miješanje javnih vlasti u ostvarivanje jednog od naprijed navedenih prava, on uvijek analizira to pitanje u tri faze. Ako je uistinu došlo do „miješanja“ od strane države (a to je odvojeno pitanje koje se mora rješavati prvo, budući da odgovor nije uvijek očigledan), Sud nastoji jedno za drugim odgovoriti na tri pitanja:

- Je li miješanje bilo u skladu sa „zakonom“ koji je bio dovoljno dostupan i

predvidiv?

- Ako jest, je li se njime nastojalo ostvariti barem jedan od “legitimnih ciljeva“ koji su iscrpno nabrojani (popis koji se neznatno razlikuje, ovisno o članku)?

- Ako je tako, je li miješanje bilo „nužno u demokratskom društvu“ kako bi se postigao taj cilj? Drugim riječima, postoji li odnos razmjernosti između cilja i ograničenja o kojima je riječ?

368. Samo ako je odgovor na svako od ova tri pitanja potvrđan smatra se da je miješanje spojivo s Konvencijom. Ako to nije tako, bit će utvrđena povreda. Kad ispituje treće pitanje, Sud mora voditi računa o slobodi procjene koju ima država, čiji opseg će se znatno razlikovati ovisno o okolnostima, naravi zaštićenog prava i naravi miješanja (*Stoll protiv Švicarske* [VV], stavak 105.; *Demir i Baykara protiv Turske* [VV], stavak 119.; *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], stavak 102. i *Mentzen protiv Latvije* (odluka)).

369. Isto se načelo primjenjuje ne samo na naprijed navedene članke, nego i na većinu drugih odredaba Konvencije, i na implicitna ograničenja koja nisu izričito navedena u članku o kojemu je riječ. Na primjer, pravo na pristup sudu koje je osigurano u članku 6. stavku 1. Konvencije nije apsolutno, nego može biti podvrgnuto ograničenjima, te se podrazumijeva da su ona dozvoljena budući da pravo na pristup po samoj svojoj naravi traži uređenje od strane države. U tom pogledu države ugovornice uživaju određenu slobodu procjene, iako konačnu odluku o poštivanju zahtjeva iz Konvencije donosi Sud. Sud se mora uvjeriti da primjenjena ograničenja ne ograničavaju ili umanjuju pristup koji je pojedincu ostavljen na način ili u mjeri uslijed koje bi bila narušena sama bit prava. Nadalje, ograničenje prava na pristup sudu neće biti spojivo s člankom 6. stavkom 1. ako se njime ne nastoji ostvariti legitiman cilj i ako ne postoji razuman odnos razmjernosti upotrebljenih sredstva i cilja koji se nastoji postići (*Cudak protiv Litve* [VV], stavak 55.).

370. Ako se, nakon prethodnog ispitivanja zahtjeva, Sud uvjeri da su ispunjeni naprijed navedeni uvjeti i da, u smislu svih relevantnih okolnosti predmeta, ne postoji očit nedostatak razmjernosti između ciljeva koji se nastoje ostvariti miješanjem države i upotrebljenih sredstava, utvrdit će da je prigovor o kojemu je riječ nedopušten kao očigledno neosnovan. Razlozi dani za odluku o nedopuštenosti u takvom će predmetu biti istovjetni ili slični onima koje bi Sud prihvatio u presudi o osnovanosti u kojoj bi zaključio da nije bilo povrede (*Mentzen protiv Latvije* (odluka)).

(c) Ostala razmjerno jasna materijalna pitanja

371. Uz naprijed opisane situacije, Sud će utvrditi da je neki prigovor očigledno neosnovan ako se uvjerio da, zbog razloga koji se tiču osnovanosti, ni naizgled nema povrede odredbe Konvencije na koju se poziva. Postoje dva skupa okolnosti u kojima se to osobito događa:

- kad je tako riješeno u obilnoj sudskoj praksi Suda u istovjetnim ili sličnim predmetima, na temelju kojih Sud može zaključiti da nije došlo do povrede Konvencije u predmetu koji je pred njim (*Galev i drugi protiv Bugarske* (odluka));

- kada, iako nema prethodnih odluka koje bi se izravno i konkretno bavile tim pitanjem, Sud može zaključiti, na osnovi postojeće sudske prakse, da naizgled nema povrede Konvencije (*Hartung protiv Francuske** (odluka)).

372. U bilo kojem od tih slučajeva Sud može biti pozvan temeljito i detaljno ispitati činjenice predmeta i sve ostale relevantne činjenične elemente (*Collins i Akaziebie protiv Švedske* (odluka)).

4. Nepotkrpljeni prigovori: nedostatak dokaza

373. Postupak pred Sudom je kontradiktoran po svojoj naravi. Stoga je na strankama, tj. na podnositelju i tuženoj državi da potkrijepe svoje činjenične tvrdnje (na način da Sudu daju potrebne činjenične dokaze), kao i svoje pravne tvrdnje (kojima objašnjavaju zašto, po njihovom mišljenju, neka odredba Konvencije na koju se pozivaju jest ili nije povrijeđena).

374. Relevantni dijelovi Poslovnika Suda koji se primjenjuju na sadržaj pojedinačnih zahtjeva, propisuju kako slijedi:

„1. Svaki se zahtjev prema članku 34. Konvencije podnosi na obrascu koji šalje Tajništvo, osim ako predsjednik odjela o kojem je riječ odluči drukčije. Potrebno je navesti:

...

(d) kratak iskaz o činjenicama;

(e) kratak iskaz o navodnim povredama Konvencije i mjerodavnim argumentima;

...

(g) predmet zahtjeva;

i u privitku dostaviti

(h) kopije svih dokumenata, posebno odluka, sudskih ili drugih, koje se odnose na predmet zahtjeva.

...

4. Ako uvjeti iz stavaka 1. ovoga pravila nisu ispunjeni, može se dogoditi da Sud zahtjev ne razmatra.“

375. Uz to, prema Pravilu 44. C, stavku 1. Poslovnika Suda:

“Kada stranka propusti iznijeti dokaze ili dostaviti podatke zatražene od Suda ili propusti objelodaniti za svoj prijedlog relevantne podatke, ili na drugi način propušta aktivno sudjelovati u postupku, Sud može iz takvog ponašanja izvući zaključke koje smatra prikladnim.”

376. Kad nisu ispunjeni naprijed navedeni uvjeti, Sud će utvrditi da je zahtjev nedopušten kao očigledno neosnovan. Postoje dva skupa okolnosti u kojima se to osobito može dogoditi:

- kad podnositelj jednostavno citira jednu ili više odredbi Konvencije, bez objašnjenja na koji su način prekršene, osim kad je to očito iz činjenica predmeta (*Trofimchuk protiv Ukrajine** (odluka) i *Baillard protiv Francuske** (odluka));

- kad podnositelj propusti ili odbije dostaviti dokaznu dokumentaciju u potporu svojih navoda (osobito odluke sudova ili drugih domaćih vlasti), osim kad postoje iznimne okolnosti izvan njegove kontrole koje ga sprječavaju da to učini (na primjer, ako zatvorske vlasti odbiju proslijediti dokumente iz spisa zatvorenika Sudu).

5. Nejasni prigovori ili nerealni prigovori

377. Sud će odbiti kao očigledno neosnovane prigovore koji su toliko nejasni da mu je objektivno nemoguće suvislo shvatiti činjenice kojima prigovara podnositelj i pritužbe koje želi podnijeti Sudu. Isto se primjenjuje i na prigovore koji su neostvarivi, tj. prigovore koji se tiču činjenica koje su objektivno nemoguće, jasno je da su izmišljene ili su očigledno protivne zdravom razumu. U takvim će slučajevima prosječnom promatraču, čak i onome bez pravne naobrazbe biti očita činjenica da ni naizgled nema povrede Konvencije.

B. Nema značajne štete

Članak 35. stavak 3(b) - Uvjeti dopuštenosti

„3. Sud će proglasiti nedopuštenim svaki pojedinačni zahtjev podnesen na temelju članka 34. ako:

(b) smatra da podnositelj nije pretrpio značajnu štetu, osim ako interesi poštivanja ljudskih prava zajamčenih Konvencijom i dodatnim protokolima traže ispitivanje osnovanosti zahtjeva, te pod uvjetom da se na toj osnovi ne odbaci niti jedan slučaj koji nije propisno razmotren pred domaćim sudom.“

1. Pozadina novog uvjeta

378. Stupanjem na snagu Protokola br. 14. 1. lipnja 2010. godine, uvjetima navedenim u članku 35. dodan je novi uvjet. U skladu s člankom 20. tog Protokola, nova će se odredba primjenjivati na sve zahtjeve koji su u tijeku pred Sudom, osim na one koji su utvrđeni dopuštenima. Sud je do danas primijenio taj novi uvjet u devet odluka o dopuštenosti, i to: *Ionescu protiv Rumunjske* (odluka), stavci 28.-41.; *Korolev protiv Rusije* (odluka); *Vasilchenko protiv Rusije*, stavci 49.-51.; *Rinck protiv Francuske** (odluka); *Holub protiv Republike Češke** (odluka); *Bratři Zátkové, A.S. protiv Republike Češke** (odluka); *Gaftoniuc protiv Rumunjske* (odluka); *Matoušek protiv Republike Češke** (odluka) i *Čavajda protiv Republike Češke* (odluka).

Nadalje, Sud je u dvije presude odbacio vladin prigovor nedopuštenosti temeljem tog novog uvjeta (*Gaglione i drugi protiv Italije**, stavci 14.-19. i *Sancho Cruz i 14 drugih predmeta „agrarne reforme“ protiv Portugala**, stavci 22.-36.).

Uvođenje ovog novog uvjeta smatralo se potrebnim radi sve većeg broja predmeta pred Sudom. On Sudu daje dodatni alat koji mu treba pomoći da se usredotoči na predmete koji traže ispitivanje osnovanosti. Drugim riječima, on omogućava Sudu da odbije predmete koji se smatraju „lakšima“ na temelju načela prema kojem suci ne trebaju odlučivati u takvim premetima (“*de minimis non curat praetor*”).

379. Na pojam “*de minimis*”, iako formalno nije bio dio Europske konvencije o ljudskim pravima do 1. lipnja 2010., se ipak pozivalo u nekoliko izdvojenih presuda Komisije (vidi *Eyoum-Priso protiv Francuske** (odluka); *H.F. K.-F. protiv Njemačke* (odluka) i *Lechesne protiv Francuske** (odluka)) i Suda (vidi, na primjer *Dudgeon protiv Ujedinjenog Kraljevstva*; *O'Halloran i Francis protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV] i *Micallef protiv Malte* [VV]) a na njega su se pozivale i vlade u svojim očitovanjima Sudu (vidi, na primjer, *Koumoutsea i drugi protiv Grčke** (odluka)).

2. Opseg

380. Članak 35. stavak 3. (b) sastavljen je od tri različita elementa. Kao prvo, tu je sam uvjet dopuštenosti: Sud može utvrditi da je bilo koji pojedinačni zahtjev nedopušten kad podnositelj nije pretrpio značajnu štetu. Slijede dvije zaštitne odredbe. Kao prvo, Sud ne može utvrditi da je takav zahtjev nedopušten kad poštivanje ljudskih prava traži ispitivanje osnovanosti zahtjeva. Kao drugo, prema novom se uvjetu niti jedan predmet ne može odbaciti ako ga domaće vlasti nisu propisno razmotrile.

381. Samo je Sud nadležan tumačiti novi uvjet dopuštenosti i odlučiti o njegovoj primjeni. Tijekom prve dvije godine nakon stupanja na snagu, primjena ovog uvjeta pridržana je za vijeća i Veliko vijeće (članak 20. stavak 2. Protokola br. 14.) koja će utvrditi jasna načela sudske prakse za njegovo funkcioniranje u konkretnim kontekstima.

3. Da li je podnositelj pretrpio značajnu štetu?

382. “Značajna šteta” je pojam koji može, i zahtijeva, tumačenje kojim se utvrđuju objektivni kriteriji kroz postupni razvoj sudske prakse Suda. Ovaj pojam Sudu daje određeni stupanj fleksibilnosti, uz onaj koji već osiguravaju postojeći uvjeti dopuštenosti (vidi *Obrazloženje uz Protokol br. 14.*, *CETS br. 194.* stavke 78. i 80., u daljnjem tekstu “*Obrazloženje*”). Novi uvjet se temelji na ideji da povreda prava, bez obzira koliko je stvarna iz čisto pravnog gledišta, treba doseći minimalnu razinu težine da bi opravdala razmatranje od strane međunarodnog Suda (*Korolev protiv Rusije* (odluka)).

383. Izričaj ovog kriterija uzima u obzir štetu koju je podnositelj već pretrpio na nacionalnoj razini. Čimbenici koji mogu biti uzeti u razmatranje su financijski učinak na podnositelja, iako ne isključivo (vidi *Bock protiv Njemačke* (odluka) za noviji primjer predmeta koji je utvrđen nedopuštenim zbog beznačajnog iznosa o kojemu je riječ). U predmetu *Ionescu protiv Rumunjske* (odluka) Sud je smatrao da financijska šteta za podnositelja nije bila velika. Naime, radilo se o iznosu od 90 eura, a nije bilo informacija koje bi ukazivale da bi gubitak tog iznosa imao važne posljedice za osobni život podnositelja. U predmetu *Korolev protiv Rusije* (odluka), podnositeljevi prigovori bili su izričito ograničeni na to što tužene vlasti nisu isplatile iznos manji od jednog eura, koji mu je dosudio domaći sud. U predmetu *Vasilchenko protiv Rusije* podnositelj je prigovorio da vlasti nisu izvršile odluku kojom mu je bilo dosuđeno 12 eura. U predmetu *Rinck protiv Francuske** (odluka) radilo se o iznosu od 150 eura, uz 22 eura na ime troškova. Nije bilo nikakvih dokaza koji bi ukazivali da bi taj iznos imao značajne posljedice za podnositeljev osobni život. U *Gaftoniuc protiv Rumunjske* (odluka) iznos koji je podnositelj trebao primiti bio je 25 eura. Ipak, Sud će biti svjestan činjenice da se utjecaj novčanog gubitka ne smije mjeriti u apstraktnom smislu. Čak i skromna novčana šteta može biti značajna u svjetlu konkretnih osobnih uvjeta i gospodarske situacije u zemlji ili regiji u kojoj ta osoba živi.

384. Međutim, Sud istovremeno ima na umu da novčani iznos o kojem je riječ nije jedini element za utvrđivanje je li podnositelj pretrpio značajnu štetu. Uistinu, povreda Konvencije može se ticati važnih načelnih pitanja i tako uzrokovati značajnu štetu bez da utječe na financijski interes (*Korolev protiv Rusije* (odluka)). Subjektivni osjećaj samog podnositelja o utjecaju navodne povrede mora biti objektivno opravdan. To je bio slučaj u predmetu *Rinck protiv Francuske** (odluka), u kojem je Sud utvrdio da gubitak jednog boda iz podnositeljeve dozvole ne zahtijeva utvrđenje da je ta okolnost imala značajan utjecaj na njegovu osobnu situaciju, čak i ako je podnositelj to pitanje smatrao principijelnim.

U predmetu *Holub protiv Republike Češke** (odluka), *Matoušek protiv Republike Češke** (odluka) i *Čavajda protiv Republike Češke*, Sud je svoju odluku temeljio na činjenici da očitovanja drugih stranaka koja nisu bila priopćena nisu sadržavala ništa novo ili bitno za taj predmet, te da se odluka Ustavnog suda u svakom od tih predmeta nije temeljila na njima, zbog čega podnositelji nisu pretrpjeli značajnu štetu u smislu članka 35. stavka 3. (b).

Suprotno tome, Sud se nije složio s tvrdnom vlade da podnositelji nisu pretrpjeli značajnu štetu u predmetu *Gaglione i drugi protiv Italije**, budući da se u tom predmetu radilo o najmanje devetnaest mjeseci kašnjenja s isplatom naknade u 65% zahtjeva. Slično tome, Sud je u predmetu *Sancho Cruz i 14 drugih predmeta “agrarne reforme” protiv Portugala** utvrdio da su u dva predmeta u kojima je vlada podnijela prigovor temeljem novog uvjeta, podnositelji pretrpjeli značajnu štetu, imajući na umu visoke iznose naknade o kojima se radilo u tim predmetima.

4. Dvije zaštitne odredbe

(a) Traži li poštivanje ljudskih prava ispitivanje osnovanosti predmeta

385. Drugi je element zaštitna odredba (vidi Obrazloženje uz Protokol br. 14., stavak 81.) prema kojoj neće biti utvrđeno da je zahtjev nedopušten ako poštivanje ljudskih prava, kako su definirana u Konvenciji ili njenim Protokolima, traži ispitivanje osnovanosti zahtjeva. Izričaj ovog elementa uzet je iz druge rečenice članka 37. stavka 1. Konvencije, gdje ispunjava sličnu funkciju u kontekstu donošenja odluke da se zahtjev briše s popisa predmeta Suda. Isti se izričaj koristi i u članku 39. kao osnova za osiguranje prijateljskog rješenja između stranaka.

386. Organi Konvencije ustrajno su tumačili te odredbe na način da one od njih traže nastavak ispitivanja predmeta, bez obzira na njegovo rješenje od strane stranaka ili postojanje neke druge osnove za njegovo brisanje s popisa predmeta. Stoga je utvrđeno da je potrebno daljnje ispitivanje predmeta kada postavlja pitanja opće naravi koja utječu na poštivanje Konvencije (*Tyrer protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Izvješće Komisije, stavak 2.).

387. Takva bi se pitanja opće naravi postavila, primjerice, kada postoji potreba da se pojasne obveze država na temelju Konvencije, ili da se potakne tužena država da rješava strukturni nedostatak koji utječe na druge osobe u istom položaju u kojem je i podnositelj. Od Suda je tako često traženo, temeljem članaka 37. i 38⁶., da potvrdi da je opći problem koji je otvorio neki predmet bio riješen ili se rješava, i da je Sud u drugim predmetima rješio slična pravna pitanja (vidi, između mnogo drugih predmeta, *Can protiv Austrije*, stavci 15.-18. i *Léger protiv Francuske* (brisanje) [VV], stavak 51.). Na primjer, kad je Sud već imao priliku odlučiti o primjeni postupovnih pravila od strane domaćih vlasti i prigovor je samo od povijesnog interesa, poštivanje ljudskih prava ne zahtjeva daljnje ispitivanje istog prigovora (*Ionescu protiv Rumunjske* (odluka)). U predmetu *Holub protiv Republike Češke** (odluka), konkretno pitanje - činjenica da podnositelj nije primio očitovanja drugih stranaka pred Ustavnim sudom - već je bilo raspravljeno u prethodnoj sudskoj praksi (vidi, na primjer, *Milatová i drugi protiv Republike Češke*; *Mareš protiv Republike Češke** i *Vokoun protiv Republike Češke**). U predmetu *Korolev protiv Rusije* (odluka), Sud nije pronašao uvjerljiv razlog javnog reda koji bi zahtjevao ispitivanje osnovanosti zbog toga što je, kao prvo, Sud u brojnim prigodama odlučio o pitanjima sličnim onima koja se postavljaju u ovome predmetu i, kao drugo, zbog toga što su se i Sud i Odbor ministara bavili sustavnim problemom domaćih presuda u Ruskoj Federaciji.

(b) Da li je predmet propisno razmotren od strane domaćeg suda

388. Sud neće moći odbaciti zahtjev zbog njegove beznačajne naravi ako predmet nije propisno razmotrio domaći sud. Ova odredba odražava načelo supsidijarnosti, kako je sadržano osobito u članku 13. Konvencije, koje traži da na nacionalnoj razini protiv povreda bude na raspolaganju učinkovito pravno sredstvo (*Korolev protiv Rusije* (odluka)). U predmetu *Holub protiv Republike Češke** (odluka) Sud je pojasnio da je “predmet” (francuski: “l'affaire”) pred strasburškim sudom u općenitijem smislu, a ne “zahtjev” (francuski: “la requête”) ono što domaći sudovi trebaju propisno razmotriti.

389. Glede tumačenja izraza „propisno“, novi se uvjet neće tumačiti onako strogo kao zahtjevi poštenog suđenja na temelju članka 6. Konvencije (*Ionescu protiv Rumunjske* (odluka)).

⁶ Tekst Konvencije, kako je glasilo prije stupanja na snagu Protokola br. 14.

INDEKS PRESUDA I ODLUKA*(brojevi upućuju na brojeve stranica)*

Sud donosi presude i odluke na dva službena jezika, engleskom i francuskom. Hiperlinkovi na predmete navedeni u Vodiču povezani su s izvornim tekstom presude ili odluke. Presude i odluke Suda mogu se naći u bazi podataka HUDOC, na internetskoj stranici Suda (www.echr.coe.int). HUDOC sadrži i prijevode mnogih važnih presuda i odluka na oko dvadeset neslužbenih jezika, te linkove na oko stotinu online zbirki sudske prakse koje su izradile treće osobe.

—A—

<i>A, B and C v. Ireland [GC], no. 25579/05, ECHR 2010</i>	18, 24, 70, 73
<i>A. v. France, 23 November 1993, Series A no. 277-B</i>	79
<i>A. v. Norway, no. 28070/06, 9 April 2009</i>	71
<i>A. v. the United Kingdom, 23 September 1998, Reports of Judgments and Decisions 1998-VI</i>	9
<i>A.D.T. v. the United Kingdom, no. 35765/97, ECHR 2000-IX</i>	71
<i>Abdulaziz, Cabales and Balkandali v. the United Kingdom, 28 May 1985, Series A no. 94</i>	76
<i>Adam and Others v. Germany (dec.), no. 290/03, 1 September 2005</i>	31
<i>Ādamsons v. Latvia, no. 3669/03, 24 June 2008</i>	86
<i>Adesina v. France (dec.), no. 31398/96, 13 September 1996</i>	34
<i>Adolf v. Austria, 26 March 1982, Series A no. 49</i>	63
<i>Aerts v. Belgium, 30 July 1998, Reports 1998-V</i>	69
<i>Agathos and Others v. Greece, no. 19841/02, 23 September 2004</i>	86
<i>Agbovi v. Germany (dec.), no. 71759/01, 25 September 2006</i>	19
<i>AGOSI v. the United Kingdom, 24 October 1986, Series A no. 108</i>	67
<i>Agrotexim and Others v. Greece, 24 October 1995, Series A no. 330-A</i>	15
<i>Ahmet Sadik v. Greece, 15 November 1996, Reports 1996-V</i>	20
<i>Ahtinen v. Finland (dec.), no. 48907/99, 31 May 2005</i>	28
<i>Air Canada v. the United Kingdom, 5 May 1995, Series A no. 316-A</i>	67
<i>Airey v. Ireland, 9 October 1979, Series A no. 32</i>	57
<i>Akdivar and Others v. Turkey [GC], 16 September 1996, Reports 1996-IV10, 21, 23</i>	
<i>Aksoy v. Turkey, 18 December 1996, Reports 1996-VI</i>	22, 58
<i>Al-Adsani v. the United Kingdom [GC], no. 35763/97, ECHR 2001-XI</i>	56
<i>Alatulkkila and Others v. Finland, no. 33538/96, 28 July 2005</i>	58

<i>Alaverdyan v. Armenia (dec.)</i> , no. 4523/04, 24 August 2010	55, 60
<i>Albert and Le Compte v. Belgium</i> , 10 February 1983, Series A no. 58.....	64
<i>Aldrian v. Austria (dec.)</i> , no. 16266/90, Commission decision of 7 May 1990, Decisions and Reports 65.....	68
<i>Aleksandr Zaichenko v. Russia</i> , no. 39660/02, 18 February 2010.....	63
<i>Aleksanyan v. Russia</i> , no. 46468/06, 22 December 2008	39
<i>Aliev v. Georgia</i> , no. 522/04, 13 January 2009	9
<i>Allan v. the United Kingdom (dec.)</i> , no. 48539/99, 28 August 2001	30, 31
<i>Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão and Others v. Portugal</i> , nos. 29813/96 and 30229/96, ECHR 2000-I.....	48, 51
<i>Al-Moayad v. Germany (dec.)</i> , no. 35865/03, 20 February 2007	12
<i>Al-Nashif v. Bulgaria</i> , no. 50963/99, 20 June 2002.....	38
<i>Al-Saadoon and Mufdhi v. the United Kingdom</i> , no. 61498/08, ECHR 2010	11
<i>Amann v. Switzerland [GC]</i> , no. 27798/95, ECHR 2000-II	72
<i>Amuur v. France</i> , 25 June 1996, Reports 1996-III	13
<i>Andrášik and Others v. Slovakia (dec.)</i> , nos. 57984/00 and others, ECHR 2002- IX	18, 22, 25
<i>Andronikashvili v. Georgia (dec.)</i> , no. 9297/08, 22 June 2010.....	57
<i>Anheuser-Busch Inc. v. Portugal [GC]</i> , no. 73049/01, ECHR 2007-I .. 80, 81, 82, 83	
<i>Annunziata v. Italy</i> , no. 24423/03, 7 July 2009.....	35
<i>Apay v. Turkey (dec.)</i> , no. 3964/05, 11 December 2007.....	61
<i>APEH Üldözötteinek Szövetsége and Others v. Hungary</i> , no. 32367/96, ECHR 2000-X	60
<i>Aquilina v. Malta [GC]</i> , no. 25642/94, ECHR 1999-III.....	20
<i>Arat v. Turkey</i> , no.10309/03, 10 November 2009	16
<i>Arslan v. Turkey (dec.)</i> , no. 36747/02, ECHR 2002-X.....	30
<i>Association Les témoins de Jéhovah v. France (dec.)</i> , no. 8916/05, 21 September 2010.....	20
<i>Athanassoglou and Others v. Switzerland [GC]</i> , no. 27644/95, ECHR 2000-IV	55, 56
<i>Ayuntamiento de Mula v. Spain (dec.)</i> , no. 55346/00, ECHR 2001-I.....	9
<i>Azinas v. Cyprus [GC]</i> , no. 56679/00, ECHR 2004-III.....	20

—B—

<i>B. v. France</i> , 25 March 1992, Series A no. 232-C.....	71
<i>Bagheri and Maliki v. the Netherlands (dec.)</i> , no. 30164/06, 15 May 2007	38
<i>Baillard v. France (dec.)</i> , no. 6032/04, 25 September 2008.....	89
<i>Balmer-Schafroth and Others v. Switzerland</i> , 26 August 1997, Reports 1997-IV	55
<i>Balsytė-Lideikienė v. Lithuania</i> , no. 72596/01, 4 November 2008.....	67

<i>Banković and Others v. Belgium and 16 Other Contracting States (dec.) [GC], no. 52207/99, ECHR 2001-XII</i>	46
<i>Barberà, Messegué and Jabardo v. Spain, 6 December 1988, Series A no. 146</i>	52
<i>Baumann v. France, no. 33592/96, ECHR 2001-V</i>	24
<i>Bazorkina v. Russia, no. 69481/01, 27 July 2006</i>	12
<i>Beer and Regan v. Germany [GC], no. 28934/95, 18 February 1999</i>	44
<i>Behrami and Behrami v. France and Saramati v. France, Germany and Norway (dec.) [GC], nos. 71412/01 and 78166/01, 2 May 2007</i>	43, 44
<i>Belaousof and Others v. Greece, no. 66296/01, 27 May 2004</i>	27
<i>Belilos v. Switzerland, 29 April 1988, Series A no. 132</i>	53
<i>Ben Salah Adraqui and Dhaima v. Spain (dec.), no. 45023/98, ECHR 2000-IV</i>	19
<i>Bendenoun v. France, 24 February 1994, Series A no. 284</i>	66
<i>Benet Praha, spol. s r.o., v. the Czech Republic (dec.), no. 38354/06, 28 September 2010</i>	29
<i>Bentham v. the Netherlands, 23 October 1985, Series A no. 97</i>	55, 58
<i>Berdzenishvili v. Russia (dec.), no. 31697/03, ECHR 2004-II</i>	27
<i>Bernadet v. France (dec.), no. 31406/96, 27 November 1996</i>	34
<i>Berrehab v. the Netherlands, 21 June 1988, Series A no. 138</i>	75
<i>Beyeler v. Italy [GC], no. 33202/96, ECHR 2000-I</i>	80
<i>Beygo v. 46 Member States of the Council of Europe (dec.), no. 36099/06, 16 June 2009</i>	44
<i>Bigaeva v. Greece, no. 26713/05, 28 May 2009</i>	72
<i>Blečić v. Croatia [GC], no. 59532/00, ECHR 2006-III</i>	47, 48, 49, 50, 51
<i>Bock v. Germany (dec.), no. 22051/07, 19 January 2010</i>	40, 91
<i>Boicenco v. Moldova, no. 41088/05, 11 July 2006</i>	10, 12
<i>Boivin v. 34 Member States of the Council of Europe (dec.), no. 73250/01, ECHR 2008</i>	44
<i>Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland [GC], no. 45036/98, ECHR 2005-VI</i>	44, 45
<i>Botta v. Italy, 24 February 1998, Reports 1998-I</i>	72
<i>Bottaro v. Italy (dec.), no. 56298/00, 23 May 2002</i>	25
<i>Bouglame v. Belgium (dec.), no. 16147/08, 2 March 2010</i>	16
<i>Bouilloc v. France (dec.), no. 34489/03, 28 November 2006</i>	57
<i>Bowman v. the United Kingdom, 19 February 1998, Reports 1998-I</i>	14
<i>Boyle v. the United Kingdom, 28 February 1994, opinion of the Commission, Series A no. 282-B</i>	76
<i>Božinovski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia (dec.), no. 68368/01, 1 February 2005</i>	31
<i>Brândușe v. Romania, no. 6586/03, 7 April 2009</i>	73

<i>Bratři Zátkové, A.S. v. the Czech Republic (dec.), no. 20862/06, 8 February 2011</i>	90
<i>Bronda v. Italy, 9 June 1998, Reports 1998-IV</i>	75
<i>Broniowski v. Poland (dec.) [GC], no. 31443/96, ECHR 2002-X</i>	52
<i>Broniowski v. Poland [GC], no. 31443/96, ECHR 2004-V</i>	80
<i>Brown v. the United Kingdom (dec.), no. 38644/97, 24 November 1998</i>	69
<i>Brudnicka and Others v. Poland, no. 54723/00, ECHR 2005-II</i>	14
<i>Brüggemann and Scheuten v. Germany, no. 6959/75, Commission report 12 July 1977, DR 10</i>	74
<i>Brumărescu v. Romania [GC], no. 28342/95, ECHR 1999-VII</i>	13, 16
<i>Brusco v. France, no. 1466/07, 14 October 2010</i>	63
<i>Brusco v. Italy (dec.), no. 69789/01, ECHR 2001-IX</i>	23, 25
<i>Buchholz v. Germany, 6 May 1981, Series A no. 42</i>	58
<i>Bui Van Thanh and Others v. the United Kingdom (dec.), no. 16137/90, 12 March 1990</i>	47
<i>Buijen v. Germany, no. 27804/05, 1 April 2010</i>	68
<i>Buj v. Croatia, no. 24661/02, 1 June 2006</i>	62
<i>Bulinwar OOD and Hrusanov v. Bulgaria, no. 66455/01, 12 April 2007</i>	30
<i>Burden v. the United Kingdom [GC], no. 13378/05, ECHR 2008</i>	9, 14, 18
<i>Burdov v. Russia (no. 2), no. 33509/04, ECHR 2009</i>	17, 26
<i>Burdov v. Russia, no. 59498/00, ECHR 2002-III</i>	16, 81
<i>Burghartz v. Switzerland, 22 February 1994, Series A no. 280-B</i>	70
<i>Büyükdere and Others v. Turkey, nos. 6162/04 and others, 8 June 2010</i>	29
<i>Buzescu v. Romania, no. 61302/00, 24 May 2005</i>	82

—C—

<i>C.C. v. Spain, no. 1425/06, 6 October 2009</i>	72
<i>C.W. v. Finland, no. 17230/90, Commission decision of 9 October 1991</i>	37
<i>Çakıcı v. Turkey [GC], no. 23657/94, ECHR 1999-IV</i>	12, 14
<i>Çakir and Others v. Cyprus (dec.), no. 7864/06, 29 April 2010</i>	52
<i>Calcerrada Fornieles and Cabeza Mato v. Spain (dec.), no. 17512/90, 6 July 1992</i>	37
<i>Caldas Ramirez de Arrellano v. Spain (dec.), no. 68874/01, ECHR 2003-I</i>	68
<i>Camberrow MM5 AD v. Bulgaria (dec.), no. 50357/99, 1 April 2004</i>	15
<i>Campbell and Fell v. the United Kingdom, 28 June 1984, Series A no. 80</i>	64
<i>Can v. Austria, 30 September 1985, Series A no. 96</i>	92
<i>Cankoçak v. Turkey, nos. 25182/94 and 26956/95, 20 February 2001</i>	48
<i>Cantoni v. France [GC], 15 November 1996, Reports 1996-V</i>	44
<i>Carson and Others v. the United Kingdom [GC], no. 42184/05, ECHR 2010</i> ..	24
<i>Castells v. Spain, 23 April 1992, Series A no. 236</i>	20
<i>Čavajda v. the Czech Republic (dec.), no. 17696/07, 29 March 2011</i>	90, 92

<i>Çelik v. Turkey (dec.)</i> , no. 52991/99, ECHR 2004-X.....	28
<i>Celniku v. Greece</i> , no. 21449/04, 5 July 2007	36
<i>Cereceda Martín and Others v. Spain</i> , no. 16358/90, Commission decision of 12 October 1992.....	37
<i>Chapman v. the United Kingdom [GC]</i> , no. 27238/95, ECHR 2001-I.....	72
<i>Chappex v. Switzerland (dec.)</i> , no. 20338/92, 12 October 1994	34
<i>Charzyński v. Poland (dec.)</i> , no. 15212/03, ECHR 2005-V.....	25
<i>Chaudet v. France</i> , no. 49037/06, 29 October 2009.....	58
<i>Chauvy and Others v. France</i> , no. 64915/01, ECHR 2004-VI	71
<i>Chernitsyn v. Russia</i> , no. 5964/02, 6 April 2006	39
<i>Chevrol v. France</i> , no. 49636/99, ECHR 2003-III.....	16, 57
<i>Christine Goodwin v. the United Kingdom [GC]</i> , no. 28957/95, ECHR 2002-VI	71
<i>Church of X v. the United Kingdom</i> , no. 3798/68, Commission decision of 17 December 1968, Collection 29.....	47
<i>Çinar v. Turkey (dec.)</i> , no. 28602/95, 13 November 2003.....	20
<i>Ciorap v. Moldova (no. 2)</i> , no. 7481/06, 20 July 2010.....	17
<i>Ciubotaru v. Moldova</i> , no. 27138/04, 27 April 2010.....	72
<i>Ciulla v. Italy</i> , 22 February 1989, Series A no. 148	69
<i>Ciupercescu v. Romania</i> , no. 35555/03, 15 June 2010.....	24
<i>Clinique Mozart Sarl v. France (dec.)</i> , no. 46098/99, 1 July 2003	33
<i>Cocchiarella v. Italy [GC]</i> , no. 64886/01, ECHR 2006-V.....	17, 25
<i>Colibaba v. Moldova</i> , no. 29089/06, 23 October 2007.....	10
<i>Collectif national d'information et d'opposition à l'usine Melox – Collectif Stop Melox et Mox v. France (dec.)</i> , no. 75218/01, 28 March 2006.....	57
<i>Collins and Akaziebie v. Sweden (dec.)</i> , no. 23944/05, 8 March 2007	88
<i>Confédération française démocratique du travail v. the European Communities (dec.)</i> , no. 8030/77, Commission decision of 10 July 1978, DR 13.....	45
<i>Connolly v. 15 Member States of the European Union (dec.)</i> , no. 73274/01, 9 December 2008	44
<i>Constantinescu v. Romania</i> , no. 28871/95, ECHR 2000-VIII	16
<i>Cooperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij U.A. v. the Netherlands (dec.)</i> , no. 13645/05, ECHR 2009.....	45
<i>Cooperativa Agricola Slobozia-Hanesei v. Moldova</i> , no. 39745/02, 3 April 2007	41
<i>Coscodar v. Romania (dec.)</i> , no. 36020/06, 9 March 2010.....	33
<i>Costello-Roberts v. the United Kingdom</i> , 25 March 1993, Series A no. 247-C. 74	
<i>Cotleț v. Romania</i> , no. 38565/97, 3 June 2003	10, 79
<i>Craxi v. Italy (no. 2)</i> , no. 25337/94, 17 July 2003	79
<i>Cudak v. Lithuania [GC]</i> , no. 15869/02, ECHR 2010.....	59, 88

<i>Cvetković v. Serbia</i> , no. 17271/04, 10 June 2008.....	25
<i>Cyprus v. Turkey [GC]</i> , no. 25781/94, ECHR 2001-IV.....	42, 46

—D—

<i>D.B. v. Turkey</i> , no. 33526/08, 13 July 2010.....	11
<i>D.H. and Others v. the Czech Republic [GC]</i> , no. 57325/00, ECHR 2007-IV..	19, 21
<i>D.J. and A.-K. R. v. Romania (dec.)</i> , no. 34175/05, 20 October 2009	16
<i>Dadouch v. Malta</i> , no. 38816/07, 20 July 2010.....	70
<i>Dalban v. Romania [GC]</i> , no. 28114/95, ECHR 1999-VI.....	14, 16
<i>Dalea v. France (dec.)</i> , no. 964/07, 2 February 2010	61
<i>Dalia v. France</i> , 19 February 1998, Reports1998-I.....	22
<i>De Becker v. Belgium (dec.)</i> , no. 214/56, 9 June 1958.....	50
<i>De Geouffre de la Pradelle v. France</i> , 16 December 1992, Series A no. 253-B	58
<i>De Moor v. Belgium</i> , 23 June 1994, Series A no. 292-A	57
<i>De Pace v. Italy</i> , no. 22728/03, 17 July 2008	36, 37
<i>De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium</i> , 18 June 1971, Series A no. 12	18
<i>Deés v. Hungary</i> , no. 2345/06, 9 November 2010	73
<i>Delle Cave and Corrado v. Italy</i> , no. 14626/03, 5 June 2007	17
<i>Demicoli v. Malta</i> , 27 August 1991, Series A no. 210	64, 65
<i>Demir and Baykara v. Turkey [GC]</i> , no. 34503/97, ECHR 2008.....	53, 87
<i>Demirbaş and Others v. Turkey (dec.)</i> , nos. 1093/08 and others, 9 November 2010.....	9
<i>Demopoulos and Others v. Turkey (dec.) [GC]</i> , nos. 46113/99 and others, ECHR 2010.....	18, 21, 24, 25, 26, 84
<i>Dennis and Others v. the United Kingdom (dec.)</i> , no. 76573/01, 2 July 2002 ...	29
<i>Depalle v. France [GC]</i> , no. 34044/02, ECHR 2010	80
<i>Depauw v. Belgium (dec.)</i> , no. 2115/04, 15 May 2007.....	25
<i>Des Fours Walderode v. the Czech Republic (dec.)</i> , no. 40057/98, ECHR 2004-V	80
<i>Deweert v. Belgium</i> , 27 February 1980, Series A no. 35.....	63
<i>Di Giorgio and Others v. Italy (dec.)</i> , no. 35808/03, 29 September 2009.....	27
<i>Di Salvo v. Italy (dec.)</i> , no. 16098/05, 11 January 2007	39
<i>Di Sante v. Italy (dec.)</i> , no. 56079/00, 24 June 2004	22
<i>Dickson v. the United Kingdom [GC]</i> , no. 44362/04, ECHR 2007-V	74
<i>Dimitrescu v. Romania</i> , nos. 5629/03 and 3028/04, 3 June 2008	17
<i>Dinç v. Turkey (dec.)</i> , no. 42437/98, 22 November 2001	33
<i>Dink v. Turkey</i> , nos. 2668/07 and others, 14 September 2010	24
<i>Doran v. Ireland</i> , no. 50389/99, ECHR 2003-X	22
<i>Döring v. Germany (dec.)</i> , no. 37595/97, ECHR 1999-VIII.....	82
<i>Döşemealtı Belediyesi v. Turkey (dec.)</i> , no. 50108/06, 23 March 2010.....	9, 41

PRAKTIČNI VODIČ KROZ UVJETE DOPUŠTENOSTI

<i>W.M. v. Denmark</i> , no. 17392/90, Commission decision of 14 October 1992.....	46
<i>Draon v. France</i> [GC], no. 1513/03, 6 October 2005	81
<i>Drijfhout v. the Netherlands</i> (dec.), no. 51721/09, 22 February 2011	38
<i>Drozd and Janousek v. France and Spain</i> , 26 June 1992, Series A no. 240	46
<i>Dudgeon v. the United Kingdom</i> , 22 October 1981, Series A no. 45	71, 90
<i>Dukmedjian v. France</i> , no. 60495/00, 31 January 2006.....	85
<i>Duringer and Grunge v. France</i> (dec.), nos. 61164/00 and 18589/02, ECHR 2003-II.....	39

—E—

<i>E.B. v. France</i> [GC], no. 43546/02, 22 January 2008.....	71, 74
<i>Eberhard and M. v. Slovenia</i> , nos. 8673/05 and 9733/05, 1 December 2009....	18
<i>Eckle v. Germany</i> , 15 July 1982, Series A no. 51	63
<i>Egmez v. Cyprus</i> , no. 30873/96, ECHR 2000-XII.....	21
<i>El Majjaoui and Stichting Touba Moskee v. the Netherlands</i> (striking out) [GC], no. 25525/03, 20 December 2007	17
<i>Ellès and Others v. Switzerland</i> , no. 12573/06, 16 December 2010	60
<i>Elli Poluhas Dödsbo v. Sweden</i> , no. 61564/00, ECHR 2006-I.....	73
<i>Emesa Sugar N.V. v. the Netherlands</i> (dec.), no. 62023/00, 13 January 2005 ..	60
<i>Emine Araç v. Turkey</i> , no. 9907/02, 23 September 2008.....	60
<i>Enea v. Italy</i> [GC], no. 74912/01, ECHR 2009.....	60, 65
<i>Engel and Others v. the Netherlands</i> , 8 June 1976, Series A no. 22	63, 64
<i>Enukidze and Girgvliani v. Georgia</i> , no. 25091/07, 26 April 2011.....	12
<i>Epözdemir v. Turkey</i> (dec.), no. 57039/00, 31 January 2002.....	24
<i>Escoubet v. Belgium</i> [GC], no. 26780/95, ECHR 1999-VII.....	65
<i>Evans v. the United Kingdom</i> [GC], no. 6339/05, ECHR 2007-I.....	71
<i>Eyoum-Priso v. France</i> (dec.), no. 24352/94, 4 September 1996.....	90

—F—

<i>Fairfield v. the United Kingdom</i> (dec.), no. 24790/04, ECHR 2005-VI.....	15
<i>Fakhretdinov and Others v. Russia</i> (dec.), nos. 26716/09, 67576/09 and 7698/10, 23 September 2010.....	25, 26
<i>Farcas v. Romania</i> (dec.), no. 32596/04, 14 September 2010.....	11
<i>Fawsie v. Greece</i> , no. 40080/07, 28 October 2010.....	77
<i>Fayed v. the United Kingdom</i> , 21 September 1994, Series A no. 294-B	56
<i>Federation of French Medical Trade Unions and the National Federation of Nurses v. France</i> (dec.), no. 10983/84, Commission decision of 12 May 1986, DR 47.....	32
<i>Fedotova v. Russia</i> , no. 73225/01, 13 April 2006.....	10
<i>Feldbrugge v. the Netherlands</i> , 29 May 1986, Series A no. 99	58

<i>Fener Rum Patrikliği (Ecumenical Patriarchy) v. Turkey (dec.)</i> , no. 14340/05, 12 June 2007	49
<i>Fernie v. the United Kingdom (dec.)</i> , no. 14881/04, 5 January 2006	27
<i>Ferrazzini v. Italy [GC]</i> , no. 44759/98, ECHR 2001-VII	54, 60
<i>Ferreira Alves v. Portugal (no. 6)</i> , no. 46436/06 and 55676/08, 13 April 2010	21
<i>Filipović v. Serbia</i> , no. 27935/05, 20 November 2007	49
<i>Financial Times Ltd and Others v. the United Kingdom</i> , no. 821/03, 15 December 2009	19
<i>Findlay v. the United Kingdom</i> , 25 February 1997, Reports 1997-I	64
<i>Fischer v. Austria (dec.)</i> , no. 27569/02, ECHR 2003-VI	68
<i>Fiume v. Italy</i> , no. 20774/05, 30 June 2009	59
<i>Fogarty v. the United Kingdom [GC]</i> , no. 37112/97, ECHR 2001-XI	56
<i>Folgerø and Others v. Norway [GC]</i> , no. 15472/02, ECHR 2007-III	72
<i>Foti and Others v. Italy</i> , 10 December 1982, Series A no. 56	52
<i>Freimanis and Līdums v. Latvia</i> , nos. 73443/01 and 74860/01, 9 February 2006	16
<i>Frérot v. France</i> , no. 70204/01, 12 June 2007	79
<i>Fressoz and Roire v. France [GC]</i> , no. 29183/95, ECHR 1999-I	20
<i>Friend and Others v. the United Kingdom (dec.)</i> , nos. 16072/06 and 27809/08, 24 November 2009	71
<i>Funke v. France</i> , 25 February 1993, Series A no. 256-A	73

—G—

<i>Gäfgen v. Germany [GC]</i> , no. 22978/05, ECHR 2010	16, 17, 19, 20
<i>Gaftoniuc v. Romania (dec.)</i> , no. 30934/05, 22 February 2011	90, 91
<i>Gagiu v. Romania</i> , no. 63258/00, 24 February 2009	11
<i>Gaglione and Others v. Italy</i> , nos. 45867/07 and others, 21 December 2010 .. 22, 90, 92	
<i>Gakiyev and Gakiyeva v. Russia</i> , no. 3179/05, 23 April 2009	15
<i>Galev and Others v. Bulgaria (dec.)</i> , no. 18324/04, 29 September 2009	88
<i>Gallo v. Italy (dec.)</i> , no. 24406/03, 7 July 2009	36
<i>García Ruiz v. Spain [GC]</i> , no. 30544/96, ECHR 1999-I	85, 86
<i>Gardel v. France</i> , no. 16428/05, 17 December 2009	72
<i>Gas and Dubois v. France (dec.)</i> , no. 25951/07, 31 August 2010	23
<i>Gasparini v. Italy and Belgium (dec.)</i> , no. 10750/03, 12 May 2009	44
<i>Gast and Popp v. Germany</i> , no. 29357/95, ECHR 2000-II	68
<i>Gennari v. Italy (dec.)</i> , no. 46956/99, 5 October 2000	34
<i>Genovese v. Italy (dec.)</i> , no. 24407/03, 10 November 2009	35
<i>Georgiadis v. Greece</i> , 29 May 1997, Reports 1997-III	54
<i>Georgian Labour Party v. Georgia</i> , no. 9103/04, ECHR 2008	40

<i>Geraguyn Khorhurd Patgamavorakan Akumb v. Armenia (dec.)</i> , no. 11721/04, 14 April 2009.....	61
<i>Gillan and Quinton v. the United Kingdom</i> , no. 4158/05, ECHR 2010	73
<i>Gillow v. the United Kingdom</i> , 24 November 1986, Series A no. 109.....	47
<i>Giummarra and Others v. France (dec.)</i> , no. 61166/00, 12 June 2001.....	22
<i>Glor v. Switzerland</i> , no. 13444/04, ECHR 2009	72
<i>Gorou v. Greece (no. 2) [GC]</i> , no. 12686/03, 20 March 2009.....	54, 55, 58
<i>Gorraiz Lizarraga and Others v. Spain</i> , no.62543/00, ECHR 2004-III. 13, 55, 57	
<i>Goția v. Romania (dec.)</i> , no. 24315/06, 5 October 2010.....	72
<i>Grässer v. Germany (dec.)</i> , no. 66491/01, 16 September 2004.....	23
<i>Gratzinger and Gratzingerova v. the Czech Republic (dec.) [GC]</i> , no. 39794/98, ECHR 2002-VII.....	84
<i>Greco v. Romania</i> , no. 75101/01, 30 November 2006.....	69
<i>Groni v. Albania</i> , no. 25336/04, 7 July 2009	12
<i>Grzinčič v. Slovenia</i> , no. 26867/02, 3 May 2007	26
<i>Guerra and Others v. Italy</i> , 19 February 1998, Reports 1998-I.....	33, 72
<i>Guillot v. France</i> , 24 October 1996, Reports 1996-V.....	70
<i>Guisset v. France</i> , no. 33933/96, ECHR 2000-IX.....	16, 66
<i>Gülmez v. Turkey</i> , no. 16330/02, 20 May 2008	60
<i>Gurguchiani v. Spain</i> , no. 16012/06, 15 December 2009.....	67
<i>Gutfreund v. France</i> ,no. 45681/99, ECHR 2003-VII.....	67
<i>Güzel Erdagöz v. Turkey</i> , no. 37483/02, 21 October 2008.....	70
<i>Guzzardi v. Italy</i> , 6 November 1980, Series A no. 39.....	8

—H—

<i>H.F. K.-F. v. Germany</i> , no. 25629/94, Commission decision of 16 January 1996	90
<i>Haas v. Switzerland (dec.)</i> , no. 31322/07, 20 May 2010	46
<i>Haas v. Switzerland</i> , no. 31322/07, 20 January 2011	71
<i>Haas v. the Netherlands</i> , no. 36983/97, ECHR 2004-I.....	76
<i>Hadrabová and Others v. the Czech Republic (dec.)</i> , nos. 42165/02 and 466/03, 25 September 2007	38, 39
<i>Hadri-Vionnet v. Switzerland</i> , no. 55525/00, 14 February 2008	73
<i>Hajduová v. Slovakia</i> , no. 2660/03, 30 November 2010.....	70
<i>Halford v. the United Kingdom</i> , 25 June 1997, Reports 1997-III	72, 73
<i>Hamer v. Belgium</i> , no. 21861/03, ECHR 2007-V.....	68
<i>Hartman v. the Czech Republic</i> , no. 53341/99, ECHR 2003-VIII.....	21
<i>Hartung v. France (dec.)</i> , no. 10231/07, 3 November 2009.....	88
<i>Harutyunyan v. Armenia</i> , no. 36549/03, ECHR 2007-III.....	49
<i>Helmets v. Sweden</i> , 29 October 1991, Series A no. 212-A.....	60

<i>Hingitaq 53 and Others v. Denmark (dec.)</i> , no. 18584/04, ECHR 2006-I.....	47
<i>Hofmann v. Germany (dec.)</i> , no. 1289/09, 23 February 2010.....	77
<i>Hokkanen v. Finland (dec.)</i> , no. 25159/94, 15 May 1996.....	34
<i>Holland v. Sweden (dec.)</i> , no. 27700/08, 9 February 2010.....	11
<i>Holub v. the Czech Republic (dec.)</i> , no. 24880/05, 14 December 2010. 90, 92, 93	
<i>Holy Monasteries v. Greece</i> , 9 December 1994, Series A no. 301-A.....	9
<i>Hornsby v. Greece</i> , 19 March 1997, Reports 1997-II.....	62
<i>Horvat v. Croatia</i> , no. 51585/99, ECHR 2001-VIII.....	21
<i>Hotter v. Austria (dec.)</i> , no. 18206/06, 7 October 2010.....	56
<i>Houtman and Meeus v. Belgium</i> , no. 22945/07, 17 March 2009.....	14
<i>Humen v. Poland [GC]</i> , no. 26614/95, 15 October 1999.....	52
<i>Hüseyin Turan v. Turkey</i> , no. 11529/02, 4 March 2008.....	65
<i>Hussein v. Albania and 20 Other Contracting States (dec.)</i> , no. 23276/04, 14 March 2006.....	42
<i>Hutten-Czapska v. Poland [GC]</i> , no. 35014/97, ECHR 2006-VIII.....	48, 51

—I—

<i>I.T.C. Ltd v. Malta (dec.)</i> , no. 2629/06, 11 December 2007.....	58
<i>Iambor v. Romania (no. 1)</i> , no. 64536/01, 24 June 2008.....	10
<i>Ian Edgar (Liverpool) Ltd v. the United Kingdom (dec.)</i> , no. 37683/97, ECHR 2000-I.....	82
<i>Iatridis v. Greece [GC]</i> , no. 31107/96, ECHR 1999-II.....	80
<i>İçyer v. Turkey (dec.)</i> , no. 18888/02, ECHR 2006-I.....	25, 26
<i>Ilaşcu and Others v. Moldova and Russia [GC]</i> , no. 48787/99, ECHR 2004-VII	43, 46, 51
<i>Illiu and Others v. Belgium (dec.)</i> , no. 14301/08, 19 May 2009.....	37
<i>Imakayeva v. Russia</i> , no. 7615/02, ECHR 2006-XIII.....	12
<i>Imbrioscia v. Switzerland</i> , 24 November 1993, Series A no. 275.....	67
<i>Ionescu v. Romania (dec.)</i> , no. 36659/04, 1 June 2010.....	90, 91, 92, 93
<i>Iordache v. Romania</i> , no. 6817/02, 14 October 2008.....	29
<i>İpek v. Turkey (dec.)</i> , no. 39706/98, 7 November 2000.....	27, 29
<i>Ireland v. the United Kingdom</i> , 18 January 1978, Series A no. 25.....	12
<i>Isaak and Others v. Turkey (dec.)</i> , no. 44587/98, 28 September 2006.....	42
<i>Islamic Republic of Iran Shipping Lines v. Turkey</i> , no. 40998/98, ECHR 2007-V	9
<i>Ivan Atanasov v. Bulgaria</i> , no. 12853/03, 2 December 2010.....	55

—J—

<i>J.A. Pye (Oxford) Ltd and J.A. Pye (Oxford) Land Ltd v. the United Kingdom [GC]</i> , no. 44302/02, ECHR 2007-III.....	80, 81
<i>Jasinskis v. Latvia</i> , no. 45744/08, 21 December 2010.....	20

<i>Jeličić v. Bosnia and Herzegovina (dec.)</i> , no. 41183/02, ECHR 2005-XII . 18, 19, 35	
<i>Jensen and Rasmussen v. Denmark (dec.)</i> , no. 52620/99, 20 March 2003	16
<i>Jensen v. Denmark (dec.)</i> , no. 48470/99, ECHR 2001-X.....	16
<i>Jian v. Romania (dec.)</i> , no. 46640/99, 30 March 2004.....	38
<i>Johansen v. Norway</i> , 7 August 1996, Reports 1996-III.....	75
<i>John Murray v. the United Kingdom</i> , 8 February 1996, Reports 1996-I.....	67
<i>Johnston and Others v. Ireland</i> , 18 December 1986, Series A no. 112.. 14, 74, 76	
<i>Johti Sappmelaccat Ry and Others v. Finland (dec.)</i> , no. 42969/98, 18 January 2005	22
<i>Jovanović v. Croatia (dec.)</i> , no. 59109/00, ECHR 2002-III.....	50
<i>Juriscic and Collegium Mehrerau v. Austria</i> , no. 62539/00, 27 July 2006.....	61
<i>Jussila v. Finland [GC]</i> , no. 73053/01, ECHR 2006-XIII.....	66

—K—

<i>K. v. the United Kingdom</i> , no. 11468/85, Commission decision of 15 October 1986, DR 50.....	74
<i>K.H. and Others v. Slovakia</i> , no. 32881/04, ECHR 2009	72
<i>K.S. and K.S. AG v. Switzerland</i> , no. 19117/91, Commission decision of 12 January 1994, DR 76-B.....	20
<i>Kadiķis v. Latvia (dec.)</i> , no. 47634/99, 29 June 2000.....	50
<i>Kalashnikov v. Russia</i> , no. 47095/99, ECHR 2002-VI.....	52
<i>Kamaliyevy v. Russia</i> , no. 52812/07, 3 June 2010.....	11
<i>Karakó v. Hungary</i> , no. 39311/05, 28 April 2009	20
<i>Karapanagiotou and Others v. Greece</i> , no. 1571/08, 28 October 2010.....	20
<i>Karassev and family v. Finland (dec.)</i> , no. 31414/96, 1999 ECHR 1999-II	73
<i>Karner v. Austria</i> , no. 40016/98, ECHR 2003-IX.....	13, 15, 16
<i>Karoussiotis v. Portugal</i> , no. 23205/08, 1 February 2011	24, 36
<i>Kart v. Turkey [GC]</i> , no. 8917/05, 3 December 2009	68
<i>Kaya and Polat v. Turkey (dec.)</i> , nos. 2794/05 and 40345/05, 21 October 2008	15
<i>Keegan v. Ireland</i> , 26 May 1994, Series A no. 290.....	75
<i>Kefalas and Others v. Greece</i> , 8 June 1995, Series A no. 318-A.....	50
<i>Kemevuako v. the Netherlands (dec.)</i> , no. 65938/09, 1 June 2010.....	29, 30
<i>Kemmache v. France</i> (no. 3), 24 November 1994, Series A no. 296-C.....	84
<i>Kerechashvili v. Georgia (dec.)</i> , no. 5667/02, ECHR 2006-V.....	38
<i>Kerimov v. Azerbaijan (dec.)</i> , no. 151/03, 28 September 2006	50
<i>Kerojärvi v. Finland</i> , 19 July 1995, Series A no. 322.....	53
<i>Khadzhialiyev and Others v. Russia</i> , no. 3013/04, 6 November 2008.....	40
<i>Khan v. the United Kingdom</i> , no. 35394/97, ECHR 2000-V	85, 86

<i>Khashiyev and Akayeva v. Russia, nos.57942/00 and 57945/00, 24 February 2005</i>	21
<i>Kiiskinen v. Finland (dec.), no. 26323/95, ECHR 1999-V</i>	20
<i>Kikots and Kikota v. Latvia (dec.), no. 54715/00, 6 June 2002</i>	50
<i>Kipritci v. Turkey, no. 14294/04, 3 June 2008</i>	30
<i>Klass and Others v. Germany, 6 September 1978, Series A no. 28</i>	9, 13, 77
<i>Klyakhin v. Russia, no. 46082/99, 30 November 2004</i>	52
<i>Koç and Tosun v. Turkey (dec.), no. 23852/04, 13 November 2008</i>	28
<i>Kök v. Turkey, no. 1855/02, 19 October 2006</i>	57
<i>König v. Germany, 28 June 1978, Series A no. 27</i>	57
<i>Kopecký v. Slovakia [GC], no. 44912/98, ECHR 2004-IX</i>	48, 80, 81
<i>Köpke v. Germany (dec.), no. 420/07, 5 October 2010</i>	73
<i>Kopylov v. Russia, no. 3933/04, 29 July 2010</i>	17
<i>Korenjak v. Slovenia (dec.), no. 463/03, 15 May 2007</i>	25
<i>Korizno v. Latvia (dec.), no. 68163/01, 28 September 2006</i>	53
<i>Kornakovs v. Latvia, no.61005/00, 15 June 2006</i>	10
<i>Korolev v. Russia (dec.), no. 25551/05, 1 July 2010</i>	90, 91, 93
<i>Koumoutsea and Others v. Greece (dec.),no. 56625/00, 13 December 2001</i> ...	90
<i>Kozacıoğlu v. Turkey [GC], no. 2334/03, 19 February 2009</i>	19, 20
<i>Kozlova and Smirnova v. Latvia (dec.), no. 57381/00, ECHR 2001-XI</i>	53
<i>Kroon and Others v. the Netherlands, 27 October 1994, Series A no. 297-C</i>	76
<i>Kübler v. Germany, no. 32715/06, 13 January 2011</i>	60
<i>Kudić v. Bosnia and Herzegovina, no. 28971/05, 9 December 2008</i>	17
<i>Kudła v. Poland [GC], no. 30210/96, ECHR 2000-XI</i>	18
<i>Kurt v. Turkey, 25 May 1998, Reports 1998-III</i>	10, 14
<i>Kuznetsova v. Russia (dec.), no. 67579/01, 19 January 2006</i>	32
<i>Kwakye-Nti and Dufie v. the Netherlands (dec.), no. 31519/96, 7 November 2000</i>	75
<i>Kyprianou v. Cyprus [GC], no. 73797/01, ECHR 2005-XIII</i>	65

—L—

<i>L. v. the Netherlands, no. 45582/99, ECHR 2004-IV</i>	75
<i>L'Erablière A.S.B.L. v. Belgium, no. 49230/07, ECHR 2009</i>	56, 57
<i>Laidin v. France(no. 2), no. 39282/98, 7 January 2003</i>	60
<i>Laska and Lika v. Albania, nos. 12315/04 and 17605/04, 20 April 2010</i>	23
<i>Laskey, Jaggard and Brown v. the United Kingdom, 19 February 1997, Reports 1997-I</i>	71
<i>Łatak v. Poland (dec.), no. 52070/08, 12 October 2010</i>	25
<i>Lauko v. Slovakia, 2 September 1998, Reports 1998-VI</i>	65
<i>Le Calvez v. France, 29 July 1998, Reports 1998-V</i>	56

<i>Le Compte, Van Leuven and De Meyere v. Belgium</i> , 23 June 1981, Series A no. 43	54, 58
<i>Leander v. Sweden</i> , 26 March 1987, Series A no. 116	72
<i>Lechesne v. France (dec.)</i> , no. 20264/92, 4 September 1996	90
<i>Lederer v. Germany (dec.)</i> , no. 6213/03, ECHR 2006-VI	82
<i>Léger v. France (striking out) [GC]</i> , no.19324/02, 30 March 2009	15, 16, 92
<i>Lehtinen v. Finland (dec.)</i> , no. 39076/97, ECHR 1999-VII.....	19
<i>Lenzing AG v. Germany (dec.)</i> ,no. 39025/97, 9 September 1998.....	45
<i>Lepojić v. Serbia</i> , no. 13909/05, 6 November 2007.....	49
<i>Levänen and Others v. Finland (dec.)</i> , no. 34600/03, 11 April 2006	82
<i>Libert v. Belgium (dec.)</i> , no. 44734/98, 8 July 2004.....	62
<i>Löffler v. Austria</i> , no. 30546/96, 3 October 2000	68
<i>Loiseau v. France (dec.)</i> , no. 46809/99, ECHR 2003-XII	60
<i>Loizidou v. Turkey (preliminary objections)</i> , 23 March 1995, Series A no. 310. 8, 42, 46, 51	
<i>Lopata v. Russia</i> , no. 72250/01, 13 July 2010	11
<i>Lopez Cifuentes v. Spain (dec.)</i> , no. 18754/06, 7 July 2009	44
<i>López Ostra v. Spain</i> , 9 December 1994, Series A no. 303-C	69, 73, 77
<i>Losonci Rose and Rose v. Switzerland</i> , no. 664/06, 9 November 2010	70
<i>Lüdi v. Switzerland</i> , 15 June 1992, Series A no. 238.....	73
<i>Lukenda v. Slovenia</i> , no. 23032/02, ECHR 2005-X.....	26
<i>Lutz v. Germany</i> , 25 August 1987, Series A no. 123.....	65
<i>Lyons v. the United Kingdom (dec.)</i> ,no. 15227/03, ECHR 2003-IX.....	54

—M—

<i>M. v. the United Kingdom</i> , no. 13284/87, Commission decision of 15 October 1987, DR 54.....	40
<i>M.B. v. the United Kingdom</i> , no. 22920/93, Commission decision of 6 April 1994, DR 77-B.....	75
<i>M.S.S. v. Belgium and Greece [GC]</i> , no. 30696/09, 21 January 2011.....	24
<i>Maaouia v. France [GC]</i> , no. 39652/98, ECHR 2000-X.....	61, 66
<i>Mackay and BBC Scotland v. the United Kingdom</i> , no. 10734/05, 7 December 2010.....	61
<i>Malhous v. the Czech Republic(dec.) [GC]</i> , no. 33071/96, ECHR 2000-XII.....	15
<i>Malige v. France</i> , 23 September 1998, Reports 1998-VII	65
<i>Malsagova and Others v. Russia (dec.)</i> , no. 27244/03, 6 March 2008	36, 37
<i>Maltzan and Others v. Germany (dec.) [GC]</i> , nos. 71916/01, 71917/01 and 10260/02, ECHR 2005-V.....	80
<i>Mamatkulov and Askarov v. Turkey [GC]</i> , nos. 46827/99 and 46951/99, ECHR 2005-I	8, 10, 11, 61

<i>Manuel v. Portugal (dec.)</i> , no. 62341/00, 31 January 2002.....	34
<i>Marckx v. Belgium</i> , 13 June 1979, Series A no. 31.....	74, 76, 80
<i>Marckx v. Belgium</i> , Commission report of 10 December 1977, Series B no. 29	74
<i>Mareš v. the Czech Republic</i> , no. 1414/03, 26 October 2006	93
<i>Margareta and Roger Andersson v. Sweden</i> , 25 February 1992, Series A no. 226-A	77
<i>Marie-Louise Loyen and Bruneel v. France</i> , no. 55929/00, 5 July 2005	14, 15
<i>Marion v. France</i> , no. 30408/02, 20 December 2005.....	85
<i>Markovic and Others v. Italy [GC]</i> , no. 1398/03, ECHR 2006-XIV	42, 56
<i>Maslov v. Austria [GC]</i> , no. 1638/03, ECHR 2008	75
<i>Maslova and Nalbandov v. Russia</i> , no.839/02, 24 January 2008.....	12
<i>Masson and Van Zon v. the Netherlands</i> , 28 September 1995, Series A no. 327-A	56
<i>Mata Estevez v. Spain (dec.)</i> , no. 56501/00, ECHR 2001-VI	71
<i>Matoušek v. the Czech Republic (dec.)</i> , no. 9965/08, 29 March 2011	90, 92
<i>Matthews v. the United Kingdom [GC]</i> , no. 24833/94, ECHR 1999-I.....	44, 45
<i>Matveyev v. Russia</i> , no. 26601/02, 3 July 2008	53
<i>Matyjek v. Poland (dec.)</i> , no. 38184/03, ECHR 2006-VII	66
<i>McCann and Others v. the United Kingdom</i> , 27 September 1995, Series A no. 324	14
<i>McFarlane v. Ireland [GC]</i> , no. 31333/06, 10 September 2010	22, 25
<i>McFeeley and Others v. the United Kingdom</i> , no. 8317/78, Commission decision of 15 May 1980, DR 20	40
<i>McGinley and Egan v. the United Kingdom</i> , 9 June 1998, Reports 1998-III.....	72
<i>McLeod v. the United Kingdom</i> , 23 September 1998, Reports 1998-VII	73
<i>McMichael v. the United Kingdom</i> , 24 February 1995, Series A no. 307-B.....	60
<i>McShane v. the United Kingdom</i> , no. 43290/98, 28 May 2002	10
<i>Meftah and Others v. France [GC]</i> , nos. 32911/96, 35237/97 and 34595/97, ECHR 2002-VII.....	68
<i>Mehmet Nuri Özen and Others v. Turkey</i> , nos. 15672/08 and others, 11 January 2011	79
<i>Melis v. Greece</i> , no 30604/07, 22 July 2010.....	63
<i>Melnik v. Ukraine</i> , no. 72286/01, 28 March 2006.....	38
<i>Meltex Ltd v. Armenia (dec.)</i> , no. 37780/02, 27 May 2008	49
<i>Menteş and Others v. Turkey</i> , 28 November 1997, Reports 1997-VIII.....	69, 77
<i>Mentzen v. Latvia (dec.)</i> , no. 71074/01, ECHR 2004-XII.....	70, 84, 88
<i>Merger and Cros v. France (dec.)</i> , no. 68864/01, 11 March 2004	19
<i>Merit v. Ukraine</i> , no. 66561/01, 30 March 2004	23
<i>Micallef v. Malta [GC]</i> , no. 17056/06, ECHR 2009.....	15, 20, 62, 90
<i>Michalak v. Poland (dec.)</i> , no. 24549/03, 1 March 2005	25
<i>Mieg de Boofzheim v. France (dec.)</i> , no. 52938/99, ECHR 2002-X.....	66

PRAKTIČNI VODIČ KROZ UVJETE DOPUŠTENOSTI

<i>Mihova v. Italy (dec.)</i> , no. 25000/07, 30 March 2010	58
<i>Mikolajová v. Slovakia</i> , no. 4479/03, 18 January 2011.....	22
<i>Mikolenko v. Estonia (dec.)</i> , no. 16944/03, 5 January 2006	35, 36, 37
<i>Mikulić v. Croatia</i> , no. 53176/99, ECHR 2002-I.....	70
<i>Milatová and Others v. the Czech Republic</i> , no. 61811/00, ECHR 2005-V.....	93
<i>Mileva and Others v. Bulgaria</i> , nos. 43449/02 and 21475/04, 25 November 2010	73
<i>Milošević v. the Netherlands (dec.)</i> , no. 77631/01, 19 March 2002.....	24
<i>Mirolubovs and Others v. Latvia</i> , no. 798/05, 15 September 2009 ..	10, 38, 39, 41
<i>Miszczyński v. Poland (dec.)</i> , no. 23672/07, 8 February 2011.....	38
<i>Monedero Angora v. Spain (dec.)</i> , no. 41138/05, ECHR 2008	67
<i>Monnat v. Switzerland</i> , no. 73604/01, ECHR 2006-X.....	9, 13
<i>Montcornet de Caumont v. France (dec.)</i> , no. 59290/00, ECHR 2003-VII.....	68
<i>Montera v. Italy (dec.)</i> , no. 64713/01, 9 July 2002.....	66
<i>Moon v. France</i> , no. 39973/03, 9 July 2009	16
<i>Mooren v. Germany [GC]</i> , no. 11364/03, 9 July 2009.....	24
<i>Moreira Barbosa v. Portugal (dec.)</i> , no. 65681/01, ECHR 2004-V.....	19, 27
<i>Moskal v. Poland</i> , no. 10373/05, 15 September 2009.....	83
<i>Moskovets v. Russia</i> , no. 14370/03, 23 April 2009	16
<i>Moulet v. France (dec.)</i> , no. 27521/04, 13 September 2007.....	64
<i>Moustaquim v. Belgium</i> , 18 February 1991, Series A no. 193	76
<i>MPP Golub v. Ukraine (dec.)</i> , no. 6778/05, ECHR 2005-XI.....	19, 24
<i>Mrkić v. Croatia (dec.)</i> , no. 7118/03, 8 June 2006	49
<i>Municipal Section of Antilly v. France (dec.)</i> , no. 45129/98, ECHR 1999-VIII...	9
<i>Mustafa and Armağan Akin v. Turkey</i> , no. 4694/03, 6 April 2010.....	75, 76
<i>Mykhaylenky and Others v. Ukraine</i> , nos. 35091/02 and others, ECHR 2004-XII	41

—N—

<i>Nagovitsyn and Nalgiyev v. Russia (dec.)</i> , nos. 27451/09 and 60650/09, 23 September 2010	25, 26
<i>Narinen v. Finland</i> , no. 45027/98, 1 June 2004	79
<i>Naydyon v. Ukraine</i> , no. 16474/03, 14 October 2010	11
<i>Nee v. Ireland (dec.)</i> , no. 52787/99, 30 January 2003	27
<i>Niemietz v. Germany</i> , 16 December 1992, Series A no. 251-B	71, 72
<i>Nikolova and Velichkova v. Bulgaria</i> , no. 7888/03, 20 December 2007.....	17
<i>Nikula v. Finland (dec.)</i> , no. 31611/96, 30 November 2000.....	20
<i>Nogolica v. Croatia (dec.)</i> , no. 77784/01, ECHR 2002-VIII	25
<i>Nolan and K. v. Russia</i> , no. 2512/04, 12 February 2009.....	12
<i>Nold v. Germany</i> , no. 27250/02, 29 June 2006.....	38

<i>Nölkenbockhoff v. Germany</i> , 25 August 1987, Series A no. 123	14
<i>Norbert Sikorski v. Poland</i> , no. 17599/05, 22 October 2009	22
<i>Normann v. Denmark (dec.)</i> , no. 44704/98, 14 June 2001	16
<i>Norris v. Ireland</i> , 26 October 1988, Series A no.142	14
<i>Novinskiy v. Russia</i> , no.11982/02, 10 February 2009	11
<i>Nurmagomedov v. Russia</i> , no.30138/02, 7 June 2007	10, 68
<i>Nylund v. Finland (dec.)</i> , no. 27110/95, ECHR 1999-VI.....	75

—O—

<i>O'Halloran and Francis v. the United Kingdom [GC]</i> , nos. 15809/02 and 25624/02, ECHR 2007-III.....	67, 90
<i>O'Loughlin and Others v. the United Kingdom (dec.)</i> , no. 23274/04, 25 August 2005	27
<i>Öcalan v. Turkey (dec.)</i> , no. 5980/07, 6 July 2010.....	68
<i>Öcalan v. Turkey [GC]</i> , no. 46221/99, ECHR 2005-IV.....	12
<i>Odièvre v. France [GC]</i> ,no. 42326/98, ECHR 2003-III.....	70
<i>Oferta Plus SRL v. Moldova</i> , no. 14385/04, 19 December 2006.....	10
<i>Ohlen v. Denmark (striking out)</i> , no. 63214/00, 24 February 2005	17
<i>Olaechea Cahuas v. Spain</i> , no. 24668/03, ECHR 2006-X.....	12
<i>Olbertz v. Germany (dec.)</i> , no. 37592/97, ECHR 1999-V	82
<i>Olczak v. Poland (dec.)</i> , no. 30417/96, ECHR 2002-X.....	83
<i>Oleksy v. Poland (dec.)</i> , no. 1379/06, 16 June 2009.....	16
<i>Ölmez v. Turkey (dec.)</i> , no. 39464/98, 1 February 2005	28
<i>Olujić v. Croatia</i> , no. 22330/05, 5 February 2009	59
<i>Omkarananda and the Divine Light Zentrum v. Switzerland</i> , no. 8118/77, Commission decision of 19 March 1981, DR 25	32
<i>Öneryıldız v. Turkey [GC]</i> , no. 48939/99, ECHR 2004-XII.....	80
<i>Open Door and Dublin Well Woman v. Ireland</i> , 29 October 1992, Series A no. 246-A	14
<i>Oršuš and Others v. Croatia [GC]</i> , no. 15766/03, ECHR 2010.....	60
<i>Osman v. the United Kingdom</i> , 28 October 1998, Reports 1998-VIII.....	56
<i>Otto v. Germany (dec.)</i> , no. 21425/06, 10 November 2009	29, 30
<i>Özpınar v. Turkey</i> , no. 20999/04, 19 October 2010	72
<i>Öztürk v. Germany</i> , 21 February 1984, Series A no. 73.....	63

—P—

<i>P.B. and J.S. v. Austria</i> , no. 18984/02, 22 July 2010.....	76
<i>P.G. and J.H. v. the United Kingdom</i> , no. 44787/98, ECHR 2001-IX.....	74
<i>P.M. v. the United Kingdom (dec.)</i> , no. 6638/03, 24 August 2004	27, 30
<i>Paeffgen GmbH v. Germany (dec.)</i> , nos. 25379/04, 21688/05, 21722/05 and 21770/05, 18 September 2007.....	80

<i>Paksas v. Lithuania [GC], no. 34932/04, 6 January 2011</i>	20, 60, 66
<i>Paladi v. Moldova [GC], no. 39806/05, 10 March 2009</i>	11, 12
<i>Palić v. Bosnia and Herzegovina, no. 4704/04, 15 February 2011</i>	51
<i>Panjeheighalehei v. Denmark (dec.), no. 11230/07, 13 October 2009</i>	61
<i>Pannullo and Forte v. France, no. 37794/97, ECHR 2001-X</i>	73
<i>Papachelas v. Greece [GC], no. 31423/96, ECHR 1999-II</i>	28
<i>Papamichalopoulos and Others v. Greece, 24 June 1993, Series A no. 260-B.</i>	50
<i>Papon v. France (dec.), no. 344/04, ECHR 2005-XI</i>	61
<i>Parizov v. the former Yugoslav Republic of Macedonia, no. 14258/03, 7 February 2008</i>	25
<i>Paşa and Erkan Erol v. Turkey, no. 51358/99, 12 December 2006</i>	14
<i>Patera v. the Czech Republic (dec.), no. 25326/03, 10 January 2006</i>	34
<i>Pauger v. Austria, no. 24872/94, Commission decision of 9 January 1995, DR 80-B</i>	37
<i>Paul and Audrey Edwards v. the United Kingdom (dec.), no. 46477/99, 7 June 2001</i>	27
<i>Paulino Tomás v. Portugal (dec.), no. 58698/00, ECHR 2003-VIII</i>	22
<i>Peck v. the United Kingdom, no. 44647/98, ECHR 2003-I</i>	70, 73
<i>Peers v. Greece, no. 28524/95, ECHR 2001-III</i>	10
<i>Pellegrin v. France [GC], no. 28541/95, ECHR 1999-VIII</i>	59
<i>Pellegriti v. Italy (dec.), no. 77363/01, 26 May 2005</i>	24
<i>Peñañiel Salgado v. Spain (dec.), no. 65964/01, 16 April 2002</i>	53, 61, 66
<i>Peraldi v. France (dec.), no. 2096/05, 7 April 2009</i>	18, 35, 36, 37
<i>Perez v. France [GC], no. 47287/99, ECHR 2004-I</i>	58
<i>Perlala v. Greece, no. 17721/04, 22 February 2007</i>	85
<i>Petra v. Romania, 23 September 1998, Reports 1998-VII</i>	10
<i>Petrina v. Romania, no. 78060/01, 14 October 2008</i>	71
<i>Pfeifer v. Austria, no. 12556/03, 15 November 2007</i>	71
<i>Philis v. Greece, no. 28970/95, Commission decision of 17 October 1996</i>	40
<i>Phillips v. the United Kingdom, no. 41087/98, ECHR 2001-VII</i>	68
<i>Pierre-Bloch v. France, 21 October 1997, Reports 1997-VI</i>	61, 66
<i>Pini and Others v. Romania, nos. 78028/01 and 78030/01, ECHR 2004-V</i>	75
<i>Pisano v. Italy (striking out) [GC], no. 36732/97, 24 October 2002</i>	17
<i>Pištárová v. the Czech Republic, no. 73578/01, 26 October 2004</i>	80
<i>Pla and Puncernau v. Andorra, no. 69498/01, ECHR 2004-VIII</i>	76, 85
<i>Plechanow v. Poland, no. 22279/04, 7 July 2009</i>	81
<i>Płoski v. Poland, no. 26761/95, 12 November 2002</i>	70
<i>Pocius v. Lithuania, no. 35601/04, 6 July 2010</i>	60
<i>Polanco Torres and Movilla Polanco v. Spain, no. 34147/06, 21 September 2010</i>	71

<i>Popov v. Moldova, no. 74153/01, 18 January 2005</i>	39
<i>Post v. the Netherlands (dec.), no. 21727/08, 20 January 2009</i>	9
<i>Poznanski and Others v. Germany (dec.), no. 25101/05, 3 July 2007</i>	38
<i>Predescu v. Romania, no. 21447/03, 2 December 2008</i>	38
<i>Predil Anstalt v. Italy (dec.), no. 31993/96, 14 March 2002</i>	25
<i>Prencipe v. Monaco, no. 43376/06, 16 July 2009</i>	22
<i>Pressos Compania Naviera S.A. and Others v. Belgium, 20 November 1995,</i> <i>Series A no. 332</i>	23, 24
<i>Pretty v. the United Kingdom, no. 2346/02, ECHR 2002-III</i>	70, 71
<i>Preussische Treuhand GmbH & Co. Kg a. A. v. Poland (dec.), no. 47550/06, 7</i> <i>October 2008</i>	51
<i>Previti v. Italy (dec.), no. 45291/06, 8 December 2009</i>	33, 34
<i>Price v. the United Kingdom, no. 12402/86, Commission decision of 9 March</i> <i>1988, DR 55</i>	75
<i>Pridatchenko and Others v. Russia, nos. 2191/03, 3104/03, 16094/03 and</i> <i>24486/03, 21 June 2007</i>	59
<i>Prystavska v. Ukraine (dec.), no. 21287/02, ECHR 2002-X</i>	20, 21
<i>Puchstein v. Austria, no. 20089/06, 28 January 2010</i>	25
<i>Putz v. Austria, 22 February 1996, Reports 1996-I</i>	65

—Q—

<i>Quark Fishing Ltd v. the United Kingdom (dec.), no. 15305/06, ECHR 2006-XIV</i>	47
---	----

—R—

<i>R. v. the United Kingdom (dec.), no. 33506/05, 4 January 2007</i>	67
<i>Radio France and Others v. France (dec.), no. 53984/00, ECHR 2003-X</i>	9, 23
<i>Raimondo v. Italy, 22 February 1994, Series A no. 281-A</i>	15, 67
<i>Rambus Inc. v. Germany (dec.)no. 40382/04,16 June 2009</i>	44
<i>Raninen v. Finland, 16 December 1997, Reports 1997-VIII</i>	74
<i>Rantsev v. Cyprus and Russia, no. 25965/04, ECHR 2010</i>	46
<i>Rasmussen v. Denmark, 28 November 1984, Series A no. 87</i>	70
<i>Refah Partisi (the Welfare Party) and Others v. Turkey (dec.), nos. 41340/98,</i> <i>41342/98, 41343/98 and 41344/98, 3 October 2000</i>	61, 66
<i>Řehák v. the Czech Republic (dec.), no. 67208/01, 18 May 2004</i>	39
<i>Reinprecht v. Austria, no. 67175/01, ECHR 2005-XII</i>	69
<i>Reklos and Davourlis v. Greece, no. 1234/05, 15 January 2009</i>	70
<i>Revel and Mora v. France (dec.), no. 171/03, 15 November 2005</i>	55
<i>Rezgui v. France (dec.), no. 49859/99, ECHR 2000-XI</i>	21
<i>Riabov v. Russia, no. 3896/04, 31 January 2008</i>	10
<i>Riad and Idiab v. Belgium, nos. 29787/03 and 29810/03, 24 January 2008</i>	20

<i>Rinck v. France (dec.)</i> , no. 18774/09, 19 October 2010.....	90, 91
<i>Ringeisen v. Austria</i> , 16 July 1971, Series A no. 13	19, 57
<i>Robert Lesjak v. Slovenia</i> , no. 33946/03, 21 July 2009.....	26
<i>Roche v. the United Kingdom [GC]</i> , no. 32555/96, ECHR 2005-X.....	56
<i>Romańczyk v. France</i> , no. 7618/05, 18 November 2010.....	62
<i>Rossi and Others v. Italy (dec.)</i> , nos. 55185/08 and others, 16 December 2008	14
<i>Rotaru v. Romania [GC]</i> , no. 28341/95, ECHR 2000-V.....	72
<i>RTBF v. Belgium</i> , no. 50084/06, 29 March 2011	62
<i>Ruiz-Mateos v. Spain</i> , 23 June 1993, Series A no. 262.....	59
<i>Rupa v. Romania (dec.)</i> , no. 37971/02, 23 February 2010.....	33
<i>Růžičková v. the Czech Republic (dec.)</i> , no. 15630/05, 16 September 2008	30

—S—

<i>S. and Marper v. the United Kingdom [GC]</i> , nos. 30562/04 and 30566/04, 4 December 2008	72, 87
<i>S.H. and Others v. Austria</i> , no. 57813/00, 1 April 2010.....	74
<i>Sablon v. Belgium</i> , no. 36445/97, 10 April 2001	62
<i>Saccoccia v. Austria (dec.)</i> , no. 69917/01, 5 July 2007.....	62, 68
<i>Saghinadze and Others v. Georgia</i> , no. 18768/05, 27 May 2010.....	19, 23, 80
<i>Şahmo v. Turkey (dec.)</i> , no. 37415/97, 1 April 2003	28
<i>Sakellaropoulos v. Greece (dec)</i> , no. 38110/08, 6 January 2011.....	60
<i>Sakhnovskiy v. Russia [GC]</i> , no. 21272/03, 2 November 2010.....	22
<i>Salabiaku v. France</i> , 7 October 1988, Series A no. 141-A.....	66
<i>Salesi v. Italy</i> , 26 February 1993, Series A no. 257-E.....	59
<i>Sâmbata Bihor Greco-Catholic Parish v. Romania</i> , no. 48107/99, 12 January 2010.....	58
<i>Sâmbata Bihor Greco-Catholic Parish v. Romania (dec.)</i> , no. 48107/99, 25 May 2004.....	31
<i>Sancho Cruz and 14 other Agrarian Reform cases v. Portugal</i> , nos. 8851/07 and others, 18 January 2011.....	90, 92
<i>Şandru and Others v. Romania</i> , no. 22465/03, 8 December 2009	52
<i>Sanles Sanles v. Spain (dec.)</i> , no. 48335/99, ECHR 2000-XI.....	15
<i>Sapeyan v. Armenia</i> , no. 35738/03, 13 January 2009	28
<i>Savino and Others v. Italy</i> , nos. 17214/05, 20329/05 and 42113/04, 28 April 2009.....	59
<i>Scavuzzo-Hager and Others v. Switzerland (dec.)</i> , no. 41773/98, 30 November 2004.....	22
<i>Schalk and Kopf v. Austria</i> , no. 30141/04, ECHR 2010.....	76
<i>Scherer v. Switzerland</i> , 25 March 1994, Series A no. 287.....	15
<i>Schmautzer v. Austria</i> , 23 October 1995, Series A no. 328-A.....	65

<i>Schouten and Meldrum v. the Netherlands</i> , 9 December 1994, Series A no. 304	59
<i>Schwizgebel v. Switzerland</i> , no. 25762/07, ECHR 2010	71
<i>Sciacca v. Italy</i> , no. 50774/99, ECHR 2005-I	70
<i>Scoppola v. Italy</i> (no. 2) [GC], no. 10249/03, 17 September 2009	22
<i>Scoppola v. Italy</i> (no. 2) [GC], no. 10249/03, 17 September 2009	24, 30, 33
<i>Scordino v. Italy</i> (dec.), no. 36813/97, ECHR 2003-IV	23
<i>Scordino v. Italy</i> (no. 1) [GC], no. 36813/97, ECHR 2006-V	13, 16, 17, 23, 25, 26, 84
<i>Scozzari and Giunta v. Italy</i> [GC], nos. 39221/98 and 41963/98, ECHR 2000-VIII	9
<i>Sdruzeni Jihoceske Matky v. the Czech Republic</i> (dec.), no. 19101/03, 10 July 2006	55
<i>Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina</i> [GC], nos. 27996/06 and 34836/06, CEDH 2009	14, 41, 45
<i>Sejdovic v. Italy</i> [GC], no. 56581/00, ECHR 2006-II	20, 21, 23
<i>Selmouni v. France</i> [GC], no. 25803/94, ECHR 1999-V	18, 23
<i>Senator Lines GmbH v. fifteen Member States of the European Union</i> (dec.) [GC], no. 56672/00, ECHR 2004-IV	14
<i>Sergey Zolotukhin v. Russia</i> [GC], no. 14939/03, ECHR 2009	16, 69
<i>Şerife Yiğit v. Turkey</i> [GC], no. 3976/05, 2 November 2010	76
<i>Shamayev and Others v. Georgia and Russia</i> (dec.), no. 36378/02, 16 September 2003	32
<i>Shamayev and Others v. Georgia and Russia</i> , no. 36378/02, ECHR 2005-III	13, 32
<i>Shavdarov v. Bulgaria</i> , no. 3465/03, 21 December 2010	75
<i>Shevanova v. Latvia</i> (striking out) [GC], no. 58822/00, 7 December 2007	17
<i>Shilbergs v. Russia</i> , no. 20075/03, 17 December 2009	17
<i>Shtukaturov v. Russia</i> , no. 44009/05, 27 March 2008	12
<i>Sidabras and Džiautas v. Lithuania</i> (dec.), nos. 55480/00 and 59330/00, 1 July 2003	66
<i>Sidabras and Džiautas v. Lithuania</i> , nos. 55480/00 and 59330/00, ECHR 2004-VIII	72
<i>Sigalas v. Greece</i> , no. 19754/02, 22 September 2005	58
<i>Šikić v. Croatia</i> , no. 9143/08, 15 July 2010	59
<i>Siliadin v. France</i> , no. 73316/01, ECHR 2005-VII	13
<i>Šilih v. Slovenia</i> [GC], no. 71463/01, 9 April 2009	47, 48, 50, 51, 52
<i>Sisojeva and Others v. Latvia</i> (striking out) [GC], no. 60654/00, ECHR 2007-I	11, 17, 85, 86
<i>Skorobogatykh v. Russia</i> (dec.), no. 37966/02, 8 June 2006	55
<i>Slavgorodski v. Estonia</i> (dec.), no. 37043/97, ECHR 1999-II	23

<i>Slaviček v. Croatia (dec.), no. 20862/02, 4 July 2002</i>	23
<i>Slivenko and Others v. Latvia (dec.) [GC], no. 48321/99, ECHR 2002-II</i>	80
<i>Slivenko v. Latvia [GC],no. 48321/99, ECHR 2003-X</i>	75
<i>Smirnov v. Russia (dec.), no. 14085/04, 6 July 2006</i>	61
<i>Smirnova v. Russia, nos. 46133/99 and 48183/99, ECHR 2003-IX</i>	70
<i>Société Stenuit v. France, 27 February 1992, Series A no. 232-A</i>	66
<i>Soering v. the United Kingdom, 7 July 1989, Series A no. 161</i>	13
<i>Sovtransavto Holding v. Ukraine, no. 48553/99, ECHR 2002-VII</i>	83
<i>Sporrong and Lönnroth v. Sweden, 23 September 1982, Series A no. 52</i>	55, 57
<i>Stamoulakatos v. Greece(no. 1), 26 October 1993, Series A no. 271</i>	48, 50
<i>Stamoulakatos v. the United Kingdom,no. 27567/95, Commission decision of 9 April 1997</i>	39
<i>Star Cate – Epilekta Gevmata and Others v. Greece (dec.), no. 54111/07, 6 July 2010</i>	86
<i>Steel and Others v. the United Kingdom, 23 September 1998, Reports 1998-VII</i>	69
<i>Stegarescu and Bahrin v. Portugal, no. 46194/06, 6 April 2010</i>	60
<i>Stephens v. Malta (no. 1), no. 11956/07, 21 April 2009</i>	42, 43
<i>Stjerna v. Finland, 25 November 1994, Series A no. 299-B</i>	69
<i>Stojkovic v. the former Yugoslav Republic of Macedonia, no.14818/02, 8 November 2007</i>	15
<i>Stolder v. Italy, no. 24418/03, 1 December 2009</i>	35
<i>Stoll v. Switzerland [GC], no. 69698/01, ECHR 2007-V</i>	87
<i>Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece, 9 December 1994, Series A no. 301-B</i>	81
<i>Stukus and Others v. Poland, no. 12534/03, 1 April 2008</i>	13
<i>Sud Fondi Srl and Others v. Italy (dec.), no. 75909/01, 30 August 2007</i>	68
<i>Suküt v. Turkey (dec.), no. 59773/00, 11 September 2007</i>	61
<i>Sürmeli v. Germany [GC], no. 75529/01, ECHR 2006-VII</i>	22, 24
<i>Surugiu v. Romania, no. 48995/99, 20 April 2004</i>	78
<i>Szabó v. Sweden (dec.), no. 28578/03, ECHR 2006-VIII</i>	68

—T—

<i>Tănase v. Moldova [GC], no. 7/08, ECHR 2010</i>	21, 23, 53
<i>Tanrikulu v. Turkey [GC], no. 23763/94, ECHR 1999-IV</i>	10
<i>Taşkın and Others v. Turkey, no. 46117/99, ECHR 2004-X</i>	55, 60
<i>Tătar v. Romania, no. 67021/01, 27 January 2009</i>	73
<i>Ternovszky v. Hungary, no. 67545/09, 14 December 2010</i>	71
<i>The Christian Federation of Jehovah’s Witnesses in France v. France (dec.), no. 53430/99, ECHR 2001-XI</i>	14

<i>The Georgian Labour Party v. Georgia (dec.)</i> , no. 9103/04, 22 May 2007.....	9
<i>Thévenon v. France (dec.)</i> , no. 2476/02, ECHR2006-III.....	15
<i>Timurtaş v. Turkey</i> , no. 23531/94, ECHR 2000-VI.....	12
<i>Tinnelly & Sons Ltd and Others and McElduff and Others v. the United Kingdom</i> , 10 July 1998, Reports 1998-IV.....	58
<i>Torri v. Italy</i> , 1 July 1997, Reports 1997-IV.....	62
<i>Tre Traktörer Aktiebolag v. Sweden</i> , 7 July 1989, Series A no. 159.....	58
<i>Trofimchuk v. Ukraine (dec.)</i> , no. 4241/03, 31 May 2005.....	89
<i>Tucka v. the United Kingdom (no. 1) (dec.)</i> , no. 34586/10, 18 January 2011 ...	28
<i>Tuna v. Turkey</i> , no. 22339/03, 19 January 2010.....	52
<i>Turgut and Others v. Turkey</i> , no. 1411/03, 8 July 2008.....	49
<i>Tyrer v. the United Kingdom</i> , 25 April 1978, Series A no. 26.....	47
<i>Tyrer v. the United Kingdom</i> , no. 5856/72, Commission report of 14 December 1976, Series B no. 24.....	92
<i>Tysiāc v. Poland</i> , no. 5410/03, ECHR 2007-I.....	70

—U—

<i>Ülke v. Turkey (dec.)</i> , no. 39437/98, 1 June 2004.....	29
<i>Ulyanov v. Ukraine (dec.)</i> , no. 16472/04, 5 October 2010.....	55
<i>Unédic v. France</i> , no. 20153/04, 18 December 2008.....	9
<i>Üner v. the Netherlands [GC]</i> , no. 46410/99, ECHR 2006-XII.....	71
<i>Užkauskas v. Lithuania</i> , no. 16965/04, 6 July 2010.....	60
<i>Uzun v. Germany</i> , no. 35623/05, ECHR 2010.....	73

—V—

<i>Van der Tang v. Spain</i> , 13 July 1995, Series A no. 321.....	8
<i>Van Droogenbroeck v. Belgium</i> , 24 June 1982, Series A no. 50.....	56
<i>Van Marle and Others v. the Netherlands</i> , 26 June 1986, Series A no. 101.....	82
<i>Vanyan v. Russia</i> , no. 53203/99, 15 December 2005.....	69
<i>Varbanov v. Bulgaria</i> , no. 31365/96, ECHR 2000-X.....	38
<i>Varnava and Others v. Turkey (dec.)</i> , nos. 16064/90 and others, 14 April 1998.....	36
<i>Varnava and Others v. Turkey [GC]</i> , nos. 16064/90 and others, ECHR 2009. 15, 27, 29, 31, 33, 47, 49, 51, 84	
<i>Vasilchenko v. Russia</i> , no. 34784/02, 23 September 2010.....	59, 90, 91
<i>Vasilkoski and Others v. the former Yugoslav Republic of Macedonia</i> , no. 28169/08, 28 October 2010.....	23
<i>Vassilios Athanasiou and Others v. Greece</i> , no. 50973/08, 21 December 2010, 25, 26	
<i>Veeber v. Estonia (no. 1)</i> , no. 37571/97, 7 November 2002.....	50
<i>Velikova v. Bulgaria (dec.)</i> , no. 41488/98, ECHR 1999-V.....	15

<i>Velikova v. Bulgaria, no. 41488/98, ECHR 2000-VI</i>	9
<i>Vera Fernández-Huidobro v. Spain, no. 74181/01, 6 January 2010</i>	67
<i>Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) v. Switzerland(no. 2) [GC], no. 32772/02, ECHR 2009</i>	19, 54, 62
<i>Veriter v. France, no. 31508/07, 14 October 2010</i>	22, 23
<i>Verlagsgruppe News GmbH v. Austria (dec.), no. 62763/00, 16 January 2003</i>	62
<i>Vernillo v. France, 20 February 1991, Series A no. 198</i>	22
<i>Vijayanathan and Pusparajah v. France, 27 August 1992, Series A no. 241-B</i>	14
<i>Vilho Eskelinen and Others v. Finland [GC], no. 63235/00, ECHR 2007-II</i>	59, 61, 81
<i>Vladimir Romanov v. Russia, no. 41461/02, 24 July 2008</i>	19
<i>Voggenreiter v. Germany, no. 47169/99, ECHR 2004-I</i>	19
<i>Vokoun v. the Czech Republic, no. 20728/05, 3 July 2008</i>	93
<i>Von Hannover v. Germany, no. 59320/00, ECHR 2004-VI</i>	70

—W—

<i>Waite and Kennedy v. Germany [GC], no. 26083/94, ECHR 1999-I</i>	45
<i>Wakefield v. the United Kingdom, no. 15817/89, Commission decision of 1 October 1990, DR 66</i>	76
<i>Weber and Saravia v. Germany (dec.), no. 54934/00, ECHR 2006-XI</i>	46, 73
<i>Weber v. Switzerland, 22 May 1990, Series A no. 177</i>	65
<i>Welch v. the United Kingdom, 9 February 1995, Series A no. 307-A</i>	69
<i>Wendenburg and Others v. Germany (dec.), no. 71630/01, ECHR 2003-II</i>	82
<i>Williams v. the United Kingdom (dec.), no. 32567/06, 17 February 2009</i> ... 21, 27	
<i>Worm v. Austria, 29 August 1997, Reports 1997-V</i>	28
<i>Woś v. Poland, no. 22860/02, ECHR 2006-VII</i>	59

—X—

<i>X v. Belgium and the Netherlands, no. 6482/74, Commission decision of 10 July 1975, DR 7</i>	75
<i>X v. Federal Republic of Germany (dec.), no. 7462/76, Commission decision of 7 March 1977, DR 9</i>	53
<i>X v. Federal Republic of Germany, no. 1611/62, Commission decision of 25 September 1965</i>	46
<i>X v. Federal Republic of Germany, no. 2606/65, Commission decision of 1 April 1968, Collection 26</i>	33
<i>X v. France, 31 March 1992, Series A no. 234-C</i>	15, 58
<i>X v. France, no. 9587/81, Commission decision of 13 December 1982, DR 29</i>	48
<i>X v. France, no. 9993/82, Commission decision of 5 October 1982, DR 31</i>	75
<i>X v. Italy, no. 6323/73, Commission decision of 4 March 1976, DR 3</i>	48

<i>X v. the Netherlands</i> , no. 7230/75, Commission decision of 4 October 1976, DR 7	53
<i>X, Y and Z v. the United Kingdom</i> [GC], 22 April 1997, Reports 1997-II.....	74
<i>Xenides-Arestis v. Turkey</i> , no. 46347/99, 22 December 2005	26

—Y—

<i>Yağmurdereli v. Turkey</i> (dec.), no. 29590/96, 13 February 2001	36
<i>Yaşa v. Turkey</i> , 2 September 1998, Reports 1998-VI.....	14
<i>Yildirim v. Austria</i> (dec.), no. 34308/96, 19 October 1999	70
<i>Yonghong v. Portugal</i> (dec.), no. 50887/99, ECHR 1999-IX.....	47
<i>Yorgiyadis v. Turkey</i> , no. 48057/99, 19 October 2004	48

—Z—

<i>Z. and Others v. the United Kingdom</i> [GC], no. 29392/95, ECHR 2001-V.....	56
<i>Z. v. Finland</i> , 25 February 1997, Reports 1997-I.....	72
<i>Zagaria v. Italy</i> (dec.), no. 24408/03, 3 June 2008.....	35, 36, 37
<i>Zaicevs v. Latvia</i> , no. 65022/01, 31 July 2007.....	65
<i>Zalli v. Albanie</i> (dec.), no. 52531/07, 8 February 2011	59
<i>Zana v. Turkey</i> , 25 November 1997, Reports 1997-VII.....	50
<i>Zander v. Sweden</i> , 25 November 1993, serie A no. 279-B.....	55
<i>Zapletal v. the Czech Republic</i> (dec.), no. 12720/06, 30 November 2010.....	55
<i>Zehentner v. Austria</i> , no. 20082/02, 16 July 2009	9
<i>Zhigalev v. Russia</i> , no. 54891/00, 6 July 2006.....	80
<i>Ziętal v. Poland</i> , no. 64972/01, 12 May 2009.....	13
<i>Znamenskaya v. Russia</i> , no. 77785/01, 2 June 2005.....	76